

**O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**TOSHKENT VILOYATI CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

**NOSIROVA RA'NO XAMIDOVNA
ABDULLAEVA MARYAMBIBI DJUMANIYAZOVNA**

**MAKTABGACHA TA`LIMDA ME'YORIY ASOSLAR
fanidan**

DARSLIK

Ta`lim yo`nalishi: 5111800 - Maktabgacha ta`lim

Chirchiq – 2021

MAKTABGACHA TA'LIMDA ME'YORIY ASOSLAR

fanidan darslik

Nosirova Ra'no Xamidovna
Abdullaeva Maryambibi Djumaniyazovna

Mazkur darslikda “maktabgacha ta'limda me'yoriy asoslar” fanining maqsadi, vazifalari, asosiy mavzulari, metodlari nazariy jihatdan yoritib berilgan.

Shuningdek, darslikda maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish va uni yanada takomillashtirishga qaratilgan me'yoriy-huquqiy bazasini yaratishga alohida ahamiyat berilmoqda. O'z navbatida, maktabgacha ta'lim sohasida faoliyat olib borayotgan har bir soha xodimi samarali ish faoliyatini yo'lga qo'yishi uchun davlatimizda sohani yanada rivojlantirish va takomillashtirishga qaratilgan me'yoriy-huquqiy hujjatlarning mazmun-mohiyatini yaxshi bilishi va tartibli yuritishlari lozim.

Bugungi kunda mamlakatda barkamol avlodni tarbiyalash uchun davlatimiz rahbariyati tomonidan ko'plab huquqiy hujjatlar qabul qilindiki, bu eng avvalo, ushbu hujjatlarda kelajak yoshlarini har tomonlama barkamol, jismonan sog'lom, aqlan yetuk hamda yurt ravnaqi uchun ulkan hissa qo'shadigan avlod etib tarbiyalash bosh maqsad etib belgilangandir. SHu bilan birga maktabgacha ta'lim sohasida faoliyat yuritayotgan xodimlarning samarali ish faoliyatlarini olib borishlari uchun zarur me'yoriy-huquqiy hujjatlar tizimi yaratildi. Sohada samarali ish faoliyatini tashkil etish uchun eng avvalo, soha xodimlarini ushbu tizimga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlar samarali ishlay olish ko'nikma va tushunchalarini shakillantirish zarur.

Yuqori turuvchi davlat rahbarlari va ma'sul xodimlar tomonidan qabul qilingan me'yoriy-huquqiy hujjatlardan foydalangan xolda samarali ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishga doir *ko'nikma va malakaga ega bo'lishi kerak.*

Ta'lim yo`nalishi: 5111800 - Maktabgacha ta'lim

Taqrizchilar:

A.A.Abdullayev – TVChDPI maktabgacha ta'lim kafedrasini mudiri, dotsent.

X.R.Sanakulov –Nizomiy nomli TDPU dotsenti, p.f.n.

MUNDARIJA

KIRISH	4
I BOB. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMI VA UNING HUQUQIY ASOSLARI	6-28
§ 1. O'zbekiston Respublikasida Maktabgacha ta'lim tizimi.....	5-7
§ 2. O'zbekiston Respublikasining maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida Qonuni.....	7-21
§ 3. Maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishga qaratilgan Prezident farmon va qarorlarning mazmun mohiyati.....	21-26
II BOB. MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMINING HUQUQIY-ME'YORIY ASOSLARI	29-64
§4. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasi	29-39
§ 5. O'zbekiston Respublikasi davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari to'g'risidagi Nizomi	39-46
§ 6. Maktabgacha ta'lim sohasida davlat – xususiy sheriklik shakllarini joriy etishning maqsad va vazifalari.....	46-62
III BOB. MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TA'LIM-TARBIYANI TASHKIL ETISHGA OID ME'YORIY-HUQUQIY XUJJATLAR VA DASTURLAR BILAN ISHLASH	64-97
§ 7. “Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari.....	64-70
§ 8. “Ilk qadam” Davlat o'quv dasturining maqsad vazifalari va asosiy tamoyillari.....	70-73
§ 9. Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim berishda kompetentsiyaviy yondashuv.....	73-76
§ 10. Ilk qadam dasturida kun tartibning ifodalanishi.....	76-78
§ 11. Ilk qadam davlat o'quv dasturi asosida maktabgacha ta'lim tashkilotini yosh guruhlaridagi faoliyatlar tahlili.....	78-83
§ 12. Bolaning rivojlanish sohalari bo'yicha yutuqlari.....	83-97
IV BOB. BOLALARNI HUQUQIY TARBIYALASHDA QONUN HUJJATLARIDAN FOYDALANISH	97-121
§ 13. Oilaviy nodavlat maktabgacha maktabgacha ta'lim tashkilotlari hamda oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatining asoslari.....	97-107
§14. Bolalarni boshlang'ich ta'limga majburiy bir yillik tayyorlashning mazmuni va mohiyati.....	107-113
§ 15. Maktabgacha ta'lim tashkilotida kuzatuv kengashini tashkil etish va uning samarali faoliyat olib borishini tashkil etish.....	113-120
MAKTABGACHA TA'LIMDA ME'YORIY ASOSLAR FANI BO'YICHA IZOHLI LUG'AT	121-125
ADABIYOTLAR	125-127

KIRISH

Har bir sohaning jadal rivojlanishi, uning huquqiy bazasining nechog'lik mustahkam va mukammalligi bilan bevosita bog'liq. SHu sababdan ham davlatimizda maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish va uni yanada takomillashtirishga qaratilgan me'yoriy-huquqiy bazasini yaratishga alohida ahamiyat berilmoqda. O'z navbatida, maktabgacha ta'lim sohasida faoliyat olib borayotgan har bir soha xodimi samarali ish faoliyatini yo'lga qo'yishi uchun davlatimizda sohani yanada rivojlantirish va takomillashtirishga qaratilgan me'yoriy-huquqiy hujjatlarning mazmun-mohiyatini yaxshi bilishi lozim.

SHu sababdan ham so'nggi yillarda maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini yanada kengaytirish, ularning moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, malakali pedagog kadrlar bilan ta'minlash, bolalarni har tomonlama barkamol etib tarbiyalashga qaratilgan bir qator me'yoriy-huquqiy hujjatlar qabul qilindi. Jumladan, 2017 yil 30-sentyabrdagi "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5198-sonli farmoni, 2017 yil 30 sentyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi PQ-3305-son qarori, 2018 yil 30 sentyabrda "Maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-3955-sonli qarori, 2019 yil 8 maydagi "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4312-sonli qarori, 2018 yil 30 iyulda "Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari hamda Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyati bo'yicha ruxsatnoma berish tartibi to'g'risida" 595-sonli qarori, 2018 yil 22 noyabrda "Maktabgacha ta'lim sohasida davlat-xususiy sheriklik shakllarini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 944-son qarori, 2018 yil 8 dekabrda "Bolalarni boshlang'ich ta'limga majburiy bir yillik tayyorlashga bosqichma-bosqich o'tish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 999-son qarori, 2019 yil 13 maydagi "Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 391-sonli qarorlarida maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatining huquqiy asoslari yaratildi.

«Maktabgacha ta'limda me'yoriy asoslar» fani Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini tartibga soluvchi va takomillashtirishga qaratilgan huquqiy hujjatlar asosida samarali ish faoliyatini tashkil etish ko'zda tutilgan. Mazkur o'quv qo'llanma maktabgacha ta'lim yo'nalishi tizimida faoliyat ko'rsatayotgan tashkilot rahbarlari, pedagoglar, uslubchilar, oliy ta'lim tashkilotlarining maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalari uchun ilmiy-uslubiy manba bo'lib xizmat qiladi.

I BOB

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMI VA UNING HUQUQIY ASOSLARI

§ 1. O'zbekiston Respublikasida Maktabgacha ta'limi tizimi.

Mavzu yuzasidan tayanch iboralar: Konstitutsiya, qonun, inson huquqi, farmon, farmoyish, buyruq, me'yoriy-huquqiy hujjat, konstitutsiyaviy huquq.

Bugungi kunda uzluksiz ta'limning birinchi bo'g'ini hisoblangan maktabgacha ta'lim tizimida jadal o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Har bir sohani jadal rivojlanishi sohada yaratilgan huquqiy bazaning mukammalligi bilan bog'liq. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoevning 2020 yilning 25 yanvar kuni Oliy Majlisga bildirgan murojaatnomasida:” Maktabgacha ta'limni rivojlantirish borasida boshlagan islohotlarimiz natijasida o'tgan yili 5 ming 722 ta davlat, xususiy, oilaviy bolalar bog'chalari tashkil etildi. SHuning hisobidan farzandlarimizni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish darajasi bir yil davomida 38 foizdan 52 foizga ko'tarildi”-deya e'tirof etdi¹.

SHu sababli, ta'lim sohasidagi davlat siyosati uzluksiz ta'lim tizimi printsipiga asoslanishi, ya'ni, ta'lim bog'chadan boshlanishi va butun umr davom etishi lozim. Rivojlangan mamlakatlarda ta'limning to'liq tsikliga investitsiya kiritish, ya'ni, bola 3 yoshdan 22 yoshgacha bo'lgan davrda uning tarbiyasiga sarmoya sarflashga katta e'tibor beriladi. CHunki ana shu sarmoya jamiyatga 15-17 barobar miqdorda foyda keltiradi. Bizda bu ko'rsatkich atigi 4 barobarni tashkil etadi. Binobarin, inson kapitaliga e'tiborni kuchaytirishimiz shart..

Davlatimizda maktabgacha ta'lim sohasini isloh qilish bo'yicha qisqa davr ichida huquqiy baza yaratilib, sohaning rivojlanishiga shart-sharoitlar hamda barkamol avlodni tarbiyalash uchun, eng avvalo, qulay tashkiliy-huquqiy sharoitlar yaratildi.

Me'yoriy-huquqiy hujjat deb me'yoriy hujjatlar to'g'risidagi Qonunga muvofiq qabul qilingan, umummajburiy davlat ko'rsatmalari sifatida huquqiy normalarni belgilashga, o'zgartirishga yoki bekor qilishga qaratilgan rasmiy hujjatga aytiladi. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining palatalari, O'zbekiston Respublikasining Prezidenti, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, vazirliklar, davlat qo'mitalari va idoralar, mahalliy davlat hokimiyati organlari me'yoriy-huquqiy hujjatlar qabul qilish huquqiga ega bo'lgan organlar

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoevning 2020 yil uchun mo'ljallangan eng muhim ustuvor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi.-Toshkent, 2020 yil, 25 yanvar

yoki mansabdor shaxslar hisoblanadi. Me'yoriy-huquqiy hujjatlarning turlariga quyidagilar kiradi:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi;
2. O'zbekiston Respublikasining qonunlari;
3. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi palatalarining qarorlari;
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, qarorlari va farmoyishlari;
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari;
6. Vazirliklar, davlat qo'mitalari va idoralarning buyruqlari hamda qarorlari;
7. Mahalliy davlat hokimiyati organlarining qarorlari.

Me'yoriy-huquqiy hujjatlar qonun hujjatlaridir va ular O'zbekiston Respublikasining qonun hujjatlari majmuini tashkil qiladi.

Turli me'yoriy - huquqiy hujjatlarning yuridik kuchi bo'yicha o'zaro nisbati O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasiga, me'yoriy-huquqiy hujjatlarni qabul qilgan organlarning vakolatiga va maqomiga, ushbu hujjatlarning turlariga, shuningdek, me'yoriy-huquqiy hujjat qabul qilingan sanaga muvofiq belgilanadi.

Me'yoriy - huquqiy hujjat o'ziga nisbatan yuqori yuridik kuchga ega bo'lgan me'yoriy -huquqiy hujjatlarga muvofiq bo'lishi shart.

Me'yoriy - huquqiy hujjatlar o'rtasida tafovut bo'lgan taqdirda, yuqori yuridik kuchga ega bo'lgan me'yoriy - huquqiy hujjat qo'llaniladi.

Teng yuridik kuchga ega bo'lgan me'yoriy - huquqiy hujjatlar o'rtasida tafovut bo'lgan taqdirda, keyinroq qabul qilingan hujjat qoidalari amal qiladi.

Agar me'yoriy - huquqiy hujjatni qabul qilgan vazirlikning, davlat qo'mitasining yoki idoraning ijtimoiy munosabatlarning muayyan sohasini huquqiy jihatdan tartibga solish uchun maxsus vakolati bo'lsa, ushbu organ qabul qilgan hujjat bir xil darajadagi boshqa vazirlik, davlat qo'mitasi yoki idora tomonidan qabul qilingan me'yoriy - huquqiy hujjatga nisbatan yuqori yuridik kuchga ega bo'ladi.

Maktabgacha ta'lim va tarbiya tizimi

Maktabgacha ta'lim va tarbiya tizimi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

maktabgacha ta'lim tashkilotlari;

ta'lim berishning muqobil shakllari;

maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasida faoliyatni amalga oshiruvchi ilmiy-tadqiqot tashkilotlari va ta'lim tashkilotlari;

maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasidagi davlat boshqaruvi organlari, shuningdek ularning tasarrufidagi tashkilotlar.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining maqomi

Maktabgacha ta'lim tashkiloti davlat va nodavlat tashkiloti bo'lishi mumkin.

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari davlat-xususiy sheriklik shartlari asosida ham tashkil etilishi mumkin.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida siyosiy partiyalar va diniy tashkilotlarning tashkiliy tuzilmalari tashkil etilishiga hamda faoliyat yuritilishiga yo'l qo'yilmaydi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining turlari

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari quyidagi turlar bo'yicha tashkil etiladi:

umumiy turdagi maktabgacha ta'lim tashkiloti;

ko'p tarmoqli ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkiloti;

inklyuziv guruhlarga ega maktabgacha ta'lim tashkiloti;

qo'shma turdagi maktabgacha ta'lim tashkiloti.

Umumiy turdagi maktabgacha ta'lim tashkilotining umumiy rivojlantirish yo'nalishidagi guruhlari maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat ta'lim dasturi amalga oshirilishi ta'minlanadi.

Ko'p tarmoqli ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotida rivojlanishida jismoniy yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan bolalar uchun maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat ta'lim dasturi amalga oshirilishi ta'minlanadi.

Inklyuziv guruhlarga ega maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarning alohida ta'lim olish ehtiyojlari va individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda, ularni sog'lom muhitga uyg'unlashtirish orqali ta'lim va tarbiya olishi uchun teng imkoniyatlar ta'minlanadi.

Qo'shma turdagi maktabgacha ta'lim tashkilotida rivojlanishida jismoniy yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan bolalarning va rivojlanishida nuqsonlari bo'lmagan bolalarning bitta tashkilotda alohida guruhlarda, shuningdek inklyuziv guruhlarda birgalikda o'qishini hamda tarbiyalanishini tashkil etishga qaratilgan maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat ta'lim dasturi amalga oshirilishi ta'minlanadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa turlarda ham tashkil etilishi mumkin.

§ 2. O'zbekiston Respublikasining maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida Qonuni.

O'zbekiston Respublikasining Prezidentining 2019 yil 16 dekabrda O'RQ-595-son "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi qonun" tasdiqlangan. Qonunchilik palatasi tomonidan 2019 yil 22 oktyabrda qabul qilingan. Senat tomonidan 2019 yil 14 dekabrda ma'qullangan.

Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi qonun 11 –bob, 58 -moddadan iborat.

- 1-bob. Umumiy qoidalar (1-6 moddalar)
- 2-bob. Maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasini tartibga solish (7-14 moddalar)
- 3-bob. Maktabgacha ta'lim va tarbiya tizimi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining turlari (15-17 moddalar)
- 4-bob. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining faoliyatini tashkil etish
- 5-bob. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish (18-27 moddalar)
- 6-bob. Maktabgacha bo'lgan yosh davrlari. Bolalarni maktabgacha ta'lim tashkilotlariga qabul qilish va ulardan chiqarish (28-31 moddalar)
- 7-bob. Maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi ta'lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilari, ularning huquq va majburiyatlari (32-35 moddalar)
- 8-bob. Maktabgacha bo'lgan yoshdagi bolalarni ijtimoiy himoya qilish (36-44 moddalar)
- 9-bob. Maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish va uning faoliyatini tashkil etish tartibi (48-51 moddalar)
- 10-bob. Maktabgacha ta'lim va tarbiya tizimining ilmiy-uslubiy ta'minoti. Maktabgacha ta'lim va tarbiya tizimini ilmiy-uslubiy jihatdan ta'minlash vazifalari (52-53 moddalar)
- 11-bob. Yakunlovchi qoidalar (54-58 moddalar)

Qonunning maqsadi maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat².

Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi qonun hujjatlari ushbu Qonun va boshqa qonun hujjatlaridan iboratdir.

Agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlarida nazarda tutilganidan boshqacha qoidalar belgilangan bo'lsa, xalqaro shartnoma qoidalari qo'llaniladi.

Qonunda quyidagi asosiy tushunchalar qo'llaniladi:

— maktabgacha ta'lim va tarbiya tizimidagi innovatsion ta'lim-tarbiya jarayoalohida **ta'lim olish ehtiyojlari bo'lgan bolalar** — nogironligi bo'lganidan yoki bo'lmasligidan qat'i nazar, oila, pedagoglar, mutaxassislar, jamiyat va davlatning alohida e'tiboriga muhtoj bo'lgan individual ehtiyojlarga ega bolalar;

davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti — davlat tomonidan moliyalashtiriladigan va boshqariladigan hamda maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartiga muvofiq maktabgacha ta'lim va tarbiya xizmatlari ko'rsatuvchi tashkilot;

² 2019 yil 16 dekabrda O'RQ-595-son "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi qonun"

inklyuziv ta'lim va tarbiya — bolalarning alohida ta'lim olishga bo'lgan ehtiyojlarini hamda individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda ta'lim va tarbiya olishi uchun teng imkoniyatlarni ta'minlaydigan jarayon;

maktabgacha bo'lgan yosh — bolalarning tug'ilgan paytidan yetti yoshgacha, to ularga umumiy o'rta ta'lim tashkilotlarida ta'lim berish boshlangan paytga qadar bo'lgan yoshi;

maktabgacha ta'lim va tarbiya — bolalarga ta'lim va tarbiya berishga, ularni intellektual, ma'naviy-axloqiy, etik, estetik va jismoniy jihatdan rivojlantirishga, shuningdek bolalarni umumiy o'rta ta'limga tayyorlashga qaratilgan uzluksiz ta'lim turi;

maktabgacha ta'lim va tarbiya davlat standarti — ta'lim-tarbiya jarayonining hajmiga, mazmuniga va sifatiga, maktabgacha ta'lim tashkilotini qurish va jihozlashga, shuningdek maktabgacha yoshdagi bolalarning sog'lom ovqatlanishini va xavfsizligini tashkil etishga doir majburiy talablar majmui;

maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat ta'lim dasturi — bola tomonidan o'zlashtirilishi lozim bo'lgan asosiy bilimlarning, mahorat va ko'nikmalarning hajmini hamda mazmunini belgilovchi, shuningdek ta'lim va tarbiya mazmunining o'ziga xosligini, ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlarini tavsiflovchi hujjat;

maktabgacha ta'lim tashkiloti — maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasida ta'lim va tarbiya xizmatlari ko'rsatuvchi davlat va nodavlat tashkiloti;

nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti — nodavlat ta'lim xizmatlarini ko'rsatish sohasidagi faoliyatni amalga oshirishga doir litsenziya asosida maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasida ta'lim va tarbiya xizmatlarini ko'rsatuvchi yuridik shaxs;

pedagogning kasbiy standarti — maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagogining shaxsiy kasbiy sifatlariga, bilimlariga, mahorati va ko'nikmalariga doir asosiy talablar majmui;

ta'lim va tarbiyaning muqobil shaklinini tashkil etish modeli.

Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning asosiy printsiplari

Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning asosiy printsiplari quyidagilardan iborat:

har bir bola uchun maktabgacha ta'lim va tarbiya olish imkoniyatining mavjudligi;

har bir bolaning iste'dodi nishonalarini, ishtiyoqlari va qobiliyatlarini rivojlantirish uchun shart-sharoitlar tengligi;

maktabgacha bo'lgan yoshdagi bolalarga ta'lim, tarbiya berish va ularni sog'lomlashtirishning, oila hamda maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyaviy ta'sirining birligi;

maktabgacha bo'lgan yoshdagi bolalarga ta'lim va tarbiya berish uyg'unligi;

bolaning shaxsini rivojlantirishga yo'naltirilgan shaxsiy yondashuv;
maktabgacha va umumiy o'rta ta'limning izchilligi hamda uzluksizligi;
ta'lim va tarbiyaning demokratik hamda dunyoviy xususiyatga egaligi;
ta'lim-tarbiya jarayonining shaffofligi va ochiqligi;

maktabgacha ta'lim va tarbiya mazmuni, darajasi hamda hajmining maktabgacha bo'lgan yoshdagi bolalarning rivojlanish xususiyatlariga hamda sog'lig'i holatiga muvofiqligi.

Maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari

Maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

har bir bolaning maktabgacha ta'lim va tarbiya olishga bo'lgan huquqi amalga oshirilishini ta'minlash;

bolalarning maktabgacha ta'lim va tarbiyaga to'liq qamrab olinishini ta'minlash uchun shart-sharoitlar yaratish;

bolaning rivojlanishida, maktabgacha ta'lim va tarbiya olishida oilaga har tomonlama yordam ko'rsatish;

bolalarning, shu jumladan alohida ta'lim olish ehtiyojlari bo'lgan bolalarning sifatli maktabgacha ta'lim va tarbiya olishi uchun shart-sharoitlar yaratish;

ta'lim va tarbiya berishning muqobil shakllarini yaratish hamda rivojlantirish;

maktabgacha ta'lim va tarbiyani rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash;

maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarmog'ini kengaytirishga qaratilgan davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini joriy etish va rivojlantirish;

maktabgacha bo'lgan yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlantirish maqsadida zamonaviy innovatsion va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish;

xalqaro hamkorlikni rivojlantirish.

Maktabgacha ta'lim va tarbiya olishga doir davlat kafolatlari

Har bir bola maktabgacha ta'lim va tarbiya olish huquqiga ega.

Davlat har bir bolaning umumiy o'rta ta'lim tashkilotiga o'qishga kirishidan bir yil oldin davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida umumiy o'rta ta'limga majburiy bir yillik tayyorgarlikdan o'tishga bo'lgan huquqini kafolatlaydi.

Bolaning maktabgacha ta'lim va tarbiya olishiga doir davlat kafolatlari davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari negizida maktabgacha ta'lim va tarbiya xizmatlarini ko'rsatish, shuningdek ta'lim va tarbiya berishning muqobil shakllarini tashkil etish orqali ta'minlanadi.

Maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasini tartibga solish

Maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasidagi davlat siyosatining ro'yobga chiqarilishini amalga oshiruvchi organlar

Maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasidagi davlat siyosatining ro'yobga chiqarilishini amalga oshiruvchi organlar quyidagilardan iborat:

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi;

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi (bundan buyon matnda Davlat inspeksiyasi deb yuritiladi);

O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi;

O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi;

o'z tasarrufida maktabgacha ta'lim tashkilotlari bo'lgan boshqa davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari;

mahalliy davlat hokimiyati organlari.

Ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilmagan organlar hamda tashkilotlar qonun hujjatlariga muvofiq maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasidagi davlat siyosatini amalga oshirishda ishtirok etadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining faoliyatini tashkil etish

Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etish

Davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti yuridik shaxs shaklida tashkil etiladi va o'z faoliyatini ustav asosida amalga oshiradi.

Quyidagilar davlat maktabgacha ta'lim tashkilotining muassislaridir:

davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari;

mahalliy davlat hokimiyati organlari.

Boshqa davlat organlari va tashkilotlar ham qonun hujjatlariga muvofiq davlat maktabgacha ta'lim tashkilotining muassislari bo'lishi mumkin.

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etish

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti yuridik shaxs shaklida tashkil etiladi va o'z faoliyatini ustav hamda maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasidagi litsenziya asosida amalga oshiradi.

Yuridik va jismoniy shaxslar nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotining muassislari bo'lishi mumkin.

Jismoniy shaxslar tomonidan maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasida ta'lim xizmatlari ko'rsatish

Yakka tartibdagi tadbirkor sifatida ro'yxatdan o'tkazilgan jismoniy shaxslar maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasida oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti shaklida ta'lim xizmatlari ko'rsatadi.

Yakka tartibdagi tadbirkor sifatida ro'yxatdan o'tkazilgan jismoniy shaxslar mahalliy davlat hokimiyati organlari tomonidan beriladigan maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasida ruxsat etish xususiyatiga ega hujjatni olgan paytdan e'tiboran maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasida ta'lim xizmatlarini ko'rsatishga haqli.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ko'pi bilan yigirma besh nafar maktabgacha bo'lgan yoshdagi bolaning ta'lim va tarbiya olishiga yo'l qo'yiladi.

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining faoliyatini litsenziyalash

Maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasidagi litsenziya yuridik shaxs davlat ro'yxatidan o'tganidan keyin beriladi.

Litsenziya berish, litsenziyaning amal qilish muddatini uzaytirish, litsenziyaning amal qilishini to'xtatib turish yoki tugatish, shuningdek uni bekor qilish va qayta rasmiylashtirish O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi belgilaydigan tartibda Davlat inspeksiyasi tomonidan amalga oshiriladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining davlat akkreditatsiyasi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining davlat akkreditatsiyasi Davlat inspeksiyasi tomonidan attestatsiya asosida amalga oshiriladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining davlat akkreditatsiyasi besh yilda bir marta amalga oshiriladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining davlat akkreditatsiyasini amalga oshirish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi.

Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etishning majburiyligi

Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari:

shaharlar, shaharchalar va boshqa aholi punktlari tashkil etilganda;

turar joy majmualari qurilganda;

tegishli hududda maktabgacha bo'lgan yoshdagi bolalarning qonun hujjatlarida belgilangan cheklangan soni oshganda majburiy tartibda tashkil etiladi.

Bir nechta ko'p kvartirali uydan yoki yakka tartibdagi uylar guruhlaridan iborat bo'lgan yangi turar joy majmualarini loyihalashtirish va qurishda ko'p kvartirali uylarning birinchi qavatlarida yoxud alohida bino tarzida har bir ikki yuzta kvartira yoki yakka tartibdagi uylar uchun kamida ellikta o'rindan kelib

chiqqan holda maktabgacha ta'lim tashkilotining mavjud bo'lishi shartligi nazarda tutiladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining huquq va majburiyatlari

Maktabgacha ta'lim tashkiloti:

maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat ta'lim dasturi asosida o'z ta'lim dasturini ishlab chiqishga;

bolaning qonuniy vakillari bilan tuzilgan shartnoma asosida maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat ta'lim dasturida nazarda tutilganidan tashqari qo'shimcha pulli ta'lim xizmatlari ko'rsatishga;

bolaning qonuniy vakillari bilan ta'lim va tarbiya borasida hamkorlikni amalga oshirishga haqli.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ham ega bo'lishi mumkin.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti:

davlat maktabgacha ta'lim va tarbiya standarti talablariga mos keladigan maktabgacha ta'lim darajasini ta'minlashi;

bolalarning rivojlanishi, ta'lim va tarbiya olishi uchun xavfsiz shart-sharoitlar yaratishi;

bolaga ta'lim va tarbiya berish masalalari yuzasidan uning qonuniy vakillariga maslahat yordamini berishi;

bolaning hayotiga yoki sog'lig'iga tahdidlar, uning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlari buzilganligi faktlari to'g'risida vakolatli organlarni xabardor qilishi shart.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining zimmasida qonun hujjatlariga muvofiq boshqa majburiyatlar ham bo'lishi mumkin.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini moliyalashtirish

Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini moliyalashtirish O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti mablag'lari, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni parvarishlash, ovqatlantirish va ularga qarab turish uchun olinadigan to'lovlar hamda qonun hujjatlarida taqiqlanmagan boshqa manbalar hisobidan amalga oshiriladi.

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini moliyalashtirish ularning muassislari mablag'lari va qonun hujjatlarida taqiqlanmagan boshqa manbalar hisobidan amalga oshiriladi.

Davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti bolaning qonuniy vakillari bilan tuzilgan shartnoma asosida maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat ta'lim dasturida nazarda tutilganidan tashqari qo'shimcha pulli ta'lim xizmatlari ko'rsatishga haqli.

Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standarti

Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standarti barcha maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun majburiydir.

Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standarti kamida besh yilda bir marta qayta ko'rib chiqiladi.

Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standarti maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat ta'lim dasturini, maktabgacha yoshdagi bolalarga maktabgacha ta'lim va tarbiya berish sohasidagi o'quv-uslubiy qo'llanmalarni, uslubiy tavsiyalarni ishlab chiqishda, shuningdek maktabgacha ta'lim tashkilotlarini loyihalashtirishda, qurishda, jihozlashda va ularning faoliyatini tashkil etishda hisobga olinishi shart.

Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat ta'lim dasturi

Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat ta'lim dasturi bolani to'laqonli har tomonlama kamol toptirishga qaratilgan ta'lim-tarbiya jarayoni tashkil etilishini ta'minlaydi.

Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat ta'lim dasturi:

bolaning bilim jihatidan va intellektual rivojlanishini;

bolaning qonuniy vakillari bilan hamkorlikni;

bolalarni milliy hamda umuminsoniy qadriyatlar, O'zbekiston Respublikasida yashovchi millatlar va elatlarning urf-odatlarini va an'analari bilan tanishtirishni;

bolaning ijtimoiy moslashuvini;

alohida ta'lim olish ehtiyojlari bo'lgan bolalar bilan pedagogik-tuzatish (korrektsiyalash) va tibbiy-psixologik ishlar amalga oshirilishini;

bolalarni umumiy o'rta ta'limga tayyorlashni ta'minlashi kerak.

Jismoniy va (yoki) ruhiy rivojlanishidagi nuqsonlarini tuzatishga (korrektsiyalashga) hamda rehabilitatsiya qilishga muhtoj bo'lgan bolalarning maktabgacha ta'lim va tarbiya olishi maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat ta'lim dasturi asosida ishlab chiqilgan yakka tartibdagi rejalar bo'yicha amalga oshiriladi.

Ta'lim berish tili

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim berish tili «Davlat tili to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga muvofiq belgilanadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining ish rejimi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'quv yili joriy yilning 2 sentyabridan keyingi yilning 31 mayigacha bo'lgan davrni, yozgi sog'lomlashtirish davri joriy yilning 1 iyunidan 31 avgustigacha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi guruhlar ularda bolalarning bo'lishi davomiyligiga qarab:

bolalar qisqa vaqt bo'ladigan guruhlar (kuniga 3-4 soat);

to'liq kunli guruhlar (kuniga 9, 10,5 va 12 soat);

bolalar kechayu kunduz bo'ladigan guruhlar bo'lishi mumkin.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining:

bolalar 3-4 soat bo'ladigan guruhlarida — kunduzgi uyqu tashkil etilmaydi va bir martalik ovqatlantirish tashkil etilishi mumkin;

bolalar 9 — 10,5 soat bo'ladigan guruhlarida — uch martalik ovqatlantirish tashkil etilishi va kunduzgi uyqu uchun sharoitlar yaratilgan bo'lishi kerak;

bolalar 12 soat bo'ladigan guruhlarida — to'rt martalik ovqatlantirish tashkil etilishi va kunduzgi uyqu uchun sharoitlar yaratilgan bo'lishi kerak.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining bolalar kechayu kunduz bo'ladigan guruhlarida kunduzgi va tungi uyqu hamda besh martalik ovqatlantirish tashkil etilishi uchun sharoitlar yaratilgan bo'lishi kerak.

Uch yoshdan yetti yoshgacha bo'lgan bolalar uzluksiz uxlamaydigan muddatning tavsiya etiladigan maksimal davomiyligi 5,5 — 6 soatni tashkil etadi.

Uch yoshdan yetti yoshgacha bo'lgan bolalar uchun sutkalik uyquning tavsiya etiladigan umumiy davomiyligi muddati 12 — 12,5 soatni tashkil etadi, shundan 2 — 2,5 soatni kunduzgi uyqu uchun ajratish tavsiya qilinadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining ish rejimi va bolalarning unda bo'lishi davomiyligi uning ustavida belgilanadi.

Maktabgacha bo'lgan yosh va uning davrlari

Maktabgacha bo'lgan yosh bola shaxsining jismoniy, psixologik va ijtimoiy jihatdan shakllanishining asosiy davridir.

Maktabgacha bo'lgan yosh quyidagi davrlarni o'z ichiga oladi:

go'daklik (tug'ilganidan bir yoshgacha);

ilk bolalik (bir yoshdan uch yoshgacha);

maktabgacha bo'lgan kichik yosh (uch yoshdan to'rt yoshgacha);

maktabgacha bo'lgan o'rtacha yosh (to'rt yoshdan besh yoshgacha);

maktabgacha bo'lgan katta yosh (besh yoshdan yetti yoshgacha).

Bolalarni maktabgacha ta'lim tashkilotlariga qabul qilish va ulardan chiqarish

Umumiy turdagi davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlariga bolalarni qabul qilish O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadigan tartibda amalga oshiriladi.

Davlat ko'p tarmoqli ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlariga va qo'shma turdagi davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi rivojlanishida

jismoniy yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan bolalar uchun mo'ljallangan guruhlariga bolalarni qabul qilish Qoraqalpog'iston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi, viloyatlar maktabgacha ta'lim boshqarmalari va Toshkent shahar Maktabgacha ta'lim bosh boshqarmasi huzuridagi tibbiy-ruhiy-pedagogik komissiya xulosasi asosida, bolaning qonuniy vakillari roziligi bilan amalga oshiriladi.

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlariga bolalarni qabul qilish va ulardan chiqarish nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotining ustaviga muvofiq amalga oshiriladi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti guruhlarini to'ldirish

Guruh maktabgacha ta'lim tashkilotining tarkibiy birligidir.

Maktabgacha ta'lim tashkilotidagi guruhlar yoshga doir toifalar yoki yoshga doir bo'lmagan toifalar bo'yicha to'ldirilishi mumkin.

Guruhlar yoshga doir toifalar bo'yicha to'ldirilganda quyidagi yosh toifalari belgilanadi:

ilk rivojlanish guruhi (bir yoshdan uch yoshgacha);

kichik guruh (uch yoshdan to'rt yoshgacha);

o'rta guruh (to'rt yoshdan besh yoshgacha);

katta guruh (besh yoshdan olti yoshgacha);

maktabga tayyorlov guruhi (olti yoshdan yetti yoshgacha).

Maktabgacha ta'lim tashkiloti guruhlarini to'ldirish va bolalarni bir guruhdan boshqasiga o'tkazish har yili o'quv yili boshlanguniga qadar amalga oshiriladi.

Umumiy turdagi davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida guruhlar tegishli ravishda quyidagi miqdorda to'ldiriladi:

uch yoshdan yetti yoshgacha bo'lgan bolalar guruhlarida — ko'pi bilan o'ttiz nafar bola;

bolalar qisqa vaqt bo'ladigan guruhlarda — ko'pi bilan o'ttiz nafar bola;

turli yoshdagilar guruhlarida — ko'pi bilan yigirma besh nafar bola;

bolalar kechayu kunduz bo'ladigan guruhlarda — ko'pi bilan o'n nafar bola.

Ko'p tarmoqli ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotida rivojlanishida jismoniy yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan bolalar uchun guruhlar tegishincha quyidagi miqdorda to'ldiriladi:

nutqida og'ir nuqsonlari bo'lgan bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan o'n ikki nafar bola;

kar bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan o'n nafar bola;

yaxshi eshitmaydigan bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan o'n ikki nafar bola;

ko'zi ojiz bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan o'n nafar bola;

ko'zi yaxshi ko'rmaydigan bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan o'n ikki nafar bola;

tayanch-harakat apparati buzilgan bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan o'n sakkiz nafar bola;

gemiparez, monoparez, plegiya asoratlari bo'lgan bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan o'n ikki nafar bola;

bolalar tserebral falaji sindromi asoratlari bo'lgan bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan o'n nafar bola;

engil darajada aqli zaif bo'lgan aqliy nuqsonlari bor bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan o'n ikki nafar bola, o'rtamiyona va o'rtacha darajada aqli zaif bo'lgan aqliy nuqsonlari bor bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan o'n nafar bola;

autizmga chalingan uch yoshdan katta bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan o'n nafar bola;

aqliy rivojlanishi kechikayotgan uch yoshdan katta bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan o'n ikki nafar bola;

murakkab nuqsonlari (ikki va undan ortiq nuqsoni) bo'lgan bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan o'n nafar bola.

Inklyuziv guruhlariga ega maktabgacha ta'lim tashkilotida guruhlar tegishincha quyidagi miqdorda to'ldiriladi:

1) uch yoshgacha bo'lgan bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan yigirma besh nafar bola, shu jumladan rivojlanishida jismoniy yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan ikki yoshdan uch yoshgacha ko'pi bilan uch nafar bola;

2) uch yoshdan katta bolalar uchun guruhlarda:

ko'pi bilan yigirma besh nafar bola, shu jumladan rivojlanishida jismoniy yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan (yaxshi ko'ra olmaydigan yoki yaxshi eshita olmaydigan yoki tayanch-harakat apparatida nuqsonlari bo'lgan) ko'pi bilan uch nafar bola;

ko'pi bilan yigirma besh nafar bola, shu jumladan rivojlanishida jismoniy yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan (ko'rish ambliopiyasiga chalingan, ko'zi g'ilay yoki nutqida og'ir nuqsonlari bo'lgan yoki autizmga chalingan) ko'pi bilan ikki nafar bola;

ko'pi bilan yigirma besh nafar bola, shu jumladan nutqida og'ir nuqsonlari bo'lgan ko'pi bilan uch nafar bola;

ko'pi bilan yigirma besh nafar bola, shu jumladan ruhiy rivojlanishida kechikayotgan ko'pi bilan uch nafar bola.

Qo'shma turdagi maktabgacha ta'lim tashkilotida rivojlanishida jismoniy yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan bolalar uchun guruhlar tegishincha quyidagi miqdorda to'ldiriladi:

qulog'i kar bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan o'n nafar bola;
 qulog'i yaxshi eshitmaydigan bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan o'n
 ikki nafar bola;

ko'zi ojiz bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan o'n nafar bola;

ko'zi yaxshi ko'rmaydigan bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan o'n ikki
 nafar bola;

tayanch-harakat apparati buzilgan bolalar uchun guruhlarda — ko'pi bilan
 o'n sakkiz nafar bola;

gemiparez, monoparez, plegiya asoratlari bo'lgan bolalar uchun guruhlarda
 — ko'pi bilan o'n ikki nafar bola;

bolalar tserebral falaji sindromi asoratlari bo'lgan bolalar uchun guruhlarda
 — ko'pi bilan o'n nafar bola;

autizmga chalingan uch yoshdan katta bolalar uchun guruhlarda — ko'pi
 bilan o'n nafar bola;

murakkab nuqsonlari (ikki va undan ortiq nuqsoni) bo'lgan bolalar uchun
 guruhlarda — ko'pi bilan o'n nafar bola.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi ta'lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilari

Maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi ta'lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilari
 quyidagilardan iborat:

maktabgacha bo'lgan yoshdagi bola;

bolaning qonuniy vakillari;

pedagog xodimlar.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining ta'lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilari
 bilan o'zaro munosabatlari shartnoma bilan tartibga solinadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagog xodimlarining huquq va majburiyatlari

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining pedagog xodimlari:

kasbiy sha'ni, qadr-qimmatini va ishchanlik obro'sini himoya qilish;

ijodiy tashabbus ko'rsatish, ta'lim va tarbiya uslubiyotlarini, o'quv
 qo'llanmalari hamda ta'lim vositalarini erkin tanlash;

maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarishda ishtirok etish;

maktabgacha ta'lim tashkilotining ta'lim dasturlarini ishlab chiqishda
 ishtirok etish;

pedagogik faoliyatidagi muvaffaqiyatlar uchun ma'naviy va moddiy
 rag'batlantirilish;

maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasidagi ilmiy, innovatsion, xalqaro
 faoliyatda ishtirok etish huquqiga ega.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining pedagog xodimlari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ham ega bo'lishi mumkin.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining pedagog xodimlarini o'z kasbiy majburiyatlarini bajarishi bilan bog'liq bo'lmagan ish turlariga jalb etishga yo'l qo'yilmaydi, bundan qonun hujjatlarida nazarda tutilgan hollar mustasno.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining pedagog xodimlari:

bolalarga professional darajada ta'lim va tarbiya berishi;

pedagogik etikaga rioya etishi, bolaning sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilishi, bolalarni zo'ravonlik ko'rinishlaridan himoya qilishi, ularni vatanparvarlik, mehnatga, qonuniy vakillariga hurmat bilan va atrof-muhitga ehtiyotkorona munosabatda bo'lish ruhida tarbiyalashi;

maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat ta'lim dasturini bajarishi;

o'z malakasini oshirishi;

o'z kasbiy ko'nikmalarini va pedagogik mahoratini takomillashtirishi shart.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining pedagog xodimlari zimmasida qonun hujjatlariga muvofiq boshqa majburiyatlar ham bo'lishi mumkin.

Ta'lim-tarbiya jarayonidan siyosiy maqsadlarda yoki bolalarni qonun hujjatlariga zid bo'lgan harakatlarni sodir etishga undash uchun foydalanish taqiqlanadi.

Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining pedagog xodimlarining haftalik ish yuklamasi

Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining pedagog xodimlari uchun haftalik ish yuklamasining miqdorlari qonun hujjatlariga muvofiq belgilanadi.

Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining pedagog xodimlarining haftalik ish yuklamasi ushbu ish turi bo'yicha ish vaqti normalangan davomiyligining bir yarim baravari miqdoridan oshmasligi kerak.

Qonun hujjatlarida davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining pedagog xodimlarining ayrim toifalari uchun haftalik ish yuklamasining boshqacha davomiyligi belgilanishi mumkin.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari xodimlarining mehnatiga haq to'lash va dam olishi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari xodimlarining mehnatiga haq to'lash miqdori va tartibi qonun hujjatlarida belgilanadi.

Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari xodimlarining lavozim maoshlari quyidagilar asosida shakllantiriladi:

davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti xodimining lavozimi va malaka toifasiga muvofiq belgilangan bazaviy tarif stavkalari;

lavozim maoshlariga ustamalar va qo'shimcha haqlar.

Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining xodimlari uchun quyidagi malaka toifalari belgilanadi:

o'rta maxsus, kasb-hunar ma'lumotiga ega mutaxassis;

bakalavr darajasiga yoki oliy ta'lim darajasi bo'yicha akademik darajalar joriy etilguniga qadar olingan oliy ma'lumotga ega mutaxassis;

bakalavr, magistr darajasiga yoki oliy ta'lim darajasi bo'yicha akademik darajalar joriy etilguniga qadar olingan oliy ma'lumotga ega ikkinchi toifali mutaxassis;

bakalavr, magistr darajasiga yoki oliy ta'lim darajasi bo'yicha akademik darajalar joriy etilguniga qadar olingan oliy ma'lumotga ega birinchi toifali mutaxassis;

bakalavr, magistr darajasiga yoki oliy ta'lim darajasi bo'yicha akademik darajalar joriy etilguniga qadar olingan oliy ma'lumotga ega oliy toifali mutaxassis.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining xodimlariga ish vaqtining qisqartirilgan muddati belgilanadi, har yilgi uzaytirilgan haq to'lanadigan ta'til va qonun hujjatlarida nazarda tutilgan imtiyozlar beriladi.

Pedagogning kasbiy standarti

Ish beruvchilar tomonidan pedagogning kasbiy standarti:

kadrlar siyosatini shakllantirish;

pedagog kadrlarni ishga qabul qilish;

mehnat shartnomalarini tuzish;

lavozim yo'riqnomasini ishlab chiqish;

mehnatga haq to'lash;

pedagoglarning o'qishini tashkil etish;

maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagoglarini attestatsiyadan o'tkazish chog'ida qo'llaniladi.

Pedagogning kasbiy standarti hududlarning madaniy, demografik va boshqa xususiyatlari inobatga olingan holda talablar bilan to'ldirilishi mumkin.

Pedagogning kasbiy standarti pedagogning shaxsiy sifatlariga nisbatan uning bilimlari, mahorati va ko'nikmalaridan ajralmas bo'lgan talablar qo'yadi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagogining kasbiy standarti O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadi.

Pedagogning malaka toifasi pedagogning kasbiy standartiga muvofiq beriladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish

Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarishni quyidagilar amalga oshiradi:

pedagogik kengash;
kuzatuv kengashi;
davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari.

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish tartibi uning ta'xis hujjatlarida belgilanadi.

Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlikda aybdor shaxslar belgilangan tartibda javobgar bo'ladi³.

§ 3. Maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishga qaratilgan Prezident farmon va qarorlarning mazmun mohiyati.

Maktabgacha ta'lim tizimini isloh qilishga qaratilgan dastlabki huquqiy asoslardan biri O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2017-2021 yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2707-sonli qarori bo'ldi.

Qarorda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarmog'ini kengaytirish, malakali pedagog kadrlar bilan ta'minlash, bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash darajasini tubdan yaxshilash, ta'lim-tarbiya jarayoniga zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarini tatbiq etish, bolalarni har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratish belgilab berilib,

- Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha 2017 — 2021 yillarga mo'ljallangan dastur;
- maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha 2017 — 2021 yillarga mo'ljallangan chora-tadbirlar rejasi;
- 2017 — 2021 yillarda maktabgacha ta'lim tashkilotlarini yangidan qurish, rekonstruktsiya qilish va mukammal ta'mirlashning asosiy parametrlari, moliyalashtirish hajmi va manbalari;
- 2017 — 2021 yillarda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash bo'yicha qisqa muddatli guruhlarni tashkil qilishning asosiy parametrlari tasdiqlandi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 9 sentyabrdagi "Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3261-son qarori .

³ 2019 yil 16 dekabrda O'zRQ-595-son "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi qonun"

Qarorda O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha «Yo'l xaritasi» tasdiqlanib, maktabgacha ta'limni boshqarishning zamonaviy mexanizmlarini joriy etish, tarbiya va o'quv jarayonini takomillashtirish, maktabgacha ta'lim tashkilotlarini yuqori malakali mutaxassislar bilan to'ldirish, ularning infratuzilmasi va moddiy-texnik jihozlanishini yaxshilash masalalari ko'rsatilgan.

SHu bilan birga 2018 yil 1 yanvardan boshlab Toshkent, Nukus shaharlarida, viloyatlar markazlarida eksperiment tariqasida davlat-xususiy sheriklik shartlarida, shu jumladan, quyidagilarni nazarda tutgan holda yangi maktabgacha ta'lim tashkilotlari tashkil etish belgilandi.

- zamonaviy ijtimoiy-hammabop maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etish maqsadida investorlarga yer uchastkalari, bo'sh turgan binolar, shu jumladan, faoliyat yuritmayotgan va tarbiyalanuvchilar soni kam bo'lgan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini beg'araz ajratish;

- investorlarga maktabgacha ta'lim tashkilotlarini, ayniqsa shunday muassasalarga yuqori ehtiyoj mavjud va infratuzilmasi rivojlanmagan hududlarda tashkil etish uchun zarur bo'lgan soliq imtiyozlari va boshqa preferentsiyalarni, shuningdek, imtiyozli kreditlarni taqdim etish imkoniyati;

- investorlar tomonidan vakolatli davlat organlari bilan 50 yil muddatga tuziladigan davlat-xususiy sheriklik to'g'risidagi kelishuv asosida loyihani amalga oshirish.

- investorlar tomonidan davlat-xususiy sheriklik to'g'risidagi kelishuvda nazarda tutilgan shartlarga, maktabgacha ta'lim sohasidagi davlat talablariga, sanitariya-gigiena normalariga qat'iy rioya etish, kelishuv amal qilishining butun muddati davomida faoliyat yo'nalishini saqlab qolish bo'yicha majburiyatlarni qabul qilish, shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkilotlari xizmati narxining ijtimoiy hammabopligini ta'minlash;

davlat-xususiy sheriklik to'g'risidagi kelishuv shartlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish hamda ularni bekor qilish mexanizmlarini ishlab chiqish topshiriqlari berilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 30 sentyabrdagi "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5198-son farmoni.

Farmonda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, samarali davlat boshqaruvi tizimini yaratish, maktabgacha ta'lim tashkilotlari davlat va nodavlat tarmog'ini kengaytirish, moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, ularni malakali pedagog kadrlar bilan ta'minlash, maktabgacha ta'lim tashkilotlariga bolalarni qamrab olishni keskin oshirish, ta'lim-tarbiya jarayonlariga zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarini tatbiq etish orqali bolalarni har tomonlama

intellektual, ma'naviy-estetik, jismoniy rivojlantirish hamda ularni maktabga tayyorlash sifatini tubdan yaxshilash masalalari belgilab berildi.

SHu bilan birga farmonda:

- O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi, Qoraqalpog'iston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi, Toshkent shahar maktabgacha ta'lim bosh boshqarmasi, viloyatlar maktabgacha ta'lim boshqarmalari hamda ularning tuman(shahar)lardagi bo'limlari tashkil etish;

- Idoraviy mansubligidan qat'iy nazar, barcha davlat tasarrufidagi maktabgacha ta'lim tashkilotlari O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi tizimiga belgilangan tartibda o'tkazish;

- O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligining maktabgacha ta'lim sohasidagi barcha huquq va majburiyatlari bo'yicha huquqiy vorisi deb hisoblash;

- O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligining Maktabgacha ta'lim tashkilotlari xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish respublika o'quv-metodika markazi negizida Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbar va mutaxassislarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish institutini tashkil etish belgilandi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 30 sentyabdagi "O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi – faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi PQ-3305-son qarori.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi 2017 yil 30 sentyabdagi PF-5198-sonli Farmoni ijrosini ta'minlash hamda maktabgacha ta'lim tashkilotlarining davlat va nodavlat tarmoqlarini yanada kengaytirish, davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasida sog'lom raqobat muhitini shakllantirish sharoitlarini yaratish, davlat va xususiy sektor sherikligi shartlarida maktabgacha ta'lim tashkilotlarining yangi shakllarini joriy etish, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi faoliyatini samarali tashkil etishni ta'minlash belgilandi.

Qaror bilan:

- O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligining tashkiliy tuzilmasi;

- O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligining boshqaruv xodimlari cheklangan soni;

- Qoraqalpog'iston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligining tuzilmasi;

- Toshkent shahar Maktabgacha ta'lim bosh boshqarmasi va viloyatlar maktabgacha ta'lim boshqarmalarining namunaviy tuzilmasi;

- Tumanlar (shaharlar) maktabgacha ta'lim bo'limlarining namunaviy tuzilmasi;

- Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbar va mutaxassislarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti tuzilmasi tasdiqlandi.

SHu bilan birga O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi bir oy muddatda:

- O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi to'g'risidagi Nizomni;

- Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbar va mutaxassislarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti to'g'risidagi nizomni tasdiqlash belgilandi.

O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi bir oy muddatda:

- Toshkent shahar Maktabgacha ta'lim bosh boshqarmasi va viloyatlar maktabgacha ta'lim boshqarmalari to'g'risidagi nizomlarni;

- Tuman (shahar) maktabgacha ta'lim bo'limlari to'g'risidagi namunaviy nizomni;

- Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi bir oy muddatda Qoraqalpog'iston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi to'g'risidagi Nizomni tasdiqlash belgilandi.

- **2018 yil 5 aprel “Maktabgacha ta'lim tizimini yanada rag'batlantirish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida” PQ-3651-son qarorida,** maktabgacha ta'lim sohasida davlat-xususiy sherikchiligining quyidagi shakllarida joriy etish tartibi belgilandi:

- - Maktabgacha ta'lim nodavlat tashkilotlarining binolarini qurish uchun bepul asosda doimiy foydalanishga yer maydonlari taqdim etish;

- - Maktabgacha ta'lim nodavlat tashkilotlari binolarini qurish uchun faoliyat yuritayotgan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining hududida bepul asosda doimiy foydalanishga yer maydonlari ajratib berish;

- - Mavjud davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini rekonstruktsiya qilish va jihozlash, keyinchalik esa ularni otaliqqa olish sharti bilan maktabgacha ta'lim nodavlat tashkilotlari ob'ektlarini qurish uchun bepul asosda yer maydonlarini taqdim etish;

- - Kontsessiya asosida qurilish uchun yer uchastkasi yoki rekonstruktsiya qilish va jihozlash uchun bino ajratish;

- - Bo'sh yotgan davlat mulki ob'ektlarini, shu jumladan, faoliyat ko'rsatmayotgan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining binolarini “nolb” xarid qiymatida sotish;

- - To'liq butlanmay qolgan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining foydalanilmayotgan xonalari yoki korpuslarini uzoq muddatli bepul maqsadli foydalanish uchun xususiy sheriklarga topshirish;
- - Xususiy sherikning mol-mulki negizida tashkil qilingan maktabgacha ta'lim nodavlat tashkilotlarini moddiy-texnik va moliyaviy ta'minlash;
- - Oilaviy maktabgacha ta'lim nodavlat tashkilotlarini moddiy-texnik va metodik ta'minlash;
- - Otaliq shaklidagi xayriya faoliyati ko'rinishlarida faoliyat olib borish.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 30 sentyabrdagi "Maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3955-sonli qarori.

Ushbu qarorda Maktabgacha ta'lim tizimini yaxlit uzluksiz ta'lim tizimining muhim bo'g'ini sifatida yanada takomillashtirish, maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarmog'ini kengaytirish hamda moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, ularni malakali pedagog kadrlar bilan ta'minlash, bolalarni har tomonlama intellektual, ma'naviy-estetik va jismoniy rivojlantiruvchi zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarini ta'lim-tarbiya jarayoniga joriy etish, ularning maktabga tayyorgarlik darajasini tubdan oshirish masalalari bo'yicha topshiriqlar belgilandi.

O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi, Moliya vazirligi va Iqtisodiyot vazirliklariga O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi negizida quyidagilarni tashkil etish belgilandi:

- Axborot va pedagogika texnologiyalari innovatsion markazi;
- Ixtisoslashtirilgan loyiha-izlanish institutini davlat unitar korxonasi;
- Infratuzilmani rivojlantirish bo'yicha injiniring kompaniyasi davlat unitar korxonasi;
- Yuridik shaxs tashkil qilmasdan Maktabgacha ta'limni rivojlantirish jamg'armasi.

SHu bilan birga ushbu qarorda O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligining tashkiliy tuzilmasi va Maktabgacha ta'lim vazirligi markaziy apparatining yangilangan tuzilmasi tasdiqlandi.

- Vazirlik tizimi boshqaruv xodimlarining cheklangan soni 2324 nafar, shu jumladan, Vazirlik markaziy apparati xodimlari 138 nafar, shuningdek, metodistlar 471 nafar etib belgilandi.

- 2019 yil 1 yanvardan maktabgacha ta'lim tizimining pensiya yoshidagi xodimlariga, ularning maktabgacha ta'lim tizimi tashkilotlaridagi faoliyati asosiy ish joyi bo'lgan taqdirda pensiya to'liq miqdorda to'lanishi belgilandi.

- 2018-2019 yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirishning qo'shimcha chora-tadbirlari dasturi tasdiqlandi.

- O'zbekiston Respublikasida ishlab chiqarilmaydigan, Markaz, Injining kompaniyasi va Institut tomonidan olib kiriladigan maxsus texnika, uskunalar, shu jumladan, asboblari, ehtiyot va butlovchi qismlar, texnik hujjatlar va dasturiy mahsulotlar belgilangan tartibda shakllantiriladigan ro'yxatlar bo'yicha 2022 yilning yanvarigacha bojxona to'lovlaridan (bojxona yig'img'laridan tashqari) ozod etildi.

SHuningdek,

-Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining Kuzatuv kengashlarini tuzish;

-Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari tomonidan dam olish kunlarida va ish kuni tugagandan keyin belgilangan dasturdan tashqari faoliyat ixtisosligi bo'yicha qo'shimcha pullik xizmatlar ko'rsatish (bolalarni parvarishlash, qarab turish, o'qitish bo'yicha va boshqalar) tartibini tasdiqlash belgilandi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimiga qaratilayotgan katta e'tibor kelajakda yuksak salohiyatli, ma'naviyatli insonlarning yetishib chiqishiga zamin yaratadi.

SHunday ekan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida farzandlarimiz tarbiyasini bir-zum ham nazardan chetda qoldirmasliklarimiz zarur

I BOB BO`YICHA XULOSA

1. O'zbekistonda uzluksiz ta'lim tizimi. Maktabgacha ta'lim, umumiy o'rta ta'lim, o'rta-maxsus ta'lim, oily ta'lim, oily talimdan keying ta'lim, maktabdan tashqari ta'lim, kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash tizimi haqida tushuncha beriladi.
2. O'zbekiston Respublikasining maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida Qonunning maqsad va vazifalari, mazmuni, maktabgacha ta'lim tashkilotlarnig faoliyatini tashkil etish va boshqarish usullari bayon qilib berilgan.
3. Maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishga qaratilgan Prezident farmon va qarorlarining mazmun va mohiyati, maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish va uni yanada takomillashtirishga qaratilgan me'yoriy-huquqiy bazasini yaratishga alohida ahamiyat berilgan.
4. Bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash darajasini tubdan yaxshilash, ta'lim-tarbiya jarayoniga zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarini tatbiq etish, bolalarni har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlantirish qaratilgan Prezident farmon va qarorlarining mazmun-mohiyati haqida tushuncha beriladi
5. Maktabgacha ta'lim sohasiga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlardan o'z faoliyati davomida samarali va unumli foydalana olishga orgatiladi.

Nazorat savollari:

1. Me'yoriy xuquqiy xujjat deb nimaga aytiladi?
2. Me'yoriy-huquqiy hujjatlarning turlarini sanab bering?
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2017-2021 yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2707-sonli qarori mazmunini izohlang?
4. 2017 yil 30 sentyabrdagi PF-5198 sonli Farmonda belgilangan vazifalarni tushuntirib bering.
5. Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi qonun qachon tasdiqlangan?
6. Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi qonun nechta bob va necha moddadan iborat?
7. Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi qonun maqsad va vazifalarini nimalardan iborat?
8. Maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish va uning faoliyatini tashkil etish tartibi haqida so'z yuriting?

TOPSHIRIQLAR.

1. "Ijodiy ish" metodi asosida "Maktabgacha ta'lim tashkilotlarini rivojlanish tizimi" mavzusida sxema, jadval yoki klasterlarni yarating.
2. KEYSLAR BANKI

1-keys. "Maktabgacha ta'lim tizimini isloh qilishga qaratilgan dastlabki huquqiy asoslardan biri O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2017-2021 yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2707-sonli qarorining mazmuni, maqsadini atroflicha yoritib bering.

Topshiriq: Ushbu qarorning qabul qilinishiga nima sabab bo'ldi?

Muammo turi	Kelib chiqish sabablari	Hal etish yo'llari

2-keys. Tushunchalar tahlili jadvalini to'ldiring:

Tushunchalar	Mazmuni
Alohida ta'lim olish ehtiyojlari bo'lgan bolalar	?
Davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti	?

Inklyuziv ta'lim va tarbiya	?
Maktabgacha bo'lgan yosh	?
maktabgacha ta'lim va tarbiya	?
maktabgacha ta'lim va tarbiya davlat standarti	?
maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat ta'lim dasturi	?

3-keys. O'zbekiston Respublikasining maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi Qonunining mazmuni, maqsadini atroflicha yoritib bering.

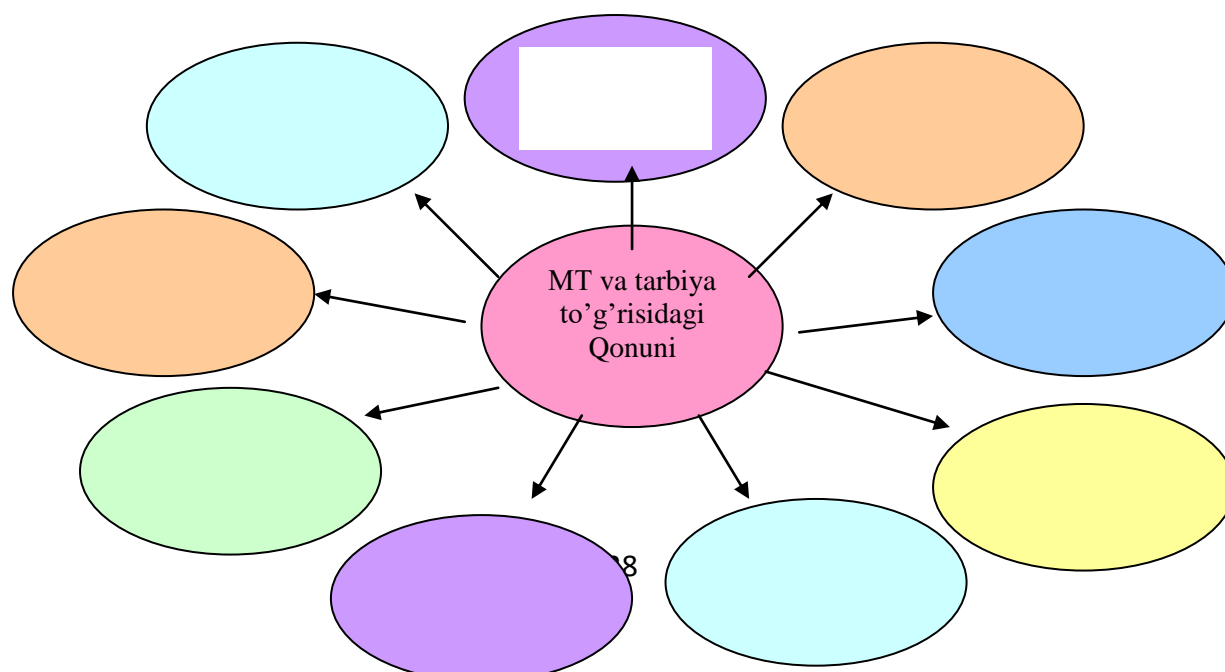
Topshiriq: Ushbu qarorning qabul qilinishiga nima sabab bo'ldi?

Muammo turi	Kelib chiqish sabablari	Hal etish yo'llari

4-keys. “. O'zbekiston Respublikasining maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi Qonuninin mazmuni *ini* SWOT – tahlili yordamida yoritib bering.

S	Kuchli tomoni	
W	Ojiz tomoni	
O	Imkoniyatlari	
T	Xavflar	

3- topshiriq. Namunada “Klaster” metodi asosida O'zbekiston Respublikasining maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi Qonunining boblarini yoritib bering

II BOB. MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMINING HUQUQIY-ME'YORIY ASOSLARI

§4. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasi.

Mavzu yuzasidan tayanch iboralar: Kontseptsiya, nizom, davlat-xususiy sheriklik, davlat-xususiy sheriklik to'g'risida bitim, davlat sherigi, davlat-xususiy sheriklik loyihasi, filantropik faoliyat, kontsessiya (kontsession bitim), otaliq.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 maydagi "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4312-sonli qarori qabul qilindi. Kontseptsiya O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'limni rivojlantirishning maqsadlari, vazifalari, ustuvor yo'nalishlari, o'rta va uzoq muddatli istiqboldagi bosqichlarini belgilaydi hamda maktabgacha ta'lim sohasini rivojlantirishga yo'naltirilgan dasturlar va kompleks chora-tadbirlarni ishlab chiqish uchun asos bo'ladi.

Kontseptsiyada quyidagila belgilandi.

- O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasi;
- O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasini 2019 yilda amalga oshirish bo'yicha «Yo'l xaritasi»;
- 2019 — 2024 yillarda O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning maqsadli ko'rsatkichlari;
- 2025 — 2030 yillarda O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning maqsadli ko'rsatkichlari tadiqlandi.

O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasida quyidagilarni amalga oshirish belgilandi:

- maktabgacha ta'lim sohasidagi normativ-huquqiy bazani yanada takomillashtirish;
- maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlanishi uchun shart-sharoitlar yaratish;
- bolalarning sifatli maktabgacha ta'lim bilan qamrovini oshirish, undan teng foydalanish imkoniyatlarini ta'minlash, mazkur sohada davlat-xususiy sherikligini rivojlantirish;

- maktabgacha ta'lim tizimiga innovatsiyalarni, ilg'or pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish;

- maktabgacha ta'limni boshqarish tizimini takomillashtirish, maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini moliyalashtirish shaffofligi va samaradorligini ta'minlash;

- maktabgacha ta'lim tizimiga maktabgacha ta'lim tizimi xodimlarini tayyorlash, qayta tayyorlash, malakasini oshirish, tanlab olish va rivojlantirishga mutlaqo yangi yondashuvlarni joriy etish;

- maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning sog'lom va balanslashtirilgan ovqatlanishini, sifatli tibbiy parvarishini ta'minlash.

Maktabgacha ta'lim tizimining joriy holati va uni rivojlantirishdagi mavjud muammolar

Bugungi kunda O'zbekistonda 7 104 ta maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyat yuritadi, ulardan 5 604 tasi (79 fond) - davlat, 63 taen – idoraviy va 1 437 tasi (21 foiz) - nodavlat muassasalardir.

2017-2018 yillarda 752 ta maktabgacha ta'lim tashkilotlari filiallari negizida yuridik shaxe maqomiga ega to'laqonli maktabgacha ta'lim tashkilotlari tashkil qilingan.

3-7 yoshdagi bolalarning umumiy sonidan (2,5 mln) 932 310 nafari (37,7 foiz), shundan shaharlarda 500 236 nafari (20,2 foiz) va qishloq joylarda 432 074 nafari (17,4 foiz) maktabgacha ta'lim bilan, qamrab olingan. Respublika aholisining umumiy soni 2019 yil 1 yanvar holatiga 32.7 mln kishini tashkil qildi. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining ma'lumotlariga ko'ra, aholining uzoq muddatli o'rtacha o'sish sur'atlari 1,7-1,8 foizni tashkil qiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalar o'rtasida o'lim koeffitsientining boshqa barcha yosh guruhlariga nisbatan pastligini inobatga olganda, 3-7 yoshdagi bolalar sonining o'sish sur'atlari butun aholining o'sishiga qaraganda yuqoridir.

O'zbekistonda yashovchi 3-7 yoshdagi 2,5 milliondan ortiq bolalarning 67.8 foizi Samarkand (12,1 foiz), Fargona (10,8 foiz), Qashqadaryo (10,5 foiz), Andijon (9,3 foiz), Surxondaryo (8,5 foiz), Namangan (8,4 foiz) va Toshkent (8,2 foiz) viloyatlarida istiqomat qiladi.

Davlat statistika qo'mitasining ma'lumotlariga kura, har yili O'zbekiston Respublikasida 700 mingdan ortiq bola tug'iladi, bu esa maktabgacha ta'lim tashkilotlariga tushadigan yukni oshiradi. CHunonchi, maktabgacha ta'lim tashkilotlariga tushadigan umumiy ortnqcha yuk respublika bo'yicha 12 foizni tashkil qilsa, uning eng yuqori darajasi Qor.aqalpog'iston Respublikasida (21 foiz), Jizzax (35 foiz) va Buxoro (21 foiz) viloyatlarida, eng past darajasi esa

Surxondaryo (9 foiz) va Farg'ona (9 foiz) viloyatlarida, shuningdek Toshkent shahrida (6 foiz) kuzatilmoqda⁴.

Umuman, mamlakat bo'yicha 3-7 yoshdagi har 100 nafar bolaga maktabgacha ta'lim tashkilotlarida 28,1 ta joy to'g'ri keladi. So'nggi 20 yil ichida maktabgacha ta'lim tashkilotlari soni 45 foizdan ziyodga qisqargan. Bunday qisqarish ko'proq Andijon, Farg'ona, Surxondaryo va Toshkent viloyatlari kabi tug'ilish darajasi yuqori bo'lgan hududlarda kuzatildi. Bugungi kunda O'zbekistondagi barcha maktabgacha ta'lim tashkilotlarining 55 foizdan ortig'i Toshkent shahriga (14,8 foiz), Farg'ona (12,6 foiz), Toshkent (9,8 foiz)³ Namangan (9 foiz) va Samarqand (8,9 foiz) viloyatlariga to'g'ri keladi.

Maktabgacha ta'limni rivojlantirish sohasida davlat siyosatini muvaffaqiyatli yuritishga to'sqinlik qilayotgan bir qator tizimli muammolar va kamchiliklar saqlanib qolmoqda? ular qatorida quyidagilarni sanab o'tish mumkin:

maktabgacha yoshdagi bolalarning to'liq qamrab olinishini ta'minlash uchun maktabgacha ta'lim tashkilotlari sonining yetarli emasligi;

qishloq joylarda maktabgacha ta'limning past darajada rivojlanganligi;

maktabgacha ta'lim tashkilotlarining modtsiy-texnik holati lozim darajada emasligi;- maktabgacha ta'lim tashkilotlarining malakali pedagog kadrlar bilan jamlanmaganligi;

maktabgacha ta'lim tizimida boshqaruv kadrlarining tanqisligi va ular malakasining pastligi;

ota-onalarning bola shaxsining shakllanishida maktabgacha ta'limning ijobiy jihatlari va foydasi haqida yetarlicha ma'lumotga ega emasligi;

zamonaviy o'quv-metodik materiallar va ko'rgazmali qurollarning etishmasligi; alohida ehtiyojli bolalar uchul mavjud maktabgacha ta'lim tashkilotlarining texnik jihozlanishi va uslubiy ta'minoti darajasining pastligi;

maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tibbiy xizmat ko'rsatish sifati va tibbiyot xodimlarining mapakasi zamon talablariga to'liq javob bermasligi.

Maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning maqsadlari va ustuvor yo'nalishlari

Ushbu Kontseptsianing maqsadi bola hayoti va faoliyatining barcha sohalarini rivojlantirishni ta'minlovchi muhim manba bo'lgan sifatli maktabgacha ta'limdan foydalanish mexanizmlarini; ishlab chiqishdan iborat. Maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari quyidagilardir:

maktabgacha ta'lim sohasidagi me'yoriy-huquqiy bazani yanada takomillashtirish;

⁴ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Qarori, 2019., 13 may, PQ 4312 son

maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy jihatdan har tomonlama rivojlantirish uchun sharoitlar yaratish;

bolalarni sifatli maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish ko'lamini oshirish, undan teng foydalanishi imkoniyatlarini ta'minlash, mazkur sohada davlat-xususiy sherikchilikni rivojlantirish;

maktabgacha ta'lim tizimiga innovatsiyalarni, ilgor pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish;

maktabgacha ta'limni boshqarish tizimini takomillashtirish, maktabgacha ta'lim tashkilotlari, faoliyatini moliyalashtirishning shaffofligi va samaradorligini ta'minlash;

maktabgacha ta'lim tizimiga xodimlarni tayyorlash, qayta tayyorlash, malakasini oshirish, tanlab olish va rivojlantirishga mutlaqo yangi yondashuvlarni joriy etish; maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni sog'lom va balanslashtirilgan oziq-ovqat, sifatli tibbiy parvarysh bilan ta'minlash.

Maktabgacha ta'lim sohasida me'yoriy-huquqiy bazani yanada takomillashtirish

Maktabgacha ta'limni rivojlantirish sohasidagi davlat siyosati ishlab chiqilayotgan me'yoriy-huquqiy bazada o'z aksini topadi.

Maktabgacha ta'lim sohasi ko'plab qonun hujjatlari bilan tartibga solinishiga qaramay, maktabgacha ta'lim xizmatlarini ko'rsatishning huquqiyasoslarini yanada takomillashtirish talab etiladi.

SHu munosabat bilan, Kontseptsiyani amalga oshirish doirasida maktabgacha ta'lim sohasida me'yoriy-huquqiy bazani, takomillashtirish bo'yicha quyidagi tadbirlar amalga oshiriladi:

1) ilgor xorijiy tajribani hisobga olgan holda ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil qilishga qo'yiladigan amaldagi davlat talablarini qayta ko'rib chiqish hamda ,quyidagilarni nazarda tutuvchi Maktabgacha, ta'limning davlat standartini ishlab chiqish:

maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarida shakllantirilishi lozim bo'lgan bilimlar, ko'nikmalar va mahoratlarga qo'yiladigan talablarni bolalarni parvarishlash, ularga qarash, sog'lig'ini saqlash va yaxshilash bo'yicha xizmatlar ko'rsatish tartibini;

2) maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarni moddiy resurslar, oziq-ovqat mahsulotlari, dori va sigal ari va tibbiyot buyumlari bilan ta'minlash normativlarini tasdiqlash;

3) maktabgacha ta'limning muqobil shakllari faoliyatini tartibga soluvchi me'yoriy-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish va tasdiqlash;

4) maktabgacha ta'lim tashkilotlarining namunaviy ustavlarini ishlab chiqish va tasdiqlash;

5) kasalliklarning profilaktikasi va diagnostikasi tartibini takomillashtirish, shuningdek, idoralararo o'zaro hamkorlik mexanizmlari orqali bolalarni psixologik-tibbiy-pedagogik qo'llab-quvvatlashni ta'minlash;

6) maktabgacha ta'limni rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan xalqaro me'yorlar va standartlarni implementatsiya qilish;

7) maktabgacha ta'lim tashkilotlarida moliyaviy qo'llab-quvvatlashni tartibga soluvchi me'yoriy-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish va tasdiqlash.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy jihatdan har tomonlama rivojlantirish uchun sharoitlar yaratish

Maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy jihatdan har tomonlama rivojlantirish *uchun* sharoitlarni yaratish maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil qilishning mavjud tartibini qayta ko'rib chiqishni hamda maktabgacha ta'limxizmatlarini ko'rsatishning zamonaviy usullarini joriy etishni talab qiladi.

Ta'lim-tarbiya jarayonini takomillashtirish bolalarning rivojlanganligi darajasini va ularning umumiy boshlang'ich ta'limga tayyorligini, shuningdek, ularning ijtimoiy, shaxsiy, hissiy, nutqiy, jismoniy va ijodiy rivojlanishini baholash asosida amalga oshirilishi lozim.

Bunda bolalarda Vatanga muhabbat hissini, oilaga, o'z xalqining milliy, tarixiy, madaniy qadriyatlariga hurmat, atrof-muhitga nisbatan ehtiyotkorona munosabatni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilishi lozim.

Ushbu vazifalarni amalga oshirish maqsadida quyidagilar nazarda tutiladi:

1) maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini, shuningdek, bolaning rivojlanishi va uning umumiy boshlang'ich ta'limga tayyorligini kompleks baholashning yangi mexanizmlarini ishlab chiqish va joriy etish;

2) maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun o'quv-metodik, didaktik materiallar va badiiy adabiyotlarni tanlab olishni va ekspertizasini ishlab chiqilgai tartibga muvofiq o'tkazish;

3) maktabgacha ta'limning muqobil shakllari uchun yangi o'quv-metodik materiallarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish;

4) "Ilk qadam" davlat o'quv dasturini keng joriy etish;

5) tarbiyalanuvchilarning yakka tartibdagi ish daftarlari, kartochkalar, tarqatma va sanoq materiallari mazmuni va dizaynini o'rnatilgan talablarga muvofiq ishlab chiqish;

6) rivojlanishida jismoniy yoki ruhiy buzilishlari bo'lgan bolalar ta'limining kompleks texnologiyalarini ishlab chiqish, inklyuziv ta'lim, eng yangi reabilitatsiya va abilitatsiya usullarini keng joriy etish, ularning izchil ijtimoiylashuvi va umumiy maktabgacha ta'lim umumiy tizimi

integratsiyalashuviga ko'maklashadigan moslashtirilgan dasturlar va yakka tartibdagi ta'lim yo'nalishlarini ishlab chiqish;

7) maktabgacha ta'limda fanlarni rivojlantiruvchi muhitning innovatsion texnologiyalari va Modullarini ishlab chiqish, maktabgacha va umumiy boshlang'ich ta'lim izchilligining mazmun va protsessual komponentlarini optimallashtirish;

8) mashg'ulotlar davomiyligining eng maqbul vaqtini va ularning ketma- ketligini aniqlash maqsadida o'quv rejalari va ta'lim dasturlarini optimallashtirish;

9) bolalarni sog'lom turmush tarzini yuritishga o'rgatish, gimnastika va faol o'yinlar bo'yicha mashg'ulotlar o'tkazish orqali tarbiyalanuvchilarda jismoniy tarbiya mashg'ulotlari va sportgaqiziqishuyg'otishni shakllantirish, jismonan sog'lom o'sib kelayotgan yosh avlodni tarbiyalash;

10) maktabgacha yoshdagi bolalarning badiiy-estiyotik va musiqiy tarbiya hamda ta'lim darajasini oshirish, erta yoshdan boshlab STEAM o'qitish asoslarini joriy etish;

11) bolaning kelgusida o'zini o'zi muvaffaqiyatni namoyon qilishi uchun asos sifatida ijtimoiy-emotsionap ko'nikmalarni rivojlantirish;

12) maktabgacha ta'lim tashkilotlariga qatnamaydigan bolalar uchun ta'lim xizmatlari turlari: pullik ta'lim xizmatlari, qisqa muddatli guruhlar va boshqalarni kengaytirish.

Bolalarni sifatli maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish ko'lamini oshirish, undan teng foydalanishi imkoniyatlarni ta'minlash, sohada davlat-xususiy sherikchilikni rivojlantirish

Bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish ko'lamini oshirish bo'yicha vazifalarni hal etish birinchi navbatda maktabgacha ta'lim tashkilotlari quvvatlarini oshirishni taqozo etadi. Maktabgacha ta'lim tizimini moliyalashtirishning hozirgi hajmi, tug'ilishning o'sishi dinamikasi saqlanib qolayotgan bir paytda, maktabgacha yoshdagi bolalarning qamrovini mavjud darajada saqlab turishni ta'minlab beradi, ammo uning o'sishiga yordam bermaydi.

O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti mablag'larining cheklanganligini e'tiborga olib, nodavlat sektor maktabgacha ta'lim tashkilotlari soni o'sishining harakatlantiruvchi kuchlaridan biri bo'lishi, davlat-xususiy sherikchiligi esa xususiy tadbirkorlik sub'ektlarini maktabgacha ta'lim tizimiga jalb etishning asosiy mexanizmiga aylanishi lozim.

Maktabgacha ta'limning hammabopligini, shu jumladan' respublikaning olis tumanlarida hamda maktabgacha ta'limning standart shakllarini kengaytirish qiyin bo'lgan joylarda ta'minlash yangi muqobil shakllarnijoriy etish hisobiga ham amalga oshirilishi lozim.

Bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olishni ta'minlash bo'yicha maqsadli ko'rsatkichlarga erishish uchun quyidagi tadbirlar amalga oshirilishini nazarda tutadi:

1) O'zbekiston Respublikasining rivojlantirish davlat dasturlari doirasida va boshqa manbalardan ajratiladigan mablag'lar hisobidan yangi davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini qurish va mavjudlarini rekonstruksiya qilish;

2) maktabgacha ta'lim sohasida qulay investitsiya muhitini yaratish, xususiy sektorni maktabgacha, ta'lim tashkilotlarining quvvatlarini oshirishga yanada, rag'batlantirish va manfaatdorligini oshirish;

3) maktabgacha ta'lim sohasida davlat-xususiy sherikchiligini, jumladan uning quyidagi shakllarini yanada rivojlantirish: mavjud davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini rekonstruksiya qilish va jihozlash sharti bilan xususiy sherikka nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini tashkil qilish uchun yer uchastkalarini yoki mavjud davlat ta'lim tashkilotlari binolarini bepul asosida berish;

ko'p kvartirali turar joy binolari quruvchilari uchun davlat buyurtmasini joylashtirish;

davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini xususiy sherikka ishonchli boshqaruvga berish;

kontsessiya asosida qurish, rekonstruksiya qilish va jihozlash uchun yer uchastkasi yoki bino ajratish; homiylik va boshqapar;

4) fuqarolar va tadbirkorlik sub'ektlarini nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini tashkil qilishda uslubiy qo'llab-quvvatlash;

5) bo'sh turgan davlat mulki ob'ektlari va sobiq maktabgacha ta'lim tashkilotlarining ishlamayotgan binolari negizida maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini tashkil qilish maqsadida ularni xatlovdan o'tkazish;

6) hamma joyda bolalarni umumiy boshlang'ich. ta'limga bepul majburiy bir yillik tayyorlashning yagona tizimini joriy etish;

7) maktabgacha ta'limning moslashuvchan ish jadvaly hamda rivojlantiruvchi, tuzatuvchi xizmatlar va tadbirlarning keng ko'lamini o'z ichiga olgan quyidagi muqobil shakllarini joriy etish va rivojlantirish:

har xil yoshdagi bolalar uchun qisqa muddatli maktabgacha ta'lim guruhleri - "Pley-guruhlar"; maktabgacha yoshdagi bolalarga uyiga borib maktabgacha ta'lim xizmatlarini ko'rsatish dasturi - "Home visits"; maktabgacha ta'lim tashkilotlari korporativ guruhleri va boshqalar;

8) yengil qurilish konstruksiyalari va zamonaviy energiya samarador materiallar va texnologiyalardan foydalangan holda, shinamlik va ekologik xavfsizlik talablariga muvofiq quriladigan maktabgacha, ta'lim tashkilotlarining yangi binolar loyihalarini ishlab chiqish (shu jumladan rivojlanishida jismoniy va ruhiy

buzilishlari, bo'lgan bolalar uchun to'siqsiz muhit elementlarini hisobga olgan holda);

9) maktabgacha, ta'lim tashkilotlari tarmog'ini kengaytirish va samarali tashkil qilish zaruratini hisobga olgan holda, qurilayotgan turarjoy komplekslari va boshqa ob'ektlarni kerakli ijtimoiy infratuzilma bilan ta'minlash;

10) respublika barcha maktabgacha ta'lim tashkilotlarini ichimlik suvi, isitish tarmog'i, elektr energiyasi va tabiiy gaz bilan, shu jumladan zamonaviy energiya: tejoychi texnologiyalarni joriy etish, yo'li bilan bosqichma- bosqich ta'minlash;

11) ta'lim xizmatlarini ko'rsatishning variativligi hisobiga rivojlanishida jismoniy yoki ruhiy buzilishlari bo'lgan bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish ko'lamini oshirish;

12) maktabgacha ta'limning bola shaxsini shakllantirishdagi roli va muhimligi haqida tushuntirish tadbirlarini olib borish, ushbu faoliyatga nodavlat notijorat tashkilotlari, ommaviy axborot vositalari, jamoatchilik va ota-onalarni faol jalb qilish.

Maktabgacha ta'lim tizimiga ilg'or pedagogika va axborot- kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish Maktabgacha ta'limni yanada rivojlantirishning eng muhim yo'nalishlaridan biri ta'lim-tarbiya jarayoniga zamonaviy pedagogika va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etishdir.

Maktabgacha ta'lim tizimiga xodimlarni tayyorlash, qayta tayyorlash, malakasini oshirish, tanlab olish va rivojlantirishga mutlaqo yangi yondashuvlarni joriy etish

Sifatli maktabgacha ta'limni berish asoslaridan biri boshqaruv va pedagog kadrlarni tayyorlash darajasi va ularning professionalizmi hisoblanadi. O'tgan davr mobaynida ushbu yo'nalishda keng ko'lamli ishlar bajarildi. CHunonchi, "Maktabgacha ta'lim" bakalavriat ta'limi yo'nalishi bo'yicha oliy ta'lim tashkilotlariga qabul qilish kvotalari oshirildi, mazkur yo'nalishda o'qish muddati uch yilgacha qisqartirildi.

Respublika maktabgacha ta'lim tashkilotlari xodimlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish o'quv-metodik markazi negizida Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlari va mutaxassislarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti tashkil etildi va unga, maktabgacha ta'lim tizimixodimlarida zamonaviy menejment va pedagogik texnologiyalar bo'yicha bilim va ko'nikmalarni shakllantirish vazifasi yuklatildi.

SHu bilan birga, maktabgacha ta'lim sohasida kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirishning amaldagi tizimini tahlil qilish quyidagi tadbirlarni amalga oshirish zarurligidan dalolat beradi:

- 1) xalqaro talablarga javob beradigan yagona ko'p darajali uzluksiz ta'lim tizimini yaratish;
- 2) ta'lim va amaliyotni integratsiyalantirgan holda xalqaro. ta'lim standartlari, o'quvmetodik reja va dasturlar, interaktiv va muammoli- vaziyatli o'qitish usullari va treninglari, ilg'or axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish;
- 3) maktabgacha ta'lim tizimi xodimlariga qo'yiladigan malaka talablarini yanada takomillashtirish, ularning faoliyati samaradorligini baholash mezonlarini hamda pedagog xodimlarning kasbiy standartini ishlab chiqish va tasdiqlash;
- 4) ta'lim jarayoniga xorijiy mutaxassislarni jalb qilish yo'li bilan maktabgacha ta'lim sohasida kadrlar malakasini oshirish tizimini takomillashtirish, shuningdek, maktabgacha ta'lim, sohasida kadrlar malakasini oshirish tizimini tashkiya qilish uchun, shu jumladan mamlakat hududlarida, ta'lim tashkilotlari sonini oshirish;
- 5) maktabgacha ta'lim tizimi xodimlarining xorijdagi yetakchi univereitetlarda, ilmiy markazlarda va boshqa ta'lim tashkilotlarida stajirovka o'tashini tashkil qilish;
- 6) Vazirlikning pedagogika kollejlari faoliyatini Tashkil qilish, ularni malakali professor-o'qituvchilar tarkibi bilan ta'minlash choralari qurish;
- 7) .xorijiy mamlakatlarning yetakchi oliy ta'lim tashkilotlari bilan uzoq muddatli munosabatlarni yanada rivojlantirish, maktabgacha ta'lim sohasida yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash uchun O'zbekiston Respublikasida ularning filiallarini ochish;
- 8) tajriba almashish, ta'lim-tarbiya jarayoni sifatini oshirish bo'yicha sa'y-harakatlarni birlashtirish maqsadida pedagog kadrlarni tayyorlash, qaytatayyorlash va malakasini oshirish bilan shug'ullanuvchi ta'lim va ilmiy-tadqiqot, shu jumladan xorijiy mamlakatlarning tashkilotlari bilan samarali idoralararo hamkorlikni chuqurlashtirish;
- 9) o'zlariga yuklatilgan xizmat vazifalarini eng yuqori professional darajada bajara oladigan, yuqori intellektual qobiliyat va axloqiy xislatlarga, chuqur kaebiy bilimlarga ega eng malakali xodimlarni saralab olishda raqobat muhitini ta'minlaydigan kadrlarni shaffof taylov asosida tanlashning yangi mexanizmlarini joriy etish;
- 10) maktabgacha ta'lim tizimi xodimlarini moddiy rag'batlantirish va yjtimoiy qo'llab-quvvatlash dasturlarini ishlab chiqish;
- 11) maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlariga zaruriy kasbiy kompetentsiyalar ro'yxatini o'z ichiga olgan talablarni belgilash, sertifikatlash tizimini joriy etish;
- 12) strategik boshqaruv., moliyaviy va menejment asoslarini majburiy joriy etgan holda, maktabgacha ta'lim tizimida boshqaruv kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini takomillashtirish.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni sog'lom

va balanslashtirilgan oziq-ovqat, sifatli tibbiy parvarish bilan ta'minlash

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining asosiy vazifalaridan biri bolalarning sog'lom ovqatlanishini, ular sog'lig'ini mustahkamlash, kasalliklarning oldini olish xizmatlari bilan ta'minlash, shuningdek, tarbiyalanuvchilarning sog'lom turmush tarzini shakllantirish uchun sharoitlar yaratishdan iborat.

Sog'lom, xavfsiz va sifatli ovqatlanishni ta'minlash bo'yicha vazifalarni hal qilish uchun davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bunday xizmatlarni ko'rsatish qisman autsorsing shartlari asosida tadbirkorlik sub'ektlariga berilgan.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarga tibbiy xizmat ko'rsatish sifatini oshirish, maktabgacha ta'lim tizimidagi tibbiyot xodimlarining malakasini tizimli oshirish bo'yicha chora-tadbirlar faol qo'llanilmokda.

SHu bilan birga, sog'lom avlodni tarbiyalash vazifalarini samarali hal qilish maqsadida quyidagi chora-tadbirlarning amalga oshirilishi nazarda tutilmokda:

- 1) maktabgacha ta'lim tashkilotlarini sifatli oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlash va yetkazib beruvchilarning narx siyosatiga amal qilishini nazorat qilishning shaffof marqazlashtirilgan tizimini yaratish;
- 2) tayyor taomlarni tayyorlash va maktabgacha ta'lim tashkilotlariga etkazib berish uchun ixtisoslashgan umumiy ovqatlanish korxonalarini, jumladan autsorsing asosida jalb qilish;
- 3) maktabgacha ta'lim tizimida sog'liqni saqlash xizmatlarining sifatini oshirish, birlamchi tibbiy-sanitariya yordami xizmatlari bilan maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi o'zaro hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish;
- 4) bolalarning maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi ta'minoti uchun munosib, jumladan, to'laqonli, to'g'ri, balanslashtirilgan, sog'lom ovqatlanish, asoslangan tibbiy: ko'rsatmalarda belgilangan hajm va tezlikdagi, ko'ngilochar mashg'ulotlar va bilim olish elementlari mavjud faol o'yinlar va mashqlardan iborat sharoitlarni yaratish;
- 5) rivojlanishida jismoniy yoki psixik buzilishlari bo'lgan bolalarga kompleks yordam berish tizimini takomillashtirish;
- 6) rivojlanishida jismoniy yoki psixik buzilishlari bo'lgan bolalarda asosiy kompetensiyalarni zaruriy, sifat darajasida shakllantirishga erishish, ularning ijtimoiy moslashuvi va jamiyatga integratsiyalashuvini ta'minlash.

Kontseptsiyani amalga oshirishdan kutilayotgan natijalar

Kontseptsiyani amalga oshirishdan quyidagi natijalar kutilmoqda: barcha bolalarga sifatli maktabgacha ta'lim olish uchun bir xil imkoniyatlarni ta'minlovchi maktabgacha ta'limning samarali innovatsion tizimining shakllanishi;

maktabgacha ta'limni insonning butun hayoti davomidagi uzluksiz ta'limning birinchi bosqichi sifatida belgilash, bolani shaxe sifatida jismoniy, intellektual va axloqiy jihatdan barkamol qilib tarbiyalashda uning roli oshirilishi;

maktabgacha ta'lim tashkilotlarining namuna va turlari xilma-xilligi asosida maktabgacha ta'lim tizimida institutsional o'zgarishlar amalga oshirilishi, mazkur sohada sog'lom raqobatmuhitining yaratilishi;

zamonaviy energiya va resurs tejovchi texnologiyalarni joriy etish asosida maktabgacha ta'lim tashkilotlarining bino va inshootlarini qurish, rekonstruksiya qilish va kapital ta'mirlashning qengaytirilishi, ularning o'quv-metodik, didaktik materiallar, rivojlantiruvchi o'yinlar va o'yinchoqlar, badiiy adabiyotlar, mebel, kompyuter texnikasi, o'quv uskunalari bilan jihozlanishi;

maktabgacha ta'lim sohasiga xususiy sektorning jalb qilinishi, uning ijtimoiy javobgarligi oshirilishi, moliyalashtirish manbalarining kengaytirilishi va maktabgacha ta'lim xizmatlari turlarining ko'payishi;

maktabgacha ta'lim tizimini moliyalashtirishning ko'paytirilishi, maktabgacha ta'lim xizmatlarini ko'rsatishda byudjet mablag'laridan foydalanish samaradorligining oshirilishi, pedagog xodimlar mehnatiga munosib haq to'lashning ta'minlanishi;

maktabgacha ta'lim sifatini boshqarishning ijtimoiy-davlat tizimi joriy etilishi; olti yoshli bolalarning majburiy bir yillik bepul umumiy boshlang'ich ta'limga tayyorlash bilan to'liq qamrab olinishining ta'minlanishi;

3-7 yoshgacha bolalarning 80,8 foizini maktabgacha ta'lim bilan qamrab olinishining ta'minlanishi;

maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagog xodimlar soni 247,7 mingtagacha yetkazilishi.

Kontsepsiyaning amalga oshirilishini monitoring qilish

1. Kontsepsiyaning amalga oshirilishini tizimli monitoring qilish, umumiy muvofiqlashtirish, respublikada maktabgacha ta'limning rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi muammoli masalalarni tezkor ko'rib chiqish va hal qilish Vazirlik tomonidan amalga oshiriladi.

2. Kontsepsiyani amalga oshirish monitoringi ilovaga muvofiq Kontsepsiyada ko'zda tutilgan tadbirlarni o'z vaqtida, sifatli va to'laqonli bajarish bo'yicha vakolatli

§ 5. O'zbekiston Respublikasi davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari to'g'risidagi Nizomi

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 13 maydagi "Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 391-sonli qarorida:

- “Umumiy tipdagi davlat va nodavlat maktabgacha ta’lim tashkilotlari to’g’risida”gi Nizom;

- “Maktabgacha ta’lim tashkilotlaridagi qisqa muddatli guruhlar to’g’risida”gi Nizom;

- “Ko’p tarmoqli ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta’lim tashkilotlari va qo’shma tipdagi maktabgacha ta’lim tashkilotlari to’g’risida”gi Nizom;

- “Bolalarni ko’p tarmoqli ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta’lim tashkilotlariga va qo’shma tipdagi maktabgachata’lim tashkilotlariga yo’llash bo’yicha tibbiy-psixologik-pedagogik komissiya to’g’risida”gi Nizomlari qabul qilindi.

Umumiy tipdagi davlat va nodavlat maktabgacha ta’lim tashkilotlari (keyingi o’rinda maktabgacha ta’lim tashkilotlari deb ataladi) maqsadlari va vazifalari, huquqlari, majburiyatlari va javobgarligini, shuningdek, ularning faoliyatini tashkil etish tartibini belgilaydi.

Nizomda quyidagi tushunchalardan foydalaniladi:

maktabgacha ta’lim tashkiloti — umumiy tipdagi davlat yoki nodavlat maktabgacha ta’lim tashkiloti;

davlat maktabgacha ta’lim tashkiloti — davlat tomonidan moliyalashtiriladigan va boshqariladigan hamda Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo’yiladigan davlat talablariga muvofiq maktabgacha ta’lim xizmatlarini ko’rsatadigan tashkilot;

nodavlat maktabgacha ta’lim tashkiloti — qonun hujjatlarida belgilangan tartibda berilgan litsenziya asosida, shuningdek, Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo’yiladigan davlat talablariga muvofiq maktabgacha ta’lim sohasida ta’lim xizmatlarini ko’rsatuvchi yuridik shaxs;

bolaning qonuniy vakillari — bolaning ota-onalari yoki ularning o’rnini bosuvchi shaxslar.

Maktabgacha ta’lim tashkilotlari o’z faoliyatini O’zbekiston Respublikasi [Konstitutsiyasiga](#), O’zbekiston Respublikasining «Ta’lim to’g’risida»gi [Qonuniga](#) va O’zbekiston Respublikasining boshqa qonunlariga, O’zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi palatalari qarorlariga, O’zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari, qarorlari va farmoyishlariga, Vazirlar Mahkamasi qarorlari va farmoyishlariga, Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo’yiladigan davlat talablariga, ushbu Nizomga va o’z ustaviga muvofiq amalga oshiradi⁵.

⁵ O’zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 13 maydagi “Maktabgacha ta’lim tashkilotlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida”gi 391-son qarori

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari davlat tashkilotlari va nodavlat tashkilotlar bo'lishi mumkin.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti vakolatli davlat organi tomonidan attestatsiya asosida qonun hujjatlarida belgilangan tartibda akkreditatsiyadan o'tkaziladi.

Davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti yuridik shaxs hisoblanadi, O'zbekiston Respublikasi Davlat gerbi tasviri tushirilgan va o'z nomi davlat tilida yozilgan muhrga va shtampga, mustaqil balansga, byudjet va byudjetdan tashqari shaxsiy g'azna hisobvaraqlariga ega.

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti yuridik shaxs hisoblanadi, mustaqil balansga ega, o'z majburiyatlari bo'yicha ixtiyoridagi mol-mulk bilan javob beradi, o'z nomi yozilgan muhr va shtampga ega bo'lishi mumkin.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining maqsadlari va vazifalari

Maqsadi: Bolaning ta'lim olishga bo'lgan huquqini amalga oshirishni ta'minlash;

bolaning jismoniy, aqliy va ma'naviy kamolotini saqlash va mustahkamlash;

umumta'lim tashkilotlarida bolaning jamiyatga moslashishini va ta'lim olishni davom ettirishga tayyorligini ta'minlash.

Vazifalari:

bolalarga, shu jumladan, o'ziga xos ehtiyojlari bor bolalarga yakka tartibda ta'lim dasturlaridan foydalanish, shuningdek, o'z vaqtida inklyuziv maktabgacha ta'lim va tarbiya olish imkonini beradigan qulay muhit yaratish;

bolalarda Vatanga muhabbat tuyg'usini, oilaga, o'z xalqining milliy, tarixiy, madaniy qadriyatlariga hurmat bilan munosabatda bo'lishni, atrof-muhitga ehtiyotkor munosabatni shakllantirish;

bolaning shaxsini shakllantirish, uning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, ijtimoiy tajriba orttirishini ta'minlash;

bolaning jamiyatga moslashishini va boshlang'ich ta'limga tayyorligini ta'minlash;

ta'lim-tarbiya jarayoniga zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarni joriy etish.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining huquqlari, majburiyatlari va javobgarligi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari quyidagi huquqlarga ega:

O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi tomonidan tasdiqlangan maktabgacha ta'limning davlat ta'lim dasturi asosida o'z ta'lim dasturini ishlab chiqish;

maktabgacha ta'limning davlat ta'lim dasturida ko'rsatilgandan tashqari qo'shimcha pulli ta'lim xizmatlari ko'rsatish, ishlanmaydigan kunlarda yoki belgilangan ish soatlaridan tashqari bolaning qonuniy vakillari bilan kelishuv asosida bolalarni parvarishlash va ularga qarab turish bo'yicha xizmatlar ko'rsatish;

bolaning qonuniy vakillari bilan hamkorlik qilish;

maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha innovatsion faoliyatda qatnashish.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ham ega bo'lishi mumkin.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari:

Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablariga muvofiq ta'lim-tarbiya jarayonini amalga oshirishi;

maktabgacha ta'limning tegishli sifatini ta'minlashi;

bolani tarbiyalash va o'qitish masalalari bo'yicha uning qonuniy vakillariga maslahatlar bilan yordam berishi;

bolalarni kamol toptirish, tarbiyalash va o'qitish uchun xavfsiz shart-sharoitlarni yaratishi;

maktabgacha ta'lim sifati ta'minlanishini nazorat qilishda vakolatli davlat organlariga ko'maklashishi shart.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyatini tashkil etish

Maktabgacha ta'lim tashkiloti maktabgacha ta'limga qo'yiladigan davlat talablariga muvofiq bolalarni tarbiyalashni, o'qitishni, ularga qarab turishni, ularni parvarishlashni va sog'lomlashtirishni ta'minlaydi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotidagi ta'limning mazmun-mohiyati O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi tomonidan tasdiqlangan Maktabgacha ta'lim davlat ta'lim dasturi asosida ishlab chiqilgan ta'lim dasturida belgilab beriladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotidagi ta'lim-tarbiya jarayoni mashg'ulotlarning yillik, kalendar-mavzuli rejalari va jadvali bilan tartibga solinadi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti «Ta'lim to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi [Qonuniga](#), Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga

qo'yiladigan davlat talablariga va boshqa qonun hujjatlariga muvofiq ta'lim berish va tarbiyalash shakllari, vositalari va usullarini tanlaydi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishning asosiy shakli o'yin hisoblanadi.

Har bir yosh guruhidagi mashg'ulotlar, o'yinlarning har kungi soni, davom etadigan davri va izchilligi maktabgacha ta'lim tashkilotining o'quv rejasida belgilab beriladi.

Bolalarning maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bo'lish vaqtiga qarab u yerdagi guruhlar quyidagicha bo'lishi mumkin:

bolalar qisqa muddat (kuniga 3-4 soat) bo'ladigan guruh;

qisqa kunli guruh (bir kunda 9 soatgacha);

to'liq kunli guruh (kuniga 10,5 va 12 soat);

bolalar kechayu kunduz bo'ladigan guruh.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining ishlash tartibi va bolalarning unda bo'lish vaqti uning ustavi va muassisning qarori bilan belgilanadi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti va bolaning qonuniy vakillari o'rtasidagi o'zaro munosabatlar bola maktabgacha ta'lim tashkilotiga o'tkazilganda tuziladigan shartnoma bilan tartibga solinadi.

SHartnomada bola maktabgacha ta'lim tashkilotiga boradigan rejim, necha marta ovqatlanish va boshqa shartlar ko'rsatiladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotidagi o'quv yili joriy yilning 2 sentyabridan keyingi yilning 31 mayigacha bo'lgan davrni, yozgi sog'lomlashtirish davri joriy yilning 1 iyunidan 31 avgustigacha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarga ta'lim berish va tarbiyalash «Davlat tili to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi [Qonuniga](#) muvofiq davlat tilida va boshqa tillarda olib boriladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotiga bolalarni qabul qilish va undan chiqarish

Bolani maktabgacha ta'lim tashkilotlariga doimiy yoki vaqtincha qatnashga qabul qilish ushbu tashkilotda bo'sh joylar bo'lsa, kalendar yil davomida quyidagilar asosida amalga oshiriladi:

bola qonuniy vakilining arizasi;

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilangan tartibda vakolatli organ bergan yo'llanma (davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti uchun);

bola sog'lig'i holati to'g'risidagi tibbiy ma'lumotnoma.

Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlariga 3 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan bolalar qabul qilinadi.

Bola davlat maktabgacha ta'lim tashkilotiga O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilangan tartibga muvofiq qabul qilinadi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti guruhlarini to'ldirish

Guruh maktabgacha ta'lim tashkilotining tarkibiy birligi hisoblanadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotidagi guruhlar ham bir xil yoshdagi, ham turli yoshdagi bolalar bilan to'ldirilishi mumkin.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarini to'ldirish va bir guruhdan boshqasiga o'tkazish har yili o'quv yili boshlanishidan oldin amalga oshiriladi. Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida guruhlar quyidagi miqdorda to'ldiriladi:

3 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun mo'ljallangan guruhlarda — kamida 20 nafar va ko'pi bilan 30 nafar bola;

bolalar qisqa vaqt bo'ladigan guruhlarda — ko'pi bilan 30 nafar bola;

turli yoshdagi guruhlarda — kamida 20 nafar va ko'pi bilan 25 nafar bola;

bolalar kechayu kunduz bo'ladigan guruhlarda — ko'pi bilan 10 nafar bola.

Agar davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti joylashgan joyda davlat maktabgacha ta'lim tashkilotiga borishni xohlovchi maktabgacha yoshdagi bolalar soni 20 nafar boladan kam bo'lsa va bu joyda boshqa davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti bo'lmasa, O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi bilan kelishgan holda kam sonli bolalardan iborat guruhlarini tashkil etishga yo'l qo'yiladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida ovqatlanishni tashkil etish

Maktabgacha ta'lim tashkilotida ovqatlanish qonun hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalar ovqatlanishini tashkil etish uchun javobgarlik maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari zimmasiga yuklanadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish

Maktabgacha ta'lim tashkiloti qonun hujjatlarida, ushbu Nizomda, shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkiloti ustavida nazarda tutilgan tartibda boshqariladi.

Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotiga O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi bilan kelishuv bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligining hududiy bo'linmalari tomonidan tavsiya etilgan

nomzodlar orasidan maktabgacha ta'lim tashkiloti Kuzatuv kengashi tomonidan tanlanadigan mudir rahbarlik qiladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining ustaviga muvofiq lavozimga tayinlanadigan va lavozimdan ozod etiladigan direktor nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotining rahbari hisoblanadi.

Davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyatiga mudir joriy rahbarlik qiladi hamda davlat maktabgacha ta'lim tashkilotining Kuzatuv kengashi va muassisi oldida hisob beradi.

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyatiga direktor joriy rahbarlik qiladi va muassis oldida hisob beradi.

Quyidagilar davlat maktabgacha ta'lim tashkilotining boshqaruvi organlari hisoblanadi:

Pedagogika kengashi;

Kuzatuv kengashi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining Pedagogika kengashi:

maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'lim-tarbiya jarayonini takomillashtirish masalalarini ko'rib chiqadi;

maktabgacha ta'lim tashkilotining ish rejasini va pedagog xodimlarining pedagogik yuklamasini belgilaydi;

maktabgacha ta'lim tashkiloti ta'lim dasturini amalga oshirish natijalarini baholaydi;

maktabgacha ta'lim tashkilotining bolaning qonuniy vakillari bilan hamkorligi tartibini belgilaydi;

maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagog xodimlari malakasini oshirish, ularning ijodiy tashabbusini rivojlantirish, ta'lim jarayoniga fan yutuqlarini va ilg'or pedagogik tajribani joriy etish masalalarini muhokama etadi;

maktabgacha ta'lim tashkiloti xodimlarini ma'naviy va moddiy rag'batlantirish masalalarini ko'rib chiqadi;

maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari va pedagog xodimlar hisobotlarini eshitadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining Pedagogika kengashi qonun hujjatlariga muvofiq boshqa vakolatlarni ham bajarishi mumkin.

Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotida bolani tarbiyalash, shakllantirish va o'qitishda ko'maklashish maqsadida Kuzatuv kengashi tashkil etiladi. Uning

tarkibi ushbu tashkilotga boradigan bolalarning qonuniy vakillari, uning xodimlari, shuningdek, nodavlat notijorat tashkilotlar vakillari orasidan tuziladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining Kuzatuv kengashi:

maktabgacha ta'lim tashkilotini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlarini belgilaydi;

maktabgacha ta'limning tuman (shahar) bo'limi tomonidan tavsiya etilgan nomzodlar orasidan maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarini saylaydi, shuningdek, uni egallab turgan lavozimidan ozod qilish bo'yicha takliflarni belgilangan tartibda kiritadi;

maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining uning faoliyatini takomillashtirish yuzasidan ko'rilayotgan chora-tadbirlar, moliya-xo'jalik holati, daromadlar va xarajatlar, byudjet, byudjetdan tashqari, homiylik va boshqa mablag'lardan foydalanish to'g'risidagi hisobotlarini vaqti-vaqti bilan eshitadi;

maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari, pedagog xodimlar va boshqa xodimlar faoliyatiga taalluqli ijtimoiy so'rovlar o'tkazadi;

tuman (shahar) maktabgacha ta'lim bo'limlariga maktabgacha ta'lim tashkiloti xodimlarini rag'batlantirish to'g'risida takliflar kiritadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining Kuzatuv kengashi qonun hujjatlariga muvofiq boshqa vakolatlarni ham bajarishi mumkin.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti Kuzatuv kengashining faoliyatini tashkil etish tartibi O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi tomonidan belgilanadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarining huquqlari va majburiyatlari qonun hujjatlarida, ustavda, boshqa normativ-huquqiy hujjatlarda, shuningdek, mehnat shartnomasida belgilanadi.

Davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining lavozimiga qo'yiladigan malaka talablari O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi tomonidan belgilanadi.

§ 6. Maktabgacha ta'lim sohasida davlat – xususiy sheriklik shakllarini joriy etishning maqsad va vazifalari

Mavzu yuzasidan tayanch iboralar: davlat-xususiy sheriklik, bitim, davlat sherigi, ijtimoiy ko'makka muhtoj oilalar, filantropik faoliyat, maxsus kontingent, kontsessiya (kontsession bitim), otaliq.

davlat-xususiy sheriklik — xususiy investitsiyalarni jalb qilish, resurslarni birlashtirish va xavf-xatarlarni taqsimlash maqsadida davlat sherigi va xususiy sherikning aniq muddatga yuridik rasmiylashtirilgan maktabgacha ta'lim sohasidagi o'zaro samarali hamkorligi;

davlat-xususiy sheriklik to'g'risida bitim (keyingi o'rinlarda matnda bitim deb yuritiladi) — tomonlarning huquqlari, majburiyatlari va javobgarligini, shuningdek davlat-xususiy sheriklik loyihasini ijro etishning boshqa shartlarini belgilab beradigan davlat sherigi va xususiy sherik o'rtasida tuzilgan yozma shartnoma;

davlat-xususiy sheriklik to'g'risidagi bitim tomonlari (keyingi o'rinlarda matnda tomonlar deb yuritiladi) — davlat sherigi va xususiy sherik;

davlat sherigi — O'zbekiston Respublikasining Maktabgacha ta'lim vazirligi (keyingi o'rinlarda matnda Vazirlik deb yuritiladi);

xususiy sherik — bitim tuzgan yoki bitim tuzish istagini bildirgan yuridik yoxud jismoniy shaxs. Davlat tashkilotlari xususiy sheriklar bo'la olmaydi, shuningdek xususiy sheriklar tarafida ishtirok eta olmaydi;

davlat-xususiy sheriklik to'g'risidagi bitim ob'ekti (keyingi o'rinlarda matnda ob'ekt deb yuritiladi) — bitim bo'yicha maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etish maqsadida foydalanilishi mumkin bo'lgan yer uchastkalari, bo'sh turgan binolar, shu jumladan ishlamaydigan va but qilinmagan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari hamda boshqa ob'ektlar;

but qilinmagan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari — rejadagi quvvatining 50 foizi ham but qilinmagan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari;

davlat-xususiy sheriklik loyihasi — muhim davlat, ijtimoiy, iqtisodiy va ilmiy-texnik ahamiyatga ega bo'lgan maktabgacha ta'lim sohasidagi investitsiyaviy, innovatsion, infratuzilmaviy va boshqa tadbirlar majmui;

filantropik faoliyat — jismoniy va yuridik shaxslarning fuqarolarga yoki yuridik shaxslarga mol-mulkni, shu jumladan pul mablag'larini beg'araz (bepul) o'tkazish, bepul tarzda ishlarni bajarish, xizmatlar ko'rsatish, boshqacha ko'mak berish bo'yicha ixtiyoriy faoliyati;

ijtimoiy ko'makka muhtoj oilalar — kam ta'minlangan oilalar, a'zolari nogironligi bo'lgan shaxslardan iborat bo'lgan oilalar, boquvchisini yo'qotgan oilalar, bolaning ota-onasi kvotalar bo'yicha mintaqalarga taqsimlangan ijtimoiy soha xodimlari bo'lgan oilalar, to'rt yoki undan ko'p bolalari bo'lgan oilalar;

maxsus kontingent — harbiy xizmatchilarning va huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining bolalari, maktabgacha ta'lim tizimi xodimlari va davlat umumta'lim maktablari pedagog xodimlarining bolalari;

kontsessiya (kontsession bitim) — muayyan muddatga tuzilgan bitim, unga ko'ra davlat kontsessionerga qurilish ishlarini amalga oshirish uchun yer

uchastkalariga, shuningdek maktabgacha ta'lim tashkilotini qayta qurish va jihozlash uchun binolarga egalik qilish (tasarruf etish huquqisiz) va ulardan foydalanish huquqini beradi, kontsersion faoliyat natijasida kontsersioner ega bo'lgan mahsulot va daromadlar kontsersion bitimda belgilangan hajmda va shartlarda uning mulki hisoblanadi;

otaliq — otaliqqa olingan maktabgacha ta'lim tashkilotiga jismoniy yoki yuridik shaxs (otaliq) tomonidan iqtisodiy, moliyaviy, madaniy, ta'lim yoki boshqa beg'araz tizimli yordam ko'rsatish bo'yicha faoliyat.

Davlat-xususiy sheriklikning asosiy printsiplari quyidagilardan iborat: davlat sherigining va xususiy sherikning qonun oldida tengligi; davlat-xususiy sheriklikni amalga oshirishdagi qoidalar va tartib-taomillarning shaffofligi;

xususiy sherikni tanlashdagi bahslashuv va xolislik;

kamsitishga yo'l qo'ymaslik;

korruptsiyaga yo'l qo'ymaslik.

Davlat-xususiy sheriklik quyidagi shakllarda amalga oshiriladi:

nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari binolarini qurish uchun doimiy foydalanish uchun yer uchastkalarini bepul taqdim etish;

davlat mulki bo'lgan bo'sh turgan ob'ektlarni, shu jumladan ishlamaydigan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining binolarini «ноль» xarid qiymati bo'yicha realizatsiya qilish;

but qilinmagan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining foydalanilmaydigan binolari yoki korpuslarini uzoq muddat bepul foydalanish uchun xususiy sheriklarga o'tkazish;

ishlab turgan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari hududidagi yer uchastkalarini nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari binolarini qurish uchun doimiy foydalanishga bepul berish;

mavjud davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini qayta qurish va jihozlash hamda keyinchalik otaliqqa olish sharti bilan nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari ob'ektlarini qurish uchun yer uchastkalarini bepul taqdim etish;

kontsessiya asosida qurish, qayta qurish va jihozlash uchun yer uchastkasi yoki bino ajratish;

xususiy sherik mulki negizida tashkil etilgan nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini moddiy-texnik va moliyaviy jihatdan ta'minlash;

oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini moddiy-texnik va uslubiy jihatdan ta'minlash;

otaliq shaklidagi filantropik faoliyat.

Davlat-xususiy sheriklik tanlov asosida amalga oshiriladi, bundan ushbu bandning **sakkizinchi — o'ninchi xatboshilarida** nazarda tutilgan hollar mustasno.

Xususiy sherikni tanlab olish O'zbekiston Respublikasining «Davlat-xususiy sheriklik to'g'risida» gi **Qonuni** talablari asosida amalga oshiriladi.

Komissiya tomonidan xususiy sherikning arizasi ko'rib chiqilishi uchun O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlarida belgilangan bitta bazaviy hisoblash miqdorida davlat sherigining maxsus hisobvarag'iga o'tkazib beriladigan yig'im undiriladi.

Davlat-xususiy sheriklik loyihasini davlat sherigi yoki xususiy sherik tomonidan taklif etilishi maktabgacha ta'lim sohasida bitim uchun asos hisoblanadi.

Nizomga muvofiq nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etish uchun xususiy sheriklarga yer uchastkalarini taqdim etishda ularga O'zbekiston Respublikasi Prezidentining va O'zbekiston Respublikasi Hukumatining ayrim qarorlarida belgilangan yuridik va jismoniy shaxslarga yer uchastkalarini taqdim etish tartibi tatbiq etilmaydi⁶.

Xususiy sherik tomonidan davlat-xususiy sheriklik loyihasini taklif etish tartibi

Davlat-xususiy sheriklik shartlari asosida nodavlat maktabgacha ta'lim xizmatini ko'rsatish istagini bildirgan xususiy sherik davlat sherigiga tegishli ariza beradi.

Arizada quyidagilar ko'rsatilgan bo'lishi kerak:

yuridik shaxslar uchun — xususiy sherikning nomi va joylashgan yeri, jismoniy shaxslar uchun — shaxsiy ma'lumotlar va yashash manzili;

loyihani amalga oshirish maqsadi;

bitimning taxmin qilingan ob'ekti yoki yer uchastkasi to'g'risidagi ma'lumotlar.

Davlat-xususiy sheriklik loyihasini amalga oshirish to'g'risida kelib tushgan ariza u kelib tushgan kundan boshlab o'n kun ichida davlat sherigi tomonidan Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklari hamda Davlat aktivlarini boshqarish agentligi bilan birgalikda ko'rib chiqiladi.

Kelib tushgan ariza ko'rib chiqilgach hamda Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashining, viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklarining hamda Davlat aktivlarini boshqarish agentligining ijobiy xulosalari olingach, davlat sherigi tanlovni e'lon qiladi.

Tanlov Nizomning **3-bobida** nazarda tutilgan tartibda o'tkaziladi.

Ariza ushbu Nizomda nazarda tutilgan talablar buzilgan holda berilgan bo'lsa, hujjatlar ariza beruvchiga bir ish kuni mobaynida qaytariladi.

⁶ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018yil 22 noyabrdagi "Maktabgacha ta'lim sohasida davlat-xususiy sheriklik shakllarini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi VM-944-sonli qarori.

Taqdim etilgan arizada talablar buzilganligi haqidagi xabar yozma shaklda, shu jumladan elektron axborot tizimi orqali xususiy sherikka topshiriladi (jo'natiladi). Xabarda qanday talablar buzilganligi, qonun hujjatlarining aniq normalari va xususiy sherik ko'rsatilgan talablar buzilishini bartaraf etib, hujjatlarni davlat sherigiga takroran ko'rib chiqish uchun taqdim etishi mumkin bo'lgan muddat ko'rsatiladi.

Xususiy sherik talablar buzilishini bartaraf etishga va hujjatlarni takroran ko'rib chiqish uchun taqdim etishga haqli bo'lgan muddat yozma yoki elektron xabar olingan kundan boshlab o'n ish kunidan kam bo'lishi mumkin emas.

Takroran yuborilgan hujjatlar ular takroran yuborilgan kun qabul qilingan hisoblanadi. Arizani takroran ko'rib chiqish uchun yig'im undirilmaydi.

Davlat sherigi tomonidan davlat-xususiy sheriklik loyihasini taklif qilish tartibi

Davlat sherigi mintaqa aholisining ehtiyojlaridan kelib chiqib, shu jumladan Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklari hamda Davlat aktivlarini boshqarish agentligi, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, shuningdek jismoniy va yuridik shaxslardan kelib tushgan takliflarni o'rganish natijalari bo'yicha ushbu Nizomning ilovasidagi [sxemaga](#) muvofiq tanlovni e'lon qilish orqali davlat-xususiy sheriklikning loyihasini amalga oshirishni taklif qilishi mumkin.

Davlat sherigi tanlov boshlanishidan 30 kun avval tanlov savdolari o'tkazilishi haqidagi e'lonni Vazirlik rasmiy saytining maxsus bo'limiga, boshqa ommaviy axborot vositalariga, shu jumladan Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashining, viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklarining hamda Davlat aktivlarini boshqarish agentligi hududiy organlarining davriy bosma nashrlariga va «Maktabgacha ta'lim metodikasi» jurnaliga, ijtimoiy tarmoqlarga majburiy tartibda joylashtiradi, shuningdek ushbu axborotni Mahalla va oilani qo'llab-quvvatlash vazirligi va boshqa manbalar orqali tarqatadi.

Tanlov haqidagi e'londa quyidagi ma'lumotlar bo'lishi kerak:

davlat sherigining nomi va pochta manzili, uning telefon raqami va elektron pochta manzili;

ob'ekt nomi, joylashgan yeri, soni, tavsifi;

davlat-xususiy sheriklik loyihasini amalga oshirish shartlari;

davlat-xususiy sheriklikni amalga oshirish shakllariga qarab talab etiladigan investitsiya va ijtimoiy majburiyatlarning eng kichik hajmi;

tanlov o'tkaziladigan sana, vaqt va joy;

tanlov takliflari qabul qilinadigan oxirgi muddat (kuni va soati ko'rsatilgan holda).

Tanlovda ishtirok etish uchun xususiy sherik Vazirlikka quyidagi hujjatlarni ilova qilgan holda ariza beradi:

yuridik shaxs ro'yxatdan o'tkazilganligi to'g'risida guvohnoma yoki pasportning ko'chirma nusxasi (agar ariza jismoniy shaxs tomonidan berilgan bo'lsa);

tanlovda ishtirok etish uchun ariza taqdim etiladigan kundan kamida bir oy oldin soliqlar, yig'imlar, boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha qarzdorlik hamda boshqa moliyaviy sanksiyalar yo'qligi to'g'risida ariza;

xususiy sherikning sof aktivlari to'g'risida axborot, davlat-xususiy sheriklik loyahasini realizatsiya qilishning moliyaviy imkoniyatini tasdiqlovchi o'z ulushi miqdoridagi mablag'ning bank depozitlarida mavjudligi va ushbu mablag' faqat nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti qurilishi uchun yo'naltirilishini kafolatlovchi hujjat;

maktabgacha ta'lim tashkiloti binosini qurish (qayta qurish) uchun eskiz loyihaviy taklif;

maktabgacha ta'lim tashkiloti binosini qurish uchun dastlabki texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlar;

xususiy sherik tomonidan uning arizasi Komissiya tomonidan ko'rib chiqilishi uchun davlat sherigining byudjetdan tashqari maxsus hisobvarag'iga yig'im kiritilganligini tasdiqlovchi hujjat.

Qayta tashkil etilayotgan, tugatilayotgan yoki bankrot bo'layotgan, mulki xatlangan da'vogarlarning tanlovda ishtirok etishiga yo'l qo'yilmaydi.

Tanlov bo'yicha taklifi davlat-xususiy sheriklik loyahasini realizatsiya qilish uchun eng maqbul deb topilgan ishtirokchi tanlov g'olibi deb e'tirof etiladi.

SHuningdek tanlov yakunlari bo'yicha takliflarining parametrlari tanlov shartlariga mos keladigan, biroq tanlov hujjatlariga muvofiq g'olib tomonidan taklif etilgan parametrlar darajasidan pastroq bo'lgan zaxiradagi g'olib aniqlab olinadi.

Faqat bir ishtirokchidan ariza kelib tushgan taqdirda, tanlov o'tkazilmaydi, qaror esa ishtirokchi arizasini va arizaga ilova qilinadigan hujjatlarni tanlov e'lon qilingan vaqtdan boshlab o'ttiz kunlik muddat tugagandan keyin 5 ish kuni ichida o'rganish yakunlari bo'yicha Komissiya tomonidan qabul qilinadi. Komissiya xususiy sherikning takliflari tanlov talablariga muvofiqligidan kelib chiqib, ijobiy yoki salbiy qaror qabul qiladi.

Davlat sherigi Komissiyaning tanlov yakunlari bo'yicha qarori qabul qilingan kunda o'z rasmiy veb-saytiga axborot joylashtirish orqali tanlov natijalari haqida tanlov ishtirokchilarini xabardor qilishi shart.

Tanlov ishtirokchisi qabul qilingan qarorga rozi bo'lmasa, u qaror ustidan sudda shikoyat qilish huquqiga ega.

Bitimni tuzish, o'zgartirish, to'ldirish, shuningdek bekor qilish va tugatish tartibi

Komissiyaning ijobiy qarori asosida u qabul qilingan kundan boshlab 10 kun ichida davlat sherigi va xususiy sherik qonun hujjatlari va ushbu Nizom talablariga rioya qilgan holda bitim tuzadi.

Bitimda uni amalga oshirish shakliga qarab quyidagilar keltirilgan bo'lishi kerak:

xususiy investitsiyalar ob'ekti va hajmi;

bitimning amal qilish muddati va shartlari;

maktabgacha ta'lim tashkiloti foydalanishga topshiriladigan va faoliyati boshlanadigan muddatlar;

bitim tomonlarining huquqlari va majburiyatlari;

loyiha-smeta hujjatlarini tayyorlash, pudrat ishlari uchun shartnomalar tuzish muddatlari, loyihani moliyalashtirish manbalari, amalga oshirish jadvallari, loyiha bajarilishining borishi ustidan texnik nazorat qilish tartibi to'g'risida axborot;

davlat-xususiy sheriklik loyihasi bajarilishi ustidan monitoring o'tkazish tartibi va u qay darajada bajarilganligiga berilgan baho;

infratuzilmaviy ob'ektlar, davlat-xususiy sheriklik loyihasini amalga oshirish jarayonida ishlab chiqariladigan va (yoki) ko'rsatiladigan xizmatlar sifatiga qo'yiladigan talablar;

xususiy sherik tomonidan o'z majburiyatlarini bajarish jarayoni to'g'risida hisobotlar taqdim etish tartibi va muddatlari;

davlat subsidiyalarini ajratish zarur bo'lsa, maktabgacha ta'lim tashkilotiga haqiqatda qatnaydigan bolalar soni to'g'risidagi hisobotlarni va to'lov hujjatlarini xususiy sherik tomonidan taqdim etish tartibi;

davlat sherigi va xususiy sherik o'rtasida bitim tuzish bilan bog'liq xavf-xatarlarni taqsimlash tartibi va shartlari;

davlat sherigi tomonidan xususiy sherikka davlat-xususiy sheriklik loyihasini amalga oshirish uchun o'tkazib beriladigan infratuzilma ob'ektiga egalik qilish va undan foydalanish tartibi;

maktabgacha ta'lim tashkilotidan foydalanish, unga texnik xizmat ko'rsatish, uni loyihalashtirish, qurish, qayta qurish, ta'mirlash, modernizatsiyalash tartibi;

bitimning amal qilish muddati tugagandan keyin bitimni ijro etish jarayonida yaratilgan ob'ektga va boshqa mulkka doir huquqlarni taqsimlash tartibi;

bitim shartlariga rioya qilmaganligi uchun tomonlarning javobgarligi;

bitimga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish tartibi;

bitimni bekor qilish tartibi, shuningdek bitimni muddatidan oldin bekor qilish natijasida yetkazilgan zararlarning o'rnini to'ldirish yoki qoplash tartibi;

xususiy sherik tomonidan majburiyatlar bajarilmasligi yoki tegishlicha bajarilmasligi uchun sanksiyalar;

bitimni amalga oshirishda yuzaga keladigan munozaralarni hal qilish tartibi.

Bitimda qonun hujjatlariga zid bo'lmagan boshqa shartlar ham keltirilishi mumkin.

Bitimni imzolashga tayyorlash uchun davlat sherigi xususiy sherikka bitim loyihasining matnini taqdim etadi.

Agar zarur bo'lsa, bitim qoidalarini davlat sherigi va xususiy sherik o'rtasida kelishib olish maqsadida muzokaralar o'tkaziladi.

Bitim davlat sherigi va xususiy sherik o'rtasida ikki nusxada, tomonlarning har biri uchun bittadan nusxada imzolanadi.

Davlat-xususiy sheriklik loyihasining kontseptsiyasi tasdiqlangandan hamda bitim imzolangandan keyin uch kalendar kuni mobaynida Vazirlik rasmiy tartibda uch nusxadan iborat loyiha kontseptsiyasi, loyihani baholash hujjatlari va bitimning elektron va qog'oz ko'rinishdagi nusxalarini O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish agentligiga DXSH loyihalarining reestriga kiritish uchun taqdim qiladi.

Bitim tomonlar tarafidan imzolangan vaqtdan boshlab kuchga kiradi va bitim muddati tugashigacha yoki bekor qilinishigacha amal qiladi.

Bitim tuzilgandan keyin xususiy sherik qonun hujjatlarida belgilangan tartibda nodavlat ta'lim tashkilotlari faoliyatini amalga oshirish uchun litsenziya oladi, bundan oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini moddiy-texnik va uslubiy jihatdan ta'minlash shakllari mustasno.

Bitimga o'zgartish va qo'shimchalar quyidagi hollarda kiritilishi mumkin:
tomonlarning o'zaro roziligi bilan;

davlat sherigining talabi bo'yicha — davlat sherigi va xususiy sherikning shartnoma asosidagi munosabatlariga doir maktabgacha ta'limni tartibga solish to'g'risidagi qonun hujjatlari o'zgarishi munosabati bilan;

sudning hal qiluv qarori bo'yicha.

Bitim quyidagi hollarda bekor qilinadi:

tomonlarning o'zaro roziligi bilan;

xususiy sherik bankrot bo'lsa va tugatilsa;

davlat sherigining talabi bo'yicha — xususiy sherik o'z majburiyatlarini bajarmagan taqdirda;

xususiy sherikning talabi bo'yicha — davlat sherigi o'z majburiyatlarini bajarmagan taqdirda.

Bitim amal qilish muddati tugagandan keyin to'xtatiladi.

Bitimning amal qilish muddati to'xtatilishi tomonlarni uni buzganlik uchun javobgarlikdan ozod qilmaydi.

Bitim tomonlarining huquqlari va majburiyatlari

Xususiy sherik:

davlat sherigidan davlat-xususiy sheriklik loyihasini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan va erkin foydalaniladigan axborotni olishga;

davlat-xususiy sheriklik loyihasini taklif qilish to'g'risidagi taklifni ko'rib chiqish uchun davlat sherigiga taqdim etishga;

er uchastkalarini, bo'sh turgan binolarni, shu jumladan ishlamayotgan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini, shuningdek but qilinmagan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining foydalanilmayotgan binolari yoki korpuslarini bitim amal qiladigan muddatga bepul asosda olishga hamda ulardan foydalanishga;

davlat-xususiy sheriklik loyihasi oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti shaklida amalga oshirilgan taqdirda, moddiy-texnik va uslubiy ta'minlanishga;

binolar va inshootlarni xarid qilish, qayta qurish, zamonaviy o'quv uskunalari va o'qitish vositalari xarid qilish uchun imtiyozli kreditlar olishga;

bitim shartlari davlat sherigi tomonidan buzilgan taqdirda, uni sud tartibida bekor qilishni talab qilishga haqli.

Xususiy sherik qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ham ega bo'lishi mumkin.

Xususiy sherik:

bitim va O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari talablariga, shu jumladan davlat ta'lim talablariga qat'iy rioya qilishi;

bitim amal qiladigan butun muddat davomida ob'ekt faoliyatining ixtisosligini saqlashi;

nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotida sanitariya qoidalari, normalari va gigiena normalariga rioya qilishi;

nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotini yuqori malakali pedagogika kadrlari va boshqa kadrlar bilan to'ldirish, o'quv-tarbiya jarayonini qonun hujjatlariga qat'iy muvofiq holda o'tkazish uchun zarur shart-sharoitlar yaratish choralarini ko'rishi;

tarbiyalash va o'qitishning yuqori sifatini ta'minlovchi qulay shart-sharoitlar yaratishi, shu jumladan iste'dodli bolalarni aniqlashi va qo'llab-quvvatlashi;

ilg'or xalqaro tajribani hisobga olgan holda o'qitishning innovatsion pedagogik shakllari, usullari va zamonaviy texnologiyalaridan foydalanish asosida maktabgacha ta'lim sohasidagi ta'lim jarayonining samaradorligini va natijadorligini oshirish choralarini ko'rishi;

ijtimoiy ko'makka muhtoj oilalar tarbiyalanuvchilarini maxsus kontingentni va maktabgacha ta'lim tuman (shahar) bo'limi tomonidan yuboriladigan muayyan miqdordagi tarbiyalanuvchilarni o'qitishi, ular uchun ota-onalar to'lovini imtiyozli shartlarda (ushbu joydagi davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun belgilangan miqdordan ortiq bo'lmagan hajmda) o'rnatishi;

o'qitish muddatlari va shartlari, haq to'lash miqdorlari, tomonlar huquqlari va majburiyatlari hamda boshqa shartlar belgilangan shartnomaga muvofiq tahsil oluvchilarning ota-onalari yoki boshqa qonuniy vakillari bilan o'zaro munosabatlarni yo'lga qo'yishi;

ob'ektning to'liq yoki qisman moliyalashtirilishini, undan foydalanilishini, unga texnik xizmat ko'rsatilishini, shuningdek loyihalashtirilishi, qurilishi, qayta qurilishi, ta'mirlanishi, modernizatsiyalanishini ta'minlashi shart.

Xususiy sherik zimmasida ushbu Nizomda va qonun hujjatlarida nazarda tutilgan boshqa majburiyatlar ham bo'lishi mumkin.

Bitim amal qiladigan muddat tugamay turib xususiy sherik mulki bo'lgan ob'ektning u tomonidan musodara qilinishiga yo'l qo'yilmaydi, bundan xususiy sherik O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlariga muvofiq almashtirilishi mustasno.

SHu joydagi davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun belgilangan miqdordan oshmaydigan ota-onalar to'lovining imtiyozli shartlari asosida maktabgacha ta'lim tashkilotining tuman (shahar) bo'limiga qabul qilinadigan tarbiyalanuvchilarning davlat-xususiy sheriklik asosida tashkil etilgan maktabgacha ta'lim tashkilotiga yo'llanma olishida quyidagi hujjatlar taqdim etiladi:

ariza;

ota-onalari pasportlarining ko'chirma nusxalari;

bola tug'ilganligi haqidagi guvohnomaning ko'chirma nusxasi;

hajmi 3x4 bo'lgan bolaning fotosurati (4 ta);

tibbiy kartadan olingan ko'chirma;

mazkur oila ijtimoiy ko'makka muhtoj oilalar yoki bola maxsus kontingentga toifasiga kirishini tasdiqlovchi hujjat.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining tuman (shahar) bo'limi murojaatni ko'rib chiqib va taqdim etilgan hujjatlarni o'rganib chiqib, 3 kun ichida davlat-xususiy sheriklik asosida tashkil etilgan nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotiga qabul qilish uchun yo'llanmani rasmiylashtiradi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining tuman (shahar) bo'limi yo'llanmasi asosida nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti bolalarni imtiyozli shartlarda qabul qiladi.

Davlat sherigi:

davlat-xususiy sheriklik loyihalarini tayyorlash uchun maslahatchilarni jalb qilishga;

xususiy sherikdan har chorakda O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish agentligi bilan birgalikda bitim shartlarini bajarish jarayoni to'g'risida hisobot olishga;

bitim shartlarini bajarish jarayoni ustidan monitoring o'tkazishga va davlat-xususiy sheriklik loyihalari amalga oshishini baholashga;

O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlariga va bitim shartlariga rioya etilishi ustidan monitoring o'tkazish doirasida aniqlangan qonunbuzarliklar bartaraf etilishini talab qilishga;

xususiy sherik aybi bilan yuzaga kelgan ob'ekt bo'yicha zararlar qoplanishini talab qilishga;

bitim shartlari xususiy sherik tomonidan buzilgan taqdirda, bitimning sud tartibida bekor qilinishini talab qilishga;

davlat-xususiy sheriklik loyahasining amalga oshishini moliyalashtirishda ishtirok etishga haqli.

Davlat sherigi qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ham ega bo'lishi mumkin.

Davlat sherigi:

xususiy sherikka ob'ektni bitimni belgilangan muddatlarda, tartibda va shartlarda bepul asosda taqdim etishi;

xususiy sheriklarga soliq imtiyozlari va qonun hujjatlarida nazarda tutilgan boshqa preferentsiyalar taqdim etilishida ko'maklashishi;

nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etish, qurish, rekonstruktsiya qilish, ta'mirlash, jihozlash hamda zamonaviy o'quv uskunalari va o'qitish vositalarini xarid qilish uchun xususiy sherik imtiyozli kreditlar olishida ko'maklashishi;

xususiy sherikning xo'jalik faoliyatini olib borishiga aralashmasligi shart.

Davlat sherigi zimmasida ushbu Nizomda va qonun hujjatlarida nazarda tutilgan boshqa majburiyatlar ham bo'lishi mumkin.

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining binolarini qurish uchun yer uchastkalarini bepul asosda taqdim etish tartibi

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etish uchun aholi punktlari tarkibiga kiradigan yer uchastkalari ajratiladi.

Davlat sherigi 30 yillik muddatga bitim tuzilgan kundan boshlab bir kun ichida xususiy sherikning — tanlov g'olibining arizasini yer uchastkasini bitimda ko'rsatilgan shartlarda taqdim etish yuzasidan qaror qabul qilish uchun Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashiga, viloyat va Toshkent shahar hokimiyatiga yoki tuman (shahar) hokimiyatiga yuboradi.

Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyat va Toshkent shahar hokimiyati yoki tuman (shahar) hokimiyati xususiy sherik arizasini va Komissiya qarorini ob'ekt qurilishi uchun yer uchastkasi taqdim etish bo'yicha materiallar tayyorlash uchun O'zbekiston Respublikasi Qurilish vazirligining hududiy bo'linmasiga yuboradi.

Qoraqalpog'iston Respublikasi Qurilish vazirligi, viloyatlar va Toshkent shahar bosh boshqarmalari (keyingi o'rinlarda matnda hududiy organ deb yuritiladi) yigirma ish kuni ichida yer uchastkasini taqdim etishga doir materiallarni tayyorlaydi va vakolatli organlar (tashkilotlar) bilan kelishib oladi hamda yer uchastkasini tanlash va taqdim etishga doir materiallarni Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashiga, viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklariga yoki tuman (shahar) hokimiyatiga yuboradi.

Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklari yoki tuman (shahar) hokimiyati uch kun ichida:

nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etish maqsadida yer uchastkasini xususiy sherikka doimiy foydalanish uchun taqdim etish to'g'risida qaror qabul qiladi;

er uchastkasi taqdim etish to'g'risidagi qarorni «Ergeodezkadastr» davlat qo'mitasining Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar yer tuzish va ko'chmas mulk kadastr davlat korxonasi tegishli tumanlardagi (shaharlardagi) filialiga yuboradi hamda davlat sherigini xabardor qiladi.

«Ergeodezkadastr» davlat qo'mitasining tuman (shahar) yer tuzish va ko'chmas mulk kadastr davlat korxonasi filiali yer uchastkasini taqdim etish to'g'risidagi qaror olingan kundan boshlab ikki ish kuni ichida taqdim etilgan materiallar asosida yer uchastkasiga bo'lgan huquqni davlat ro'yxatidan o'tkazadi, shuningdek xususiy sherikka yer uchastkasiga bo'lgan huquq davlat ro'yxatidan o'tkazilganligi to'g'risida guvohnoma beradi.

Yer uchastkasini taqdim etishga doir materiallarni tayyorlash va kelishish bilan bog'liq xarajatlar xususiy sherik bilan bitim tuzilgandan keyin u tomonidan qoplanadi.

Davlat sherigi loyihani amalga oshirishda:

moliyaviy mablag'lar yetarli bo'lmasa, imtiyozli kreditlar olishda ko'maklashishi;

barcha zarur tashqi muhandislik-kommunikatsiya infratuzilmasi (elektr energiya, gaz ta'minoti, suv ta'minoti, kanalizatsiya, avtomobil yo'llari va hokazolar) bilan ta'minlashda ko'maklashishi;

zarur bo'lsa, maktabgacha ta'lim sohasida uslubiy va konsultativ yordam berishi shart.

Loyihani amalga oshirishda xususiy sherik:

maktabgacha yoshdagi bolalar uchun to'garaklar va boshqa ta'lim xizmatlari tashkil etish;

davlat maktabgacha ta'lim tashkilotining bir nafar tarbiyalanuvchisi uchun sarflanadigan xarajatlar summasining 50 foizi miqdorida O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjetidan subsidiyalar olish;

foyda olish huquqiga ega.

Loyihani amalga oshirishda xususiy sherik zimmasiga qo'shimcha ravishda quyidagilar yuklatiladi:

tutash hududni qurish, jihozlash, obod qilish va maktabgacha ta'lim tashkilotini bitimda ko'rsatilgan muddatlarda foydalanishga topshirish bo'yicha choralar ko'rish;

mulk xususiy sherik ixtiyorida qoldirilsa (bekor qilish huquqi bilan), tarbiyalanuvchilar umumiy sonining 25 foizi miqdorida va mulk bitimning amal qilish muddati tugagandan keyin davlat sherigi ixtiyorida qoldirilsa, tarbiyalanuvchilar umumiy sonining 15 foizi miqdorida ijtimoiy ko'makka muhtoj oilalar farzandlarini va maxsus kontingentni o'qitish, ular uchun ota-onalar to'lovining imtiyozli hajmlarini (shu joydagi davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun belgilangan miqdordan oshmaydigan hajmda) o'rnatish. Bunda ijtimoiy ko'makka muhtoj oilalar farzandlari ustuvor ravishda o'qishga qabul qilinadi.

Bitim mulkni bitimning amal qilish muddati tugagandan keyin davlat sherigida qoldirish sharti bilan tuzilgan taqdirda, xususiy sherik bitimni uzaytirish borasida ustuvor huquqqa ega bo'ladi.

Davlat mulki bo'lgan bo'sh turgan ob'ektlarni, shu jumladan ishlamaydigan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining binolarini «nol» xarid qiymati bo'yicha realizatsiya qilish tartibi

Davlat sherigi davlat mulki bo'lgan bo'sh turgan ob'ektlarni, shu jumladan ishlamaydigan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining binolarini «nol» xarid qiymati bo'yicha o'tkazish jarayonini tashkil etish uchun Davlat aktivlarini boshqarish agentligiga bitim tuzilgan vaqtdan boshlab bir kun ichida tanlov g'olibi haqidagi axborotni va bitimning ko'chirma nusxasini yuboradi.

Davlat aktivlarini boshqarish agentligining topshirig'iga binoan uning hududiy organi axborot olgan vaqtdan boshlab uch kun ichida davlat mulki bo'lgan

bo'sh turgan ob'ektni, shu jumladan ishlamaydigan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining binolarini balansda saqlovchiga (keyingi o'rinlarda matnda balansda saqlovchi deb yuritiladi) mulkni Buxgalteriya hisobi milliy standartlariga muvofiq inventarizatsiyadan o'tkazish to'g'risidagi yozma talabni yuboradi.

Balansda saqlovchi o'n ish kunidan ortiq bo'lmagan muddatda inventarizatsiya o'tkazadi va Davlat aktivlarini boshqarish agentligining hududiy organiga:

inventarizatsiya komissiyasini tashkil etish to'g'risidagi buyruqning ko'chirma nusxasini;

inventarizatsiya komissiyasi majlislarining bayonnomalarini;

inventarizatsiya komissiyasi a'zolari va rahbari tomonidan imzolangan mulkni inventarizatsiya qilish hujjatlarini;

kadastr hujjatlari, shu jumladan kadastr xaritasi (rejasi) va huquqni o'rnatuvchi boshqa hujjatlarni (agar ular bor bo'lsa);

er uchastkasiga, yerosti boyliklariga va boshqa tabiiy resurslarga bo'lgan huquqni tasdiqlovchi hujjatlarni;

balansda saqlovchining jamiyat ro'yxatdan o'tkazilgan joy bo'yicha soliq organi tomonidan tasdiqlangan balansini;

Davlat aktivlarini boshqarish agentligi tomonidan tasdiqlangan shakl bo'yicha davlat mulki bo'lgan ob'ektlarning pasportini fotosuratlarini (kamida to'rtta) ilova qilgan holda taqdim etadi.

Inventarizatsiya balansda saqlovchi tomonidan oraliq balans tuzilgan sanada o'tkaziladi, bunda balansning har bir qatori tegishli inventarъ ro'yxatlari bilan tasdiqlangan bo'lishi kerak.

Xarid qiluvchi Vazirlar Mahkamasining 2014 yil 6 oktyabrdagi 279-sonli **qarori** bilan tasdiqlangan shartlarda investitsiya va ijtimoiy majburiyatlarni qabul qilishi sharti bilan inventarizatsiya hujjatlari Davlat mulki bo'lgan ob'ektlarni «ноль» xarid qiymati bo'yicha realizatsiya qilish tartibi to'g'risidagi nizomda nazarda tutilgan shakllar bo'yicha tuziladi, inventarizatsiya komissiyasi raisi va a'zolari tomonidan imzolanadi.

Balansda saqlovchi va xususiy sherik o'rtasida inventarizatsiya hujjati tuzilgach, ob'ektni qabul qilish-o'tkazish hujjati uning balansi qiymati ko'rsatilgan holda imzolanadi.

Ob'ektni qabul qilish-o'tkazish hujjati imzolangach va xususiy sherik tomonidan davlat boji to'langanligini tasdiqlovchi hujjat taqdim etilgach, besh ish kuni ichida Davlat aktivlarini boshqarish agentligining hududiy organi xususiy sherikka «tasarruf etish huquqsiz» belgisi bilan egalik qilish huquqi uchun davlat orderini beradi.

Bitimning amal qilish muddati tugashi bilan xususiy sherik o'z majburiyatlarini va bitim shartlarini bajargan taqdirda, davlat sherigi tomonidan taqdim etilgan axborot bo'yicha Davlat aktivlarini boshqarish agentligining hududiy organi xususiy sherik tomonidan egalik qilish huquqi uchun davlat orderining asl nusxasi taqdim etilgan kundan boshlab besh ish kunidan oshmaydigan muddatda qabul qiluvchi komissiyaning hujjati, shuningdek audit xulosasi asosida «tasarruf etish huquqi bilan» belgisini qo'yadi.

Davlat sherigi loyihani amalga oshirishda:

moliyaviy mablag'lar yetarli bo'lmasa, xususiy sherik imtiyozli kreditlar olishiga ko'maklashishi;

barcha zarur tashqi muhandislik-kommunikatsiya infratuzilmasi (elektr energiya, gaz ta'minoti, suv ta'minoti, kanalizatsiya, avtomobil yo'llari va hokazolar) bilan ta'minlashda ko'maklashishi;

zarur bo'lsa, maktabgacha ta'lim sohasida uslubiy va konsultativ yordam berishi shart.

Xususiy sherik loyihani amalga oshirishda:

maktabgacha yoshdagi bolalar uchun to'garaklar va boshqa ta'lim xizmatlari tashkil etish;

davlat maktabgacha ta'lim tashkilotining bir nafar tarbiyalanuvchisi uchun sarflanadigan xarajatlar summasining 50 foizi miqdorida O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjetidan subsidiyalar olish;

foyda olish huquqiga ega.

Loyihani amalga oshirishda xususiy sherik zimmasiga qo'shimcha ravishda quyidagilar yuklatiladi:

tutash hududni qayta qurish va jihozlash, obod qilish hamda maktabgacha ta'lim tashkilotlarini bitimda ko'rsatilgan muddatlarda foydalanishga topshirish bo'yicha choralar ko'rish;

mulk xususiy sherik ixtiyorida qoldirilsa (bekor qilish huquqi bilan), tarbiyalanuvchilar umumiy sonining 25 foizi miqdorida va mulk bitimning amal qilish muddati tugagandan keyin davlat sherigi ixtiyorida qoldirilsa, tarbiyalanuvchilar umumiy sonining 15 foizi miqdorida ijtimoiy ko'makka muhtoj oilalar farzandlarini va maxsus kontingentni o'qitish, ular uchun ota-onalar to'lovining imtiyozli hajmlarini (shu joydagi davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun belgilangan miqdordan oshmaydigan hajmda) o'rnatish. Bunda ijtimoiy ko'makka muhtoj oilalar farzandlari ustuvor ravishda o'qishga qabul qilinadi.

But qilinmagan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining foydalanilmaydigan binolarini (korpuslarini) uzoq muddat bepul foydalanish uchun xususiy sherkilarga o'tkazish tartibi

Davlat sherigi 30 yillik muddatga bitim tuzilgan vaqtdan boshlab bir ish kuni ichida bitimni Davlat aktivlarini boshqarish agentligi Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar hududiy boshqarmalari huzuridagi Davlat mulkini ijaraga berish markazlari DUKlariga ro'yxatdan o'tkazish uchun yuboradi, shuningdek, ob'ektni balansida saqlovchiga yuboradi⁷.

Tuzilgan bitim shartlariga muvofiq balansda saqlovchi o'n kunlik muddat ichida xususiy sherikka ob'ektni taqdim etadi, xususiy sherik esa bitimning amal qilish muddati tugashi bilan yoki bitim muddatidan oldin bekor qilinsa, balansda saqlovchiga ob'ektni bitim shartlariga mos holda qaytarishi shart.

Ob'ekt xususiy sherikka beriladi va u tomonidan ob'ektning barcha buyumlari va unga taalluqli bo'lgan texnik hujjatlar bilan birga qaytariladi.

Ob'ekt tomonlarning vakolatli vakillari hozirlikida ikki tomonlama o'tkazish to'g'risida hujjat tuzilgan holda o'tkaziladi va qaytariladi. Mazkur hujjatda quyidagilar ko'rsatiladi:

hujjat tuzilgan joy va sana;

bitim rekvizitlari (tuzilgan sana, raqam);

davlat mulkining texnik holati.

O'tkazish to'g'risidagi hujjat tomonlarning vakolatli vakillari tomonidan imzolanadi va tomonlarning muhrlari bilan tasdiqlanadi.

Balansda saqlovchi va xususiy sherik o'rtasida o'tkazish to'g'risidagi hujjat imzolangach, bir haftalik muddatda kommunal va ekspluatatsiya xizmatlarini yetkazib beruvchilar tomonidan belgilangan tariflarni hisobga olgan holda kommunal va ekspluatatsiya xizmatlari bo'yicha to'lovlar miqdorini, ularni kiritish tartibi va muddatlarini tartibga soluvchi bitim tuziladi. Elektr energiyani, suv va gazni hisobga oluvchi zarur uskunalari balansda saqlovchi yoki xususiy sherik tomonidan bitim shartlariga muvofiq o'rnatiladi.

Davlat sherigi loyihani amalga oshirishda:

moliyaviy mablag'lar yetarli bo'lmasa, xususiy sherik imtiyozli kreditlar olishiga ko'maklashishi;

barcha zarur tashqi muhandislik-kommunikatsiya infratuzilmasi (elektr energiya, gaz ta'minoti, suv ta'minoti, kanalizatsiya, avtomobil yo'llari va hokazolar) bilan ta'minlashda ko'maklashishi;

zarur bo'lsa, maktabgacha ta'lim sohasida uslubiy va konsultativ yordam berishi shart.

Xususiy sherik loyihani amalga oshirishda:

maktabgacha yoshdagi bolalar uchun to'garaklar va boshqa ta'lim xizmatlari tashkil etish;

⁷ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018yil 22 noyabrdagi "Maktabgacha ta'lim sohasida davlat-xususiy sheriklik shakllarini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi VM-944-sonli qarori.

davlat maktabgacha ta'lim tashkilotining bir nafar tarbiyalanuvchisi uchun sarflanadigan xarajatlar summasining 50 foizi miqdorida O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjetidan subsidiyalar olish;

foyda olish huquqiga ega.

Loyihani amalga oshirishda xususiy sherik zimmasiga qo'shimcha ravishda quyidagilar yuklatiladi:

but qilinmagan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining foydalanilmaydigan binolarini (korpuslarini) qayta qurish, hududni obod qilish, but qilinmagan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotining binosini joriy ta'mirlash va muhandislik kommunikatsiyalarini tegishli holatda saqlash yuzasidan choralar ko'rish, shuningdek maktabgacha ta'lim xizmatlarini ko'rsatish uchun foydalanilmaydigan binolarni (korpuslarni) bitimda ko'rsatilgan muddatlarda foydalanishga topshirish;

tarbiyalanuvchilar umumiy sonining 15 foizi miqdorida ijtimoiy ko'makka muhtoj oilalar farzandlarini va maxsus kontingentni o'qitish, ular uchun 30 yil mobaynida ota-onalar to'lovining imtiyozli hajmlarini (shu joydagi davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun belgilangan miqdordan oshmaydigan hajmda) ob'ektni o'z mulki qilib olish huquqsiz o'rnatish. Bunda ijtimoiy ko'makka muhtoj oilalar farzandlari ustuvor ravishda o'qishga qabul qilinadi.

II BOB BO`YICHA XULOSA

1. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasining maqsadlari va ustuvor yo'nalishlari haqida so'z boradi.
2. Maktabgacha ta'lim tizimining joriy holati va uni rivojlantirishdagi mavjud muammolar, bolalarni sifatli maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish ko'lamini oshirish, undan teng foydalanishi imkoniyatlarni ta'minlash, Kontsepsiyani amalga oshirishdan kutilayotgan natijalarga erishish vazifalari yoritiladi.
3. O'zbekiston Respublikasi davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari to'g'risidagi Nizomining maqsad va vazifalari haqida bayon qilinadi.
4. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining huquqlari, majburiyatlari va javobgarligi, Maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyatini tashkil etish, Maktabgacha ta'lim tashkiloti guruhlarini to'ldirish haqida so'z yuritiladi.

4. Maktabgacha ta'lim sohasida davlat – xususiy sheriklik shakllarini joriy etishning maqsad va vazifalari, Xususiy sherik tomonidan davlat-xususiy sheriklik loyihasini taklif etish tartibi, Bitimni tuzish, o'zgartirish, to'ldirish, shuningdek bekor qilish va tugatish tartibi, Bitim tomonlarining huquqlari va majburiyatlari bilan tanishtiriladi.

5. Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining binolarini qurish uchun yer uchastkalarini bepul asosda taqdim etish tartibi, Davlat mulki bo'lgan bo'sh turgan ob'ektlarni, shu jumladan ishlaydigan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining binolarini «nol» xarid qiymati bo'yicha realizatsiya qilish tartiblari bo'yicha bilimga ega boladi.

Nazorat savollar:

1. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida qarori qachon qabul qilingan?
2. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining huquqlari, majburiyatlari nimalardan iborat?
3. O'zbekiston Respublikasi davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari to'g'risidagi Nizomning muhimligi nimada?
4. Maktabgacha ta'lim tashkiloti guruhlarini to'ldirish tarkibini izohlab bering?
5. Maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasi qachon tasdiqlangan?
6. Maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasini muhimligi nimada?
7. Maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasining maqsadi va ustuvor yo'nalishlarini izohlang?.
8. Maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasining istiqboldagi bosqichlarni sanab bering?

TOPSHIRIQLAR

KEYSLAR BANKI

1-keys. Maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasining mazmuni, maqsadini atroflicha yoritib bering.

Topshiriq: Ushbu Kontsepsiyasining qabul qilinishiga nima sabab bo'ldi?

Muammo turi	Kelib sabablari	chiqish	Hal etish yo'llari
-------------	-----------------	---------	--------------------

--	--	--

2-keys. “Davlat maktabgacha ta’lim tashkiloti to’g’risidagi Nizomniig maqsadini SWOT – tahlili yordamida yoritib bering.

S	Kuchli tomoni	
W	Ojiz tomoni	
O	Imkoniyatlari	
T	Xavflar	

3-keys. Tushunchalar tahlili jadvalini to’ldiring:

tushunchalar	Mazmuni
davlat-xususiy sheriklik	?
davlat sherigi	?
filantropik faoliyat	?
davlat-xususiy sheriklik loyihasi	?
but qilinmagan davlat maktabgacha ta’lim tashkilotlari	?
maxsus kontingent	?
otaliq	

4-keys. O’zbekiston Respublikasida maktabgacha ta’lim tizimiga oid nizomlar bilan ishlash.

Topshiriq: nizomlar bilan ishlash mexanizmida tutgan o’rni ko’rsating.

III BOB. MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARIDA TA’LIM-TARBIYANI TASHKIL ETISHGA OID ME’YORIY-HUQUQIY XUJJATLAR VA DASTURLAR BILAN ISHLASH.

§ 7. “Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo’yiladigan davlat talablari”

Mavzu yuzasidan tayanch iboralar: rivojlanish, rivojlanish sohasi, bola kompetentsiyasi, integratsiya, refleksiv faoliyat, kompetentsiya, kommunikativ kompetentsiya, o’yin kompetentsiyasi, ijtimoiy kompetentsiya, bilish kompetentsiyasi.

Bugungi kunda maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlangan, jismonan sog'lom, aqlan yetuk va ma'naviy jihatdan shakllangan etib voyaga yetkazish dolzarb vazifalardan biri bo'lib kelmoqda. Bu kabi vazifalarni amalga oshirishda albatta zamon talabiga mos keladigan Davlat talablarini yangi, qo'shimchalar kiritilgan variantini ishlab chiqish zarurati tug'ildi. SHulardan kelib chiqqan xolda, bir qator olim va tajribali amaliyotchilar ishtirokida ushbu Davlat talablari yaratildi. Mazkur O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari (bundan buyon matnda Davlat talablari deb yuritiladi) O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016 yil 29 dekabrda PQ-2707-son «2017 - 2021 yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarori hamda Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 21 noyabrda 929-son «O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi to'g'risidagi nizomni hamda Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbar va mutaxassislarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti ustavini tasdiqlash haqida»gi qaroriga asosan ilk va maktabgacha yoshdagi bolalarni (bundan buyon matnda bolalar deb yuritiladi) har tomonlama rivojlantirish, ta'lim- tarbiya berish, maktab ta'limiga tayyorlash bo'yicha davlat talablarini belgilaydi.

Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari bolalarning psixologik xususiyatlariga asoslangan holda ta'lim- tarbiya jarayonini belgilab beradi. SHuning uchun maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagog xodimlaridan pedagogika va psixologiyaga oid bilimlarini yanada chuqurlashtirish talab etiladi.

- Bugungi maktab bolasidan aniq bilimlarga emas, fikrlash ko'nikmasi, kattalar va tengdosh o'rtoqlarini tushunish, ular bilan hamkorlik qilish ham talab etiladi. SHuning uchun bola maktabga qadam qo'yayotganida qanchalik bilimga ega ekanligi emas, balki uning yangi bilimlarni egallashga tayyorligi, atrof-olamga moslashishi ko'nikmasi, voqea-hodisani mustaqil ravishda tahlil etishi va mustaqil harakat qilishi muhimroq hisoblanadi.

Bolani biror narsaga o'rgatishgina emas, unda o'z kuchiga ishonchni orttirish, o'z g'oyasini himoya qilish, mustaqil ravishda bir qarorga kelish hamda unda "Men" kontseptsiyasini shakllantirish ham muhimdir.

Maktabgacha yoshdagi bolaning maktab ta'limiga o'tishi hamisha uning hayoti, ahloqi, qiziqish va munosabatlarida jiddiy tub o'zgarishlarni yuzaga chiqaradi. SHuning uchun maktabgacha yoshdagi bolani maktabgacha ta'lim tashkilotida yoki uydayoq maktab ta'limiga tayyorlash, bolaning yosh xususiyatiga doir bilim, ko'nikma va malakalar bilan tanishtirish kerak bo'ladi. Bunday

tanishtiruv moslashuv davrining jiddiy qiyinchiliklaridan xalos bo'lishga yordam beradi.

Bolaning maktabga tayyorgarligi undagi idrok, kuzatish, xotira, tafakkurning rivojlanishi, vaqt va fazoviy tushunchalar olami, ijtimoiy hodisalar haqidagi tasavvurlarning shakllanishi bilan belgilanadi. Sohalar kichik sohalarga bo'lingan va shu bilan birgalikda, ular bolaning me'yorda rivojlanish ko'rsatkichlarini aks ettiradi.

Mazkur **Davlat talablari** quyidagi ta'lim tashkilotlarida tatbiq etiladi⁸:

- davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari;
- nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari;
- maktabgacha yoshdagi guruhlar mavjud bo'lgan «Mehribonlik» uylari.

Davlat talablarining **maqsadi** — mamlakatda o'tkazilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarni, xorijiy mamlakatlar ilg'or tajribasi hamda ilm- fan yutuqlari va zamonaviy informatsion kommunikativ texnologiyalarni inobatga olgan holda maktabgacha ta'lim tizimida ma'nan mukammal va intellektual rivojlangan shaxsni tarbiyalashdir.

Davlat talablarining **vazifalari** quyidagilar hisoblanadi:

- maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishi, ta'lim-tarbiyasi mazmuni va sifatiga qo'yiladigan talablarni belgilash;
- milliy, umuminsoniy va ma'naviy qadriyatlar asosida bolalarga ta'lim-tarbiya berish, rivojlantirishning samarali shakllari va usullarini joriy etish;
- ta'lim-tarbiya jarayoniga pedagogik va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish;
- kadrlarni maqsadli va sifatli tayyorlash uchun ta'lim, fan va ishlab chiqarishning samarali integratsiyasini ta'minlash.

Davlat talablari quyidagi **tamoyillar** asosida tatbiq etiladi:

- bolaning noyobligi;
- «Men» kontseptsiyasi va shaxsiy ta'limini yaratishda bolaning faol roli;
- bolaning huquqlarini himoya qilish va ta'minlashning muhimligi;
- bola ta'limi va rivojlanishida kattalarning asosiy roli;

⁸ O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirining 2018 yil 18 iyundagi "O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablarini tasdiqlash haqida"gi 1 MH son buyrug'i.

- bolalar rivojlanishida individual farqlanishlar mavjudligi sababli, har bir bolaga moslashuvchan bo'lib, individual variativlik asosida yondashish.

Davlat talablari rivojlanish sohalari integratsiyasini ko'zda tutadi va bola rivojlanishiga ko'maklashadi.

Davlat talablari tug'ilgandan 7 yoshgacha bo'lgan bolalarning beshta asosiy rivojlanish sohasiga bo'lingan. Har bir rivojlanish sohasi o'z o'rnida kichik sohalarga bo'lingan bo'lib, ular har bir yosh guruhiga mos bir nechta talablardan (kutilayotgan rivojlanish ko'rsatkichlaridan) iborat.

Davlat talablari asosidagi yosh davrlari quyidagi **bosqichlarni** o'z ichiga oladi:

- go'daklik (tug'ilgandan 1 yoshgacha);
- erta yoshdagi bolalik (1 yoshdan 3 yoshgacha);
- kichik maktabgacha yosh (3 yoshdan 4 yoshgacha);
- o'rta maktabgacha yosh (4 dan 5 yoshgacha);
- katta maktabgacha yosh (5 yoshdan 6 yoshgacha);
- maktabga tayyorlov yoshi (6 yoshdan 7 yoshgacha).

Davlat talablari rivojlanish soha indikatorlari haqida tushuncha.

Davlat talablari (ilk va maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning rivojlanish ko'rsatkichlari) bu-kichik yoshdagi bolalar rivojlanishining milliy tamoyillarini, tug'ilganidan 7 yoshgacha bo'lgan bolalarning bilim, ko'nikma va malakalari mezonlarini aks ettiruvchi, kattalarga ularning o'sishlari dinamikasini, rivojlanishlari holatini aniqlashda yordam beruvchi hujjatdir.

Davlat talablari aniq bir yoshdagi bolaning rivojlanishini, bolaning yutuqlari va rivojlanish darajasini kuzatish imkoniyatini beruvchi indikatorlarni (ko'rsatkichlarni) belgilaydi. Davlat talablarini ishlab chiqishda bola shaxsi rivojlanishining beshta sohasi asos qilib olingan.

Bu beshta asosiy sohalar birgalikda bola rivojlanishining barkamolligi va yaxlitligini ta'minlaydi. Davlat talablari jamiyatning maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishi haqidagi bilimlarini yaxshilashga, tarbiya sohasida pedagoglarning ko'nikmalarini mustahkamlashga, shuningdek, muassasalarda ta'lim dasturlari va metodikalarini baholash maqsadini ham ko'zda tutadi. Sohalar kichik sohalarga bo'lingan va shu bilan birgalikda, ular bolaning me'yorda rivojlanish ko'rsatkichlarini aks ettiradi.

- Maktabgacha ta'limga qo'yiladigan davlat talablarida "talab" so'zining

ma'nosi quyidagicha ta'riflanadi: biror-bir aniq yoshdagi bolalar bilishi va bajara olishi shart bo'lgan talablar majmuidir.

- Davlat talablari rivojlanish sohasining indikatorlari esa bolaning ko'z bilan ko'rishi va o'lchashi mumkin bo'ladigan ko'nikma va malakalari ko'rsatkichidir, deb ta'riflanadi. Demak, har bir rivojlanish sohalari, kichik sohalartarkibiga kiruvchi faoliyat turlarining talab va indikatorlari mavjud.

- Davlat talablari bolaning quyidagi **rivojlanish sohalari** bo'yicha belgilanadi:

- jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi;
- ijtimoiy-hissiy rivojlanish;
- nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari;
- bilish jarayonini rivojlanishi;
- ijodiy rivojlanish.

- **«Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining**

shakllanishi» sohasi quyidagi kichik sohalarga bo'linadi:

- yirik motorika;
- mayda motorika;
- sensomotorika;
- sog'lom turmush tarzi va xavfsizlik.

- **«Ijtimoiy-hissiy rivojlanish» sohasi quyidagi kichik sohalarga**

bo'linadi:

- «Men» kontseptsiyasi;
- hissiyotlar va ularni boshqarish;
- ijtimoiylashuv, kattalar va tengdoshlar bilan muloqot.

- **«Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari» sohasi quyidagi kichik**

sohalarga bo'linadi:

- nutq va til;
- o'qish malakalari;
- qo'l barmoqlari mayda motorikasi.

- **«Bilish jarayonining rivojlanishi» sohasi quyidagi kichik sohalarga**

bo'linadi:

- intellektual-anglash malakalari;

- elementar matematik malakalar;
- tadqiqiy-bilish va samarali refleksiv faoliyat.
- **«Ijodiy rivojlanish» soha quyidagi kichik sohalarga bo'linadi:**
- dunyoni badiiy tasavvur etish;
- badiiy-ijodiy qobiliyatlar.
- Davlat talablarida quyidagi asosiy tushunchalardan foydalaniladi:

- **maktabgacha ta'lim** - maktabgacha yoshdagi bolalar qiziqishi, iqtidori, individual ruhiy va jismoniy xususiyatlari, madaniy ehtiyojlarini inobatga olgan holda hamda bolada ma'naviy me'yorlarni shakllanishi, hayotiy va ijtimoiy tajriba egallanishini ko'zda tutgan har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan yaxlit jarayon;

rivojlanish - inson tanasi tuzilishi, ruhiyati va xulqida biologik jarayonlar hamda atrof muhit ta'sirida ro'y beradigan o'zgarishlar;

rivojlanish sohasi - bola rivojlanishidagi aniq bir yo'nalishlar; **kichik soha** - sohaning kichik guruhlari. Asosiy sohalarning kichik sohasi rivojlanishning ma'lum bir tomonlarini o'z ichiga qamrab oladi va ularning aniq bir yo'nalishini ko'rsatib beradi;

kutilayotgan natija - bolalarda kutilayotgan bilim, ko'nikma va malakalar ko'rsatkichi;

bola kompetentsiyasi - ma'lum bir yosh davriga xos bo'lgan vazifalarni maqsadli bajarish uchun yetarli bo'lgan bolaning bilimi, ko'nikmasi va malakalari hamda qadriyatlarini;

integratsiya - bola ta'limi va rivojlanishidagi mazmun tarkibiy qismlari o'rtasidagi bog'liqlik;

inklyuziv ta'lim - bolalarning alohida ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlarini inobatga olgan holda ta'lim va tarbiya olinishini teng ta'minlovchi jarayon;

«Men» kontseptsiyasi - bolani o'zi haqidagi anglangan tasavvurlari tizimi, uning refleksiv faoliyatini bir qismi;

refleksiv faoliyat - bolada o'z tushunchalari va xatti-harakatlarini anglash va mustaqil tahlil qilishi asosida xulosalar shakllanishi jarayoni.

Davlat talablari rivojlanish sohalari bo'yicha:

Ilk yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan talablar mazkur

Davlat talablarining 1-ilovasida belgilangan.

Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan talablar mazkur Davlat talablarining 2-ilovasida belgilangan.

§ 8. “Ilk qadam” Davlat o'quv dasturining maqsad vazifalari va asosiy tamoyillari .

Dastur O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligining 2018 yil 7 iyuldagi 4-sonli hay'at yig'ilishi qarori bilan “Ilk qadam” o'quv dasturi tasdiqlangan va nashr qilish uchun tavsiya etilgan.

Mazkur o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasidagi ilk va maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarni ta'lim olishida qo'llanilsin deb belgilangan⁹.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining davlat o'quv dasturi (quyida: «MTT davlat o'quv dasturi») O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshidagi bolalarni rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablariga muvofiq ishlab chiqilgan me'yoriy-huquqiy hujjat bo'lib, unda maktabgacha ta'lim tashkilotining maqsad va vazifalari, o'quv-tarbiyaviy faoliyatning asosiy g'oyalari ifodalangan, shuningdek, bolaning ta'limning keyingi bosqichiga o'tishidagi asosiy kompetentsiyalari belgilangan.

“Ilk qadam” davlat o'quv dasturining tuzilishi

- 1- bob. Umumiy qoidalar.
- 2- bob. MTT ta'lim jarayonining maqsad va tamoyillari.
- 3- bob. Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim berishda kompetentsiyaviy yondashuv.
- 4- bob. O'quv-tarbiyaviy faoliyat.
- 5- bob. Bolaning rivojlanish sohalari bo'yicha yutuqlari.
- 6- bob. Rivojlantiruvchi muhitni tashkil qilish.
- 7- bob. Ilovalar.

MTT davlat o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan quyidagi ta'lim tashkilotlarida qo'llash uchun majburiy:

- davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari;
- maktabgacha ta'lim sohasida xizmat ko'rsatuvchi; nodavlat tashkilotlari;

⁹ “Ilk qadam” davlat o'quv dasturi. T.: 2018.

- maktabgacha yoshdagi bolalar guruhlariga ega bo'lgan «Mehribonlik» bolalar uylari;

- maktabgacha va boshlang'ich ta'limni nazorat qiluvchi boshqaruv organlari.

MTTning maqsad va vazifalari:

- bolaning individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda ilk va maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlanishiga qo'yilgan Davlat talablari asosida hamda MTT davlat o'quv dasturiga muvofiq uning har tomonlama va barkamol rivojlanishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratish;

- maktabgacha yoshdagi bolalarning o'quv-tarbiyaviy faoliyatini tashkil qilish va amalga oshirish;

- bolalarning ilk rivojlanishi masalalarida ota-onalar va jamiyatga tegishli bilimlar berishni tashkil etish va amalga oshirish;

- bolalarning ilk rivojlanishi masalalarida oila va jamiyat bilan o'zaro hamkorlikni tashkil qilish va amalga oshirish.

MTT ta'lim jarayonining maqsadlari

- O'quv-tarbiyaviy jarayonning maqsadi bolalarda umumiy asosiy kompetentsiyalar va rivojlanish sohalari kompetentsiyalarini shakllantirish uchun tegishli sharoitlar yaratishdan iboratdir.

MTT ta'lim jarayonining tamoyillari:

- bola huquqlari, o'ziga xos rivojlanish xususiyatlari va salohiyatlarini hisobga olish;

- ta'lim jarayonida barcha turdagi rivojlanish sohalarining o'zaro bog'liqligi;

- bola salomatligini asrash va mustahkamlash, uning ehtiyojlari, shu jumladan, uning harakatlanish ehtiyojlarini qondirish;

- bolaning ijodiy qobiliyatlarini qo'llab-quvvatlash;

- o'yin orqali ta'lim berish va rivojlantirish;

- bolaning rivojlanishi va ijtimoiy moslashishi uchun qulay muhit yaratish;

- bola uchun xavfsiz muhitni ta'minlash;

- MTTning oila, mahalla va maktab bilan hamkorligi;

- milliy madaniy an'analar qadriyatini oshirish va boshqa millatlar madaniyatiga hurmat, boshqa millatlar madaniyatining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish.

Bolaning maktabgacha ta'lim tashkilotidagi rivojlanishini qo'llab quvvatlash jamoaviy ish hisoblanadi va uning amalga oshirilishi uchun maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari javobgar bo'ladi.

Qo'shimcha ta'lim xizmatlarini tashkil qilish

Qo'shimcha ta'lim xizmatlari maktabgacha ta'lim tashkiloti tomonidan imkoniyatlardan kelib chiqqan holda bolalar va aholi ehtiyojlariga mos ravishda tashkil etiladi.

Qo'shimcha ta'lim xizmatlari fakul'tativ hisoblanadi va ularni tashkil qilishda ko'ngillilar (volontyorlar), ota-onalar va homiylar ishtirok etishi mumkin.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida alohida ehtiyojga ega bo'lgan bolalarni qo'llab-quvvatlash jamoaviy ish hisoblanadi va uni amalga oshirish uchun maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari javobgar bo'ladi.

Zarurat tug'ilganda, pedagoglar tarkibi va maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbariyati, tor ixtisoslikdagi mutaxassislarni jalb etgan holda, bola (uning rivojlanishi) uchun o'quv-tarbiyaviy jarayonning yakka tartibdagi rejasini tuzadi.

Ota-onalar bilan hamkorlik

Bolaning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash uchun maktabgacha ta'lim tashkiloti ota-onalar bilan o'zaro hamkorlikning quyidagi shakllarini tashkil qilishi mumkin:

- ota-onalarning maktabgacha ta'lim tashkiloti borasidagi fikrlarini hisobga olish;
- ilk rivojlanish masalalarida ota-onalarga bilim berish;
- ota-onalarni o'quv-tarbiyaviy jarayonda faol qatnashishga jalb etish; ota-onalarning muassasa hayotida ishtirok etish borasidagi tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash.

MTT ta'lim dasturini tuzish bo'yicha tavsiyalar

Ta'lim dasturi (quyida - Dastur) - MTM Davlat o'quv dasturiga asosan muayyan yosh guruhida tashkil etiladigan ta'lim jarayonini amalga oshirishga xizmat qiluvchi muhim hujjat bo'lib, u qo'yilgan maqsadlarga erishishni ta'minlashi lozim.

Dastur tarbiyachi (mutaxassis) ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga quyiladigan Davlat talablari asosida bolalar rivojlanishining muayyan sharoitlari, ehtiyojlari va xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'limning individual pedagogik modelini qanday yaratayotganini ko'rsatib berishi lozim.

Dastur uchta asosiy bo'limni qamrab oladi:

- **maqsadli** - bu tushuntirish xati hamda dastur o'zlashtirilishining rejalashtirilayotgan natijalarini o'z ichiga oladigan bo'lim;

- **mazmunli** - bu Dasturning umumiy mazmunini ifodalovchi va bolalar shaxsining to'laqonli rivojlanishini ta'minlovchi bo'lim;

- **tashkiliy** - bu Dasturning moddiy-texnik ta'minoti ta'rifini, ta'lim va tarbiyaning metodik materiallar va vositalar bilan ta'minlanganligini, kun tartibini, shuningdek, tadbirlar, bayramlar, rivojlantiruvchi muhitni o'z ichiga oluvchi bo'lim.

Dastur MTTning pedagogik kengashida muhokama qilinadi va mudir buyrug'i bilan tasdiqlanadi.

§ 9. Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim berishda kompetentsiyaviy yondashuv

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim berishda kompetentsiyaviy yondashuv.

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim berishda kompetentsiyaviy yondashuv o'sib borayotgan bola shaxsini hayotga tayyorlash, unda hayotiy muhim masalalarni hal qilish uchun zarur bo'lgan, axloqiy me'yor va qadriyatlarni o'zlashtirish, boshqa insonlar bilan muloqot qilish, «Men» obrazini qurish bilan bog'liq bo'lgan faoliyat usullarini shakllantirishga tayyorgarlikni ko'zda tutadi.

Boshlang'ich muhim kompetentsiyalar bolaning faoliyat va axloq sub'ekti sifatidagi yaxlit rivojlanishini talab etadi.

Kompetentsiya bolaning bilim, ko'nikma, malaka va qadriyatlari majmuidir. Boshlang'ich kompetentsiyalar, rivojlanish sohasidan qat'i nazar, bola shaxsi shakllanishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Maktabgacha yoshdagi (6-7 yosh) bolaning umumiy muhim kompetentsiyalari:

Kommunikativ kompetentsiya - muloqot vositalaridan turli vaziyatlarda foydalana bilish ko'nikmasi.

O'yin kompetentsiyasi - bolaning o'yin jarayoni va uni tashkil qilishda tajriba, bilim va ko'nikmalardan ijodiy foydalanishi. O'quv-tarbiyaviy jarayon uchun asos hisoblanadi.

Ijtimoiy kompetentsiya - hayotiy vaziyatlarda kattalar va tengdoshlar bilan muloqotda axloq qoidalari va me'yorlariga rioya qilgan holda o'zini tuta olish mahorati.

Bilish kompetentsiyasi - atrofdagi olamni ongli ravishda idrok qilish va olingan bilim, ko'nikma, malaka va qadriyatlardan o'quv va amaliy vazifalarni hal qilish uchun foydalanish.

Bolaning kompetentsiyalari bola rivojining quyidagi sohalarida belgilanadi:

- jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi;
- ijtimoiy-hissiy rivojlanish;
- nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari;
- bilish jarayonining rivojlanishi;
- ijodiy rivojlanish.

1. «Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzini shakllantirish» sohasi kompetentsiyalari

«Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi» sohasidagi o'quv-tarbiyaviy faoliyat yakunlanganidan so'ng 6-7 yoshli bola:

- o'z imkoniyatlari va yoshi bilan bog'liq jismoniy rivojlanish me'yorlariga mos ravishda jismoniy rivojlanish ko'rsatadi;
- turli harakatchanlik faolligini uyg'un ravishda va maqsadli bajarishni biladi;
- turli hayotiy va o'quv vaziyatlarida mayda motorika ko'nikmalaridan foydalanadi;
- o'z harakatlarini hissiyot va sezgi organlari yordamida boshqaradi;
- shaxsiy gigiena malakalarini qo'llaydi;
- sog'lom turmush tarzi va ovqatlanish asoslarini biladi;
- xavfsiz hayotiy faoliyat asoslari qoidalariga rioya qiladi.

2. «Ijtimoiy-hissiy rivojlanish» sohasi kompetentsiyalari:

«Ijtimoiy-hissiy rivojlanish» sohasidagi o'quv-tarbiyaviy faoliyat yakuniga yetganidan so'ng 6-7 yoshli bola:

- o'z «Men»i va boshqa insonlarning hayotiy faoliyat muhitidagi roli to'g'risida tasavvurga ega bo'ladi;
- o'z hissiyotlarini boshqaradi va ularni vaziyatga mos ravishda ifodalaydi;
- o'zgalarning hissiyotlarini farqlaydi va ularga mos ravishda javob beradi;
- kattalar va tengdoshlar bilan vaziyatga mos ravishda muloqot qiladi; murakkab vaziyatlardan konstruktiv chiqish yo'llarini topadi.

3. «Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari» sohasi kompetentsiyalari:

- nutqni eshitadi va tushunadi;
- o'z nutqida to'g'ri talaffuz, qulay grammatik shakllar va xilma-xil gap konstruktsiyalaridan foydalanadi;
- ikkinchi tilni o'rganishga qiziqish namoyon qiladi;
- ikkinchi tilni egallash bo'yicha dastlabki bilimlarini ko'rsatadi;
- badiiy adabiyot asarlariga qiziqish namoyon qiladi;
- so'zning lug'aviy, bo'g'inli va fonetik tuzilishi to'g'risida tasavvurga ega bo'ladi;
- turli ma'no shakllarini mustaqil ravishda tuzish va so'zlab berishni biladi;
- yozishning dastlabki malakalari va vositalaridan foydalanishni biladi.

4.«Bilish jarayonining rivojlanishi» sohasi kompetentsiyalari:

- bilim olishga faol qiziqishni namoyon etadi;
- o'quv va hayotiy faoliyat uchun axborotni mustaqil ravishda topadi va undan foydalanadi;
- predmetlar, voqealar va ko'rinishlar o'rtasidagi oddiy aloqalarni tushunadi va ularni yaxlit bir butunlik sifatida idrok qiladi;
- raqamlar, hisob-kitobni biladi va ularni hayotda qo'llaydi;
- makon, shakl va vaqtga mos ravishda ish tutadi;
- elementar matematik hisoblashlarni amalga oshiradi;
- atrof-muhitdagi voqea-hodisalar va ko'rinishlarni kuzatadi hamda tadqiq qiladi;
- atrof-muhitga nisbatan ehtiyotkorona va g'amxo'r munosabatni namoyon etadi.

5.«Ijodiy rivojlanish» sohasi kompetentsiyalari:

- san'at va madaniyatga qiziqishni namoyon qiladi;
- milliy an'analarni qadrlaydi va ularni kundalik hayotining bir qismi sifatida idrok etadi;
- san'atning muayyan turini afzal ko'rishini mustaqil ravishda ifodalaydi;

- olingan bilim va ko'nikmalardan turli hayotiy vaziyatlarda o'z ijodiy rejalarini tuzish va tatbiq qilish uchun foydalanadi;

- insonning dunyoni o'zgartirishdagi yaratuvchanlik rolini tushunadi.

§ 10. Ilk qadam dasturida kun tartibning ifodalanishi

Bolalar to'liq kun mobaynida bo'ladigan guruhning namunaviy kun tartibi

	Kun tartibi	3-4 yosh	4-5 yosh	5-6 yosh	6-7 yosh
1	Bolalarni qabul qilish, mustaqil faoliyat, o'yinlar, ertalabki	7.00 - 8.20	7.00 - 8.25	7.00 - 8.30	7.00 - 8.30
2	Nonushtaga tayyorgarlik,	8.20- 8.50	8.25 - 8.50	8.30 -8.50	8.30 - 8.50
3	Mustaqil faoliyat, o'yinlar	8.50 - 9.00	8.50 - 9.00	8.50 - 9.00	8.50 - 9.00
4	O'yinli ta'lim faoliyati	9.00-9.40	9.00-9.50	9.00- 10.00	9.00- 10.50
5	Didaktik mustaqil faoliyat	9.40-10.00	9.50 -10.00	10.00-10.35	
6	Sayrga tayyorgarlik, sayr	10.00- 12.00	10.00 - 12.10	10.35-12.25	10.50-12.35
7	Sayrdan qaytish, o'yinlar	12.00- 12.20	12.10 - 12.30	12.25-12.40	12.35 - 12.45
9.	Tushlikka tayyorgarlik,	12.20- 12.50	12.30-13.00	12.40-13.10	12.45-13.10
10	Uxlashga tayyorgarlik, kunduzgi uyqu	12.50-15.00	13.00-15.00	13.10-15.10	13.10-15.10
11.	Tetiklashtiruvchi gimnastika, havo va suv muolajalari	15.00-15.10	15.00-15.10	15.00-15.10	15.00-15.10
12.	Erkin faoliyat	13.00-15.10	13.00-15.10	13.00-15.10	13.00-15.10

13.	Ikkinchi tushlikka tayyorgarlik,	15.15-15.30	15.15-15.30	15.20-15.30	15.20-15.30
14.	Qo'shimcha ta'lim, badiiy adabiyot o'qish,	15.30-16.30	15.30-16.30	15.30-16.30	15.30-16.30
15.	Sayr, mustaqil Faoliyati	16.30-17.45	16.30-17.45	16.30-17.45	16.30-17.45
16.	Bolalarning uyga ketishi	17.45-18.00	17.45-18.00	17.45-18.00	17.45-18.00

Izoh: har bir MTT bolalarning muassasada bo'lish soatlari miqdoridan kelib chiqqan holda va sanitariya-gigiena talablariga muvofiq ravishda o'z kun tartibini ishlab chiqishi mumkin.

SHuni yodda tutish lozimki, o'yin-ta'lim faoliyati kunduzgi uyquni hisobga olmaganda kamida 38% ni, bolalarning ochiq havoda bo'lishi kamida 38% ni, mustaqil o'yin faoliyati kamida 24% ni, sog'lom turmush tarzini shakllantirish (sanitariya-gigiena ko'nikmalari) kamida 20% ni, ota-onalarni bolalar rivoji taraqqiyoti to'g'risida xabardor qilish kamida 3% ni tashkil etadi¹⁰.

Bolalar qisqa muddat mobaynida bo'ladigan guruhning namunaviy kun tartibi

8:30-12:00 (3,5 soat)		
1-smena		
1.	Bolalarni qabul qilish, fil'tr, ertalabki gimnastika	8:00-8:40
2.	Ertalabki davra suhbat	8:40-9:00
3.	O'yinli ta'lim jarayoni	9:00-10:30
4.	O'yin, mustaqil mashg'ulotlar, loyihaviy faoliyat	10:30-11:00
5.	Ikkinchi nonushta	11:00-11:15
6.	Sayr, bolalarning uyga ketishi	11:35-12:00
7.	Pedagoglar uchun tushlik tanaffus	12:00-13:00
8.	Pedagoglarning ikkinchi smenaga tayyorgarligi	13:00-13:30

¹⁰ "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi. T.: 2018.

13:30-17:00 (3,5 soat)		
2-smena		
1.	Bolalarni qabul qilish, filʼtr	13:40-14:00
2.	Bolalarni kutib olish	14:00-15:30
3.	Oʻyinli taʼlim jarayoni	15:30-16:00
4.	Oʻyin, mustaqil mashgʻulotlar, loyihaviy faoliyat	16:00-16:20
5.	Ikkinchi tushlik	16:20:16:35
6.	Sayrga tayyorgarlik	16:35-17:00
7.	Sayr, bolalarning uyga ketishi	17:30-17:40

Izoh: oʻyinli taʼlim jarayoni kamida 43% ni, kommunikativ mustaqil faoliyat, ochiq havoda boʻlish, sogʻlom turmush tarzini shakllantirish (sanitariya-gigiena koʻnikmalari) 49% ni, ota-onalarni bolalar rivojlanishi toʻgʻrisida xabardor qilish 8% ni tashkil etadi.

§ 11. Ilk qadam davlat oʻquv dasturi asosida maktabgacha taʼlim tashkilotini yosh guruhlaridagi faoliyatlar tahlili.

3 dan 4 yoshgacha boʻlgan guruhlarda oʻtkaziladigan mashgʻulotlarning taxminiy miqdori

T/r	Mashgʻulotlar nomi	Oʻquv yili mobaynida			Sogʻlomlashtirish davri mobaynida		
		hafta mobay - nida	oy moba y- nida	oʻquv yili mobayni da	hafta mobaynid a	oy mobay- nida	Sogʻlomlashtirish davri mobaynida
1.	Atrofdagi olam bilan tanishtirish	1	4	36	1	4	12
	eksperimentlar amaliy tajriba						
2.	Tabiat bilan tanishtirish	1	4	36	oʻyin- viktoralara	1	3
3.	Badiiy adabiyot						
4.	Nutqni rivojlantirish	1	4	36	1	4	12
5.	Sensor tarbiya	1	4	36	oʻyinlar	1	3
6.	Elementar matematika						
7.	Rasm chizish	2	8	72	1	4	12
8.	Applikatsiya	1	2	36	1	4	12
9.	Konstruktsiyalar		navbatma -navbat				

	tuzish						
10.	Plastilin, loydan yasash	1	4	36	1	4	12
11.	Jismoniy tarbiya	2 (undan bittasi toza havoda)	8	72	xordiq	1	3
12.	Musiqqa	2	8	72	hordiq	1	3
Jami:		12	48	432	5	24	72

4 dan 5 yoshgacha bo'lgan guruhlarda o'tkaziladigan mashg'ulotlarning taxminiy miqdori

T/r	Mashg'ulotlar nomi	O'quv yili mobaynida			Sog'lomlashtirish davri mobaynida		
		hafta mobaynida	oy mobaynida	o'quv yili mobaynida	hafta mobaynida	oy mobaynida	Sog'lomlashtirish davri mobaynida
1.	Atrofdagi olam bilan tanishish eksperimentlar – amaliy tajriba	1	4	36	1	4	12
2.	Tabiat bilan tanishish	1	4	36	1	4	12
3.	Nutqni rivojlantirish	2	8	72	1	4	12
4.	Badiiy adabiyot	1	4	36	Viktorinalar	1	3
5.	Elementar matematika mantiqiy fikrlash	1	4	36	mantiqiy o'yinlar	1	3
6.	Rasm chizish	2	8	72	1	4	12
7.	Applikatsiya	1 navbatma-navbat	2	36	1	4	12
8.	Konstruktsiyalar tuzish		2				
9.	Plastilin, loydan yasash	1	4	36	1	4	12
10.	Jismoniy tarbiya	2 (undan bittasi toza havoda)	8	72	sport o'yinlari	1	3
11.	Musiqqa	2	8	72	Hordiq	1	3
Jami:		14	56	504	6	28	84

5 dan 6 yoshgacha bo'lgan guruhlarda o'tkaziladigan mashg'ulotlarning taxminiy miqdori

T/r	Mashg'ulotlar nomi	O'quv yili mobaynida			Sog'lomlashtirish davri mobaynida		
		hafta mobaynida	oy mobaynida	o'quv yili mobaynida	hafta mobaynida	oy mobaynida	sog'lomlashtirish davri mobaynida
1.	Atrofdagi olam bilan tanishish eksperimentlar – ilm-fan	2	8	72	1	4	12
2.	Tabiat bilan tanishish	1	4	36	1	4	12
3.	Nutqni rivojlantirish	2	8	72	1	4	12
4.	Badiiy adabiyot	1	4	36	Viktorinalar	1	3
5.	Ikkinchi tilni o'rganish	2	4	36	o'yinlar	o'yinlar	o'yinlar
6.	Elementar matematika mantiqiy fikrlash	1	4	36	mantiqiy o'yinlar	1	3
7.	Rasm chizish	2	8	72	1	4	12
8.	Applikatsiya	1	2	36	1	4	12
9.	Konstruktsiyalar tuzish	navbatma-navbat	2				
10.	Plastilin, loydan yasash	1	4	36	1	4	12
11.	Jismoniy tarbiya (undan bittasi toza havoda)	2	8	72	sport o'yinlari	1	3
12.	Musiqqa	2	8	72	Hordiq	1	3
Jami:		17	64	576	6	28	84

6 dan 7 yoshgacha bo'lgan guruhlarda o'tkaziladigan mashg'ulotlarning taxminiy miqdori

T/r	Mashg'ulotlar nomi	O'quv yili mobaynida			Sog'lomlashtirish davri mobaynida		
		hafta mobaynida	oy mobaynida	o'quv yili mobaynida	hafta mobaynida	oy mobaynida	sog'lomlashtirish davri mobaynida

1.	Atrofdagi olam bilan tanishish	2	8	72	1	4	12
	eksperimentlar – ilm-fan						
2.	Tabiat bilan tanishish	1	4	36	1	4	12
3.	Nutqni rivojlantirish	1	4	36	1	4	12
4.	Savodxonlikka o'rgatish	1	4	36	o'yinlar	1	3
5.	Badiiy adabiyot	1	4	36	Viktorinalar	1	3
7.	Ikkinchi tilni o'rganish	2	4	36	1	4	12
8.	Elementar matematika	2	8	72	mantiqiy o'yinlar	1	3
	mantiqiy fikrlash						
9.	Rasm chizish	2	8	72	1	4	12
10.	Applikatsiya	1	2	36	1	4	12
11.	Konstruktsiyalar tuzish va qo'l mehnati	navbatma -navbat 2					
12.	Plastilin, loydan yasash	1	4	36	1	4	12
13.	Jismoniy tarbiya (undan bittasi toza havoda)	2	8	72	sport o'yinlari	1	3
14.	Musiqqa	2	8	72	Hordiq	1	3
Jami:		18	68	612	7	33	99

Bolalar bilan qisqa muddatli guruhlarda o'tkaziladigan mashg'ulotlarning taxminiy miqdori

№	Faoliyat turlari	O'tkazish davriyligi
1.	Bolalarning erkin, mustaqil faoliyati	Har kuni
4.	O'yin faoliyati	Har kuni
5.	Tasviriy faoliyat	Haftasiga ikki marta
6.	O'rganuvchi tadqiqiy faoliyat (atrofdagi olamni anglash)	Haftasiga ikki marta
7.	Tabiat bilan tanishuv	Haftasiga 1 marta
8.	Matematika	Haftasiga ikki marta

9.	Musiqqa	Haftasiga ikki marta
10.	Jismoniy madaniyat	Haftasiga ikki marta
11.	Nutqni rivojlantirish	Haftasiga 1 marta
12.	Savodxonlikka o'rgatish	Haftasiga 1 marta
Jami		15 soat

§ 12. Bolaning rivojlanish sohalari bo'yicha yutuqlari.

Mazkur dastur bola rivojiga individual yondashuv, uning shaxsini hurmat qilish, uning manfaatlari, ehtiyojlari va rivojlanish darajasini hisobga olish, hissiy qulaylik borasida g'amxo'rlik qilish, erkin ijodiy o'z-o'zini ko'rsatishi uchun sharoitlar yaratishga intilishni ko'zda tutadi. SHu sababli, rejalashtirish bilan bir qatorda, **bola rivojlanishini kuzatib borish** pedagog faoliyatida muhim ahamiyat kasb etadi. Pedagog bolani va uning o'zini tutishi sabablarini yaxshiroq tushunish, bola rivojini, uning ichki dunyosini ko'rish, qo'llab-quvvatlash, rivojlanish yo'llarini belgilash, ehtiyoj va manfaatlarini aniqlash uchun bola hayotini sistematik kuzatib boradi. Pedagogik kuzatuvlar asosida ta'lim jarayonini rejalashtirish amalga oshiriladi va takomillashtirib boriladi. Bolaning individual rivojlanishini kuzatish uchun O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yilgan Davlat talablarida aks ettirilgan sohalar va kichik sohalar hamda kutilayotgan natijalar (malaka va ko'nikmalar) olingan.

Bolaning rivojlanish xaritasi 3 dan 7 yoshgacha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi, har bir bola uchun individual tarzda yiliga uch marta to'ldiriladi¹¹.

Maktabgacha ta'lim tashkilotidan chiqishda **6-7 yoshdagi bolaning maktabga tayyorlik xaritasi to'ldiriladi** (*faqat maktabgacha ta'lim muassasa bitiruvchilari uchun*⁶). Maktabga tayyorlik deganda bolada umumiy kompetentsiyalarni va rivojlanish sohalari kompetentsiyalarining shakllanganligi tushuniladi. Bu xarita maktabgacha ta'lim tashkilotining har bir bitiruvchisi uchun to'ldiriladi. Unda Davlat dasturiga muvofiq rivojlanishning beshta sohasi (bola kompetentsiyalari) bo'yicha kutilayotgan natijalar ifodalanadi.

3 dan 7 yoshgacha bo'lgan bolaning rivojlanish xaritasi

¹¹“Ilk qadam”davlat o'quv dasturi. T.: 2018.

Bolaning rivojlanish xaritasini to'ldirish uchun uch tsikldan iborat bo'lgan kuzatuv olib boriladi: dastlabki (o'quv yili boshida), oraliq va yakuniy.

Dastlabki kuzatuv o'quv yili boshida o'tkaziladi (taxminan sentyabr oyi mobaynida). Bu bosqichda har bir bolaning boshlang'ich imkoniyatlari aniqlanadi, uning shu davrgacha erishgan yutuqlari belgilanadi. Tarbiyachi ta'lim sohalarini o'zlashtirish bo'yicha mavjud bo'lgan muammolarga ham e'tibor qaratadi, bolaning qanday sifatlari qo'llab-quvvatlashni talab etishini, har bir bola uchun qanday vazifalar dolzarbligini aniqlaydi. Keyin **Bolaning ayni davrdagi yoshini hisobga olgan holda uning rivojlanish sohalarini bo'yicha yutuqlari xaritasi** to'ldiriladi.

Oraliq kuzatuv birinchi yarim yillik oxirida (dekabr, yanvar) o'tkaziladi. Bu monitoringni o'tkazishdan maqsad bolaga nisbatan tanlangan metodikaning to'g'riligini aniqlash, rivojlanish dinamikasini belgilashdan iborat. Mazkur kuzatuv natijalariga ko'ra, tarbiyachi, boshqa mutaxassislar bilan hamkorlikda, zarurat tug'ilgan holatlarda pedagogika jarayoniga tuzatishlar kiritishi mumkin.

O'quv yili oxirida (odatda may oyida) tarbiyachi **yakuniy kuzatuv** o'tkazadi. Mazkur kuzatuv asosida yil boshida qo'yilgan vazifalar qanday hal qilingani baholanadi, mazkur bola rivojida kutilayotgan yangi natijalarni hisobga olgan holda keyingi pedagogik jarayondan ko'zda tutiladigan maqsadlar belgilanadi.

Kuzatuv o'tkazishda quyidagi tamoyillarga tayanish lozim:

- kuzatuv bola uchun odatiy sharoitda amalga oshiriladi va bolaga yordam berishga yo'naltirilgan bo'ladi;
- bola rivoji borasida yanada xolis tasavvur hosil qilish uchun kuzatuv kamida ikki hafta (*yoki oy*) mobaynida olib boriladi;
- tarbiyachi bola to'g'risidagi ma'lumotlarni ota-onalar yoki muassasaning boshqa xodimlari bilan suhbatlar jarayonida olishi mumkin;
- tarbiyachi bolaning moyilliklari, qiziqishlariga, uning muloqot qilish va bilim olish xususiyatlariga e'tibor qaratishi lozim.

O'quv yili oxirida tarbiyachi yakuniy pedagogika kengashiga bolalar tomonidan o'quv dasturi o'zlashtirilishining sifati darajasi to'g'risida hisobot yozadi va unda bolalar tomonidan tegishli natijalarga erishilmagan bandlar hamda ular nega bajarilmaganligi sabablariga to'xtalib o'tadi (ba'zi metodikalar o'zlashtirilmagani, tarqatma materiallar, adabiyotlarning yetarli bo'lmagani, guruh texnika vositalari bilan yetarli darajada ta'minlanmagani, bolaning betob bo'lgani va darslarni o'tkazib yuborgani, ota-onalarning faol bo'lmagani va h.k.). Ushbu natijalar asosida sabablarni bartaraf etish borasidagi ishlar rejalashtiriladi va mazkur guruh uchun kelasi yilga mo'ljallangan vazifalar belgilanadi.

Keyinchalik pedagog (tarbiyachi) bola yutuqlari xaritasini yiliga kamida 3 marta to'ldiradi va erishilgan natijani tegishli belgi (✓) bilan belgilaydi. Kuzatuv rivojlanishning barcha sohalari bo'yicha olib boriladi. Agar u yoki bu bilim olish sohasida indikator «ishlamasa», pedagog (tarbiyachi) daftar hoshiyalariga tegishli belgilar qo'yishi lozim. Bu bola rivojlanishini kuzatish kundaligini yuritishda yordam beradi. Mazkur tashxis (diagnostika) asosida pedagog (tarbiyachi) ruhshunos (psixolog), logoped, jismoniy tarbiya bo'yicha yo'riqchi va boshqalar bilan hamkorlikda bolaning yutuqlarini ajratadi, shuningdek, ta'lim sohaslarini o'zlashtirishning salbiy tomonlarini aniqlaydi. Olingan natijalarga mos ravishda ta'lim jarayoniga tuzatishlar kiritiladi, shuningdek, individual ish rejalashtiriladi va uni amalga oshirish borasidagi vazifalar belgilanadi. O'quv yili oxirida (odatda may oyida) ushbu xarita bo'yicha yakuniy kuzatuv o'tkaziladi.

3 dan 5 yoshgacha bo'lgan bolaning rivojlanish xaritasi

		Yoshi							
		4-yil				5-yil			
		3 yoshu 3 oy	3 yoshu 6 oy	3 yoshu 9 oy	4 yosh	4 yoshu 3 oy	4 yoshu 6 oy	4 yoshu 9 oy	5 yosh
1	Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzini shakllantirish								
1.1	<i>Yirik motorika</i>								
1	Turli usullarda yuradi (to'g'ri, erkin, ko'rsatilgan yo'nalishda)		✓						
2	Muvozanatni saqlagan holda chopadi		✓						
3	O'z joyida ikki oyoqda sakraydi		✓						
4	Oldinga harakatlangan holda sakraydi		✓						
5	Yoy ostidan emaklab o'tadi		✓						
6	Badantarbiya vaqtidagi mashqlarni			✓					

	qaytaradi									
7	Uch g'ildirakli velosipedda uchadi			✓						
8	Sport narvoni bo'ylab yuqoriga va pastga			✓						
9	Kolonna, doiraga to'g'rilanishi mumkin			✓						
10	Oyoq uchida, tovonda, orqa bilan, oyoq kaftining tashqi tomonida va tizzasini baland ko'targan holda yuradi									
11	Arqonda harakatlanish vaqtida muvozanatni saqlaydi									
12	Tizzalarini baland ko'targan holda chopadi									
13	Uncha baland bo'lmagan to'siqlardan sakrab o'tadi						✓			
14	Sakramachiq (skakalka) orqali sakrashga harakat qiladi						✓			
15	Gimnastika skameykasida qo'li bilan tortilgan holda									

	qorinda emaklaydi									
16	Gimnastika devoriga tirmashib chiqadi									
17	Samokatda uchadi									
1.2	<i>Mayda motorika</i>									
1	Arqonni halqaga kiritadi									
2	Mayda predmetlarni muayyan tartibda taxlaydi									
3	O'yinchoqlarni mustaqil tarzda qutiga soladi va ularni qutidan oladi		✓							
4	Kattalar yordamida yirik munchoqlarni ipga o'tkazadi		✓							
5	Predmetlarni bir idishdan boshqa idishga soladi									
6	Tugmalar, kiyim va poyafzal ilgaklarini mustaqil ravishda taqadi va yechadi									
7	Mayda, o'rta va yirik munchoqlarni namunaga muvofiq ipga o'tkazadi									
8	Qulf, ilgaklarni ochadi va yopadi,									

	kalitdan foydalanadi									
9	Mayda predmetlar (konstruktor detallari)ni buraydi va teskari burab oladi									
10	Konstruktorning katta va mayda qismlaridan turli predmetlar yasaydi									
11	Namuna bo'yicha to'g'ri chiziq va doira chizadi									
12	Belgilangan chiziqlar bo'yicha qog'oz, mato, salfetkalarini taxlaydi									
13	Belgilangan chiziqlar bo'ylab qog'ozni qaychi bilan kesadi									
1.3	<i>Sensomotorika</i>									
1	Katta koptoklarni o'tirgan va turgan holda ikki qo'li bilan masofaga dumalatadi	✓								
2	Predmetni belgilangan nishonga qarata otadi		✓							
3	Koptokni boshqa bolaga dumalatadi yoki otadi		✓							
4	Silliq va g'adir-		✓							

	budur tekstura (tuzilish)ni ajrata oladi								
5	Ta'mni aniqlaydi		✓						
6	Qo'g'irchoqlar solingan kolyaskani uchiradi		✓						
7	O'ng va chap qo'li bilan koptokni galma-gal yerga uradi								
8	Galma-gal o'ng va chap tomonga aylanadi								
9	Turli tuzilishlar va yuzaliklarni ajratadi								
10	Uchayotgan, suzayotgan mayda predmetlarni matrap bilan ushlaydi.								
11	Sovun pufakchalarini chiqaradi								
1.4	<i>Sog'lom turmush tarzi va xavfsizlik</i>								
1	Mustaqil tarzda yuz-qo'llarini yuvadi, sochiqdan foydalanadi		✓						
2	Taroq va dastro'mol yoki salfetkadan foydalanadi		✓						
3	Ovqatlanish vaqtida mustaqil tarzda qoshiqdan		✓						

	foydalanadi, ovqatlanishdan keyin og'zini chayadi									
4	O'yinchoqlarni yig'ishtiradi, xonada tarib saqlaydi		✓							
5	Hojatxonadan mustaqil foydalanadi		✓							
6	Tishlarini tozalaydi									
7	Vitaminlarning foydaliligi va sog'lom ovqatlanish haqida biladi									
8	Ovqatlanishdan oldin qo'llarini yuvadi									
9	Sanchqi (vilka)dan to'g'ri foydalanadi									
10	Tashqi ko'rinishini tartibga keltiradi									
11	O'ziga yaxshi qaraydi									
12	Yordam ko'rsatishni iltimos qila oladi									

III BOB BO`YICHA XULOSA

1.“Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablarining mazmun-mohiyati, asosiy soha va kichik sohalari indikatorlari haqida tushuncha beriladi.

2. «Ilk qadam» davlat o'quv dasturining maqsad vazifalari va asosiy tamoyillari. Unda bolalar yosh guruhlari va bola rivojlanishiga qo'yiladigan talablarning yoritilishini organadi.
3. Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim berishda kompetentsiyaviy yondashuv o'sib borayotgan bola shaxsini hayotga tayyorlash, unda hayotiy muhim masalalarni hal qilish uchun zarur bo'lgan, axloqiy me'yor va qadriyatlarni o'zlashtirish, boshqa insonlar bilan muloqot qilish, «Men» obrazini qurish bilan bog'liq bo'lgan faoliyat usullarini shakllantirishdan iborat.
4. Maktabgacha yoshdagi bolalarning hayotini tashkil qilishda kun tartibining ahamiyati. Kun tartibining turli yosh guruhlardagi farqi va «Ilk qadam davlat o'quv» dasturida yoritilishi haqida ma'lumot beriladi.
5. Turli yosh guruhlarda mashg'ulotlar va kun tartibini tashkil qilishdagi farqlar. Ilk qadam davlat o'quv dasturida mashg'ulotlar jadvali, ularning tuzilishi va mavzulari haqida tushunchalar shakllantiriladi.
6. Bolaning rivojlanish xaritasi (3 dan 7 yoshgacha bo'lgan davr), Maktabgacha ta'lim tashkilotidan chiqishda 6-7 yoshdagi bolaning maktabga tayyorlik xaritasi to'ldirilish mezonlarini organadilar.

Nazorat savollari:

1. Davlat talablarining mazmun-mohiyati haqida gapirib bering.
2. Davlat talablarining rivojlanish sohalarihamdakichik sohalari haqida so'zlab bering.
3. Davlat talablarining vazifalari haqida gapirib bering.
4. Davlat talablarida berilgan indikatorlar (ko'rsatkichlar) haqida ma'lumot bering.
5. Bolalar bilimni nazorat qilish haqida ma'lumot bering.
6. «Ilk qadam» Davlat o'quv dasturi qachon tastiqlangan?
7. Davlat o'quv dasturining nechta soha kompetentsiyalari mavjud?
8. «Ilk qadam» Davlat o'quv dasturi asosida bolaning rivojlanish xaritasi haqida so'zlab bering.

III BOB. YUZASIDAN TEST SAVOLLARI.

1.O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablarining 4-sohasi qaysi javobda to'g'ri berilgan?

- a) Bilish jarayonini rivojlanishi;
- b) "Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi" sohasiga;
- c) Ijtimoiy xissiy rivojlanish sohasiga
- d) Ijodiy rivojlanish sohasiga

2.O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablarining 5-sohasi qaysi javobda to'g'ri berilgan?

- a) Ijodiy rivojlanish;
- b) "Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi"
- c) "Bilish jarayonining rivojlanishi"
- d) Ijtimoiy xissiy rivojlanish

3.Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari sohasining kichik sohalari nechta?

- a) 3 ta;
- b) 5 ta;
- c) 4 ta;
- d) 2 ta;

4."Ilk qadam" qanday dastur?

- a) davlat o'quv dasturi;
- b) Ishchi dastur
- c) Variativ dastur
- d) Tayanch dastur

5."Ilk qadam" Davlat o'quv dasturi qaysi hujjat asosida ishlab chiqilgan?

- a) ilk maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari;
- b) MTT Nizom asosida ishlab chiqilgan
- c) O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Kontseptsiya asosida ishlab chiqilgan
- d) Ta'lim to'g'risidagi Qonun asosida ishlab chiqilgan

6. Dasturdan qayerlarda foydalaniladi?

- a) davlat va nodavlat ta'lim tashkilotlarida, mexribonlik uylari, boshlang'ich majburiy ta'lim, boshqaruv organlari tashkilotlari;
- b) Ixtisoslashtirilgan MTT
- c) Savodxonlik markazlari
- d) Mehribonlik uylari.

7. Maktabgacha yoshdagi (6-7 yosh) bolaning tayanch kompetentsiyasi qaysi?

- a) kommunikativ, o'yin, ijtimoiy, bilish kompetentsiyalari
- b) Bola kompetentsiyalari
- c) Kichik soha, rivojlanish sohasi
- d) Ijodiy rivojlanish

8. Qaysi dastur ta'limda alohida ehtiyojga ega bo'lgan bolalar uchun mo'ljallangan?

- a) "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturi;
- b) Bolajon tayanch dasturi
- c) Bilimdon dasturi
- d) Saodga tayyorlash

9. "Ilk qadam" o'quv-tarbiyaviy jarayonda rejalashtirishning qanday turlari qo'llaniladi?

- a) yillik, oylik, haftalik;
- b) kunlik xaftalik
- c) yillik
- d) oulik

10. MTTning maqsad va vazifalari nimalardan iborat?

- a) o'quv-tarbiyaviy faoliyatini tashkil qilish va amalga oshirish;
- b) bolarni maktab ta'imiga tayyorlash
- c) bolalarni savodga tayyorlash
- d) bolalarni ijodiy rivojlantirsh

11. Maktabgacha ta'lim tashkilotida o'quv yili qanday tashkil etiladi?

- a) 2 sentyabrdan 31 maygacha;
- b) Yil davomida
- c) 2 setyabrdan 1 dekabrgacha
- d) Xar oyda

12. Bolaning rivojlanish xaritasi asosida yil davomida necha marta kuzatuv jarayoni tashkil etiladi?

- a) 3marta (sentyabr, dekabr, may oyida);
- b) Xar chorakda
- c) Xar oyda
- d) Bir yilda bir marotaba

13. Oraliq kuzatuvning maqsadi nima?

- a) Kuzatishning maqsadi bolalar uchun tanlangan metodikaning to'g'riligini belgilash va rivojlanish dinamikasini aniqlashdan iboratdir;
- b) Bolalar tomonidan bajarilgan topshiriqlarni bajarish
- c) Kuzatish va baholash
- d) Kuzatishdan maqsad bollar bilimini taxlil qilish

14. O'zbekiston Respublikasi ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari qanday sohalar bo'yicha belgilanadi ?

- a) jismoniy rivojlantirish sog'lom turmush tarzini shakllantirish; ijtimoiy-xissiy rivojlantirish; nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari; bilish jarayonining rivojlanishi; ijodiy rivojlanish.
- b) jismoniy rivojlantirish, o'z-o'ziga xizmat va gigeena ijtimoiy-hissiy rivojlantirish nutqi, o'qish va savodga tayyorgarligi Bilish jarayoni, atrof olam to'g'risidagi bilimga ega bo'lish va uni anglash
- c) badiiy adabiyotlar bilan tanishtirish va badiiy estetik rivojlantirish. nutqi, o'qish va savodga tayyorgarligi
- d) jismoniy rivojlantirish, madaniy gigienik kunikmalarni shakllantirish ijtimoiy-kommunikativ rivojlantirish; bilish jarayonini rivojlantirish; badiiy estetik qobilyatlarni rivojlantirish

15. Bilish jarayonining rivojlanishi sohasining kichik sohalarini belgilang.

- a) Intelektual anglash malakalari; elementar matematik malakalar; tadqiqiy bilish va samarali refleksif faoliyat
- b) Atrof olambilan tanishtirish; tabiat bilan tanishtirish; elementar matematika
- c)Elementar matematik ko'nikmalar, badiiy ijodiy qobilyat; badiiy estetik rivojlantirish
- d) jismoniy rivojlantirish, madaniy gigienik kunikmalarni shakllantirish ijtimoiy-kommunikativ rivojlantirish; bilish jarayonini rivojlantirish; badiiy estetik qobilyatlarni rivojlantirish

16. Ijtimoiy xissiy rivojlanish sohasining kichik sohalarini belgilang

- a) "Men" kontsepsiyasi; xissiyotlar va ularni boshqarish; ijtimoiylashuv, kattalar va tengdoshlar bilan muloqot;
- b) Kattalar bilan muloqot; tengdoshlar bilan muloqot; "Men" Kontsepsiyasi
- c) "Men" kontsepsiyasi, xissiy rivojlanish , o'zini ximoya qilish, o'zini anglash malakalari
- d) Kattalar va tengdoshlar bilan muloqot, Men kontsepsiyasi, Xissiy rivojlanish

17.O'zbekiston Respublikasi ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari maqsadini belgilang.

- a)mamlakatda o'tkazilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarni, xorijiy mamlakatlar ilg'or tajribasi hamda ilm-fan yutuqlari va zamonaviy informatsion kommunikativ texnologiyalarni inobatga olgan holda maktabgacha ta'lim tizimida ma'nan mukammal va intellektual rivojlangan shaxsni tarbiyalashdir.

b) ta'lim-tarbiya jarayoniga pedagogik va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish;

c) bolalar rivojlanishida individual farqlanishlar mavjudligi sababli, har bir bolaga moslashuvchan bo'lib, individual variativlik asosida yondashish.

d) maktabgacha ta'lim tizimida ma'nan mukammal va intellektual rivojlangan shaxsni tarbiyalashdir.

18. O'zbekiston Respublikasi ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablarining vazifalari

a) maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishi, ta'lim-tarbiyasi mazmuni va sifatiga qo'yiladigan talablarni belgilash;

b) bolani o'zi haqidagi anglangan tasavvurlari tizimi, uning reflektiv faoliyatini bir qismi

c) xorijiy mamlakatlar ilg'or tajribasi hamda ilm-fan yutuqlari va zamonaviy informatsion kommunikativ texnologiyalarni inobatga olgan

d) bolalarning alohida ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlarini inobatga olgan holda ta'lim va tarbiya olinishini teng ta'minlovchi jarayon;

19. O'zbekiston Respublikasi ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari qaysi tashkilotlar bilan kelishilgan

a) Vazirlar Mahkamasi qoshidagi ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi, Sog'liqni saqlash vazirligi, Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, O'zbekiston standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish agentligi va «Oila» Respublika ilmiy-amaliy markazi bilan kelishilgan.

b) O'zbekiston standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish agentligi

c) Maktabgacha ta'lim muasasalari raxbar va mutaxassislarini kayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti

d) Uzbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi

20. Integratsiyaga berilgan to'g'ri ta'rifni ko'rsating

a) bola ta'limi va rivojlanishidagi mazmun tarkibiy qismlari o'rtasidagi bog'liqlik;

b) bola rivojlanishidagi aniq bir yo'nalishlar

c) maktabgacha yoshdagi bolalar qiziqishi, iqtidori, individual ruhiy va jismoniy xususiyatlari, madaniy ehtiyojlari

d) bolalarning alohida ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlarini inobatga olgan holda ta'lim va tarbiya olinishini teng ta'minlovchi jarayon;

21. Reflektiv faoliyatga berilgan to'g'ri ta'rifni ko'rsating

a) bolada o'z tushunchalari va xatti-harakatlarini anglash va mustaqil tahlil qilishi asosida xulosalar shakllanishi jarayoni

b) bolalarda kutilayotgan bilim, ko'nikma va malakalar ko'rsatkichi;

c) sohaning kichik guruhlari. Asosiy sohalarning kichik sohasi rivojlanishning ma'lum bir tomonlarini o'z ichiga qamrab oladi va ularning aniq bir yo'nalishini ko'rsatib beradi;

d) inson tanasi tuzilishi, ruhiyati va xulqida biologik jarayonlar hamda atrof muhit ta'sirida ro'y beradigan o'zgarishlar

22. "Ilk qadam" maktabgacha ta'lim muassasalari davlat o'quv dasturi qachon tasdiqlangan

a) O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligining 2018 yil 7 iyuldagi 4-sonli hay'at yig'ilishi qarori

b) O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligining 2018 yil 18 iyundagi 1-sonli hay'at yig'ilishi qarori

c) Adliya vazirligining 2018 yil 3 yuldagi 3032 sonli

d) Adliya vazirligining 2017 yil 19 iyuldagi 2898 sonli

23. "Ilk qadam" maktabgacha ta'lim muassasalari davlat o'quv dasturining tuzilishi kursatilgan qatorni belgilang

a) Umumiy qoidalar, MTT ta'lim jarayonining maqsad va tamoyillari, maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim berishda kompetentsiyaviy yondashuv, o'quv tarbiyaviy faoliyat, bolaning rivojlanish sohalari bo'yicha yutuqlari, rivojlantiruvchi muhitni tashkil qilish, ilovalar

b) Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim berishda kompetentsiyaviy yondashuv O'quv-tarbiyaviy faoliyat

c) MTT ta'lim jarayonining maqsad va tamoyillar Bolaning rivojlanish sohalari bo'yicha yutuklari, Rivojlantiruvchi muhitni tashkil qilish

d) Bolaning rivojlanish sohalari bo'yicha yutuklari, Rivojlantiruvchi muhitni tashkil qilish Yakuniy koidalar

24. Maktabgacha ta'lim muassasaning katta guruhida haftada nechta machg'ulot rejalashtirilgan?

a) 17ta

b) 10ta

c) 12ta

d) 15ta

25. Maktabgacha ta'lim tashkilotining tayyorlov guruhida haftada nechta machg'ulot rejalashtirilgan?

a) 18ta

b) 10ta

c) 12ta

d) 15ta

26. Maktabgacha ta'lim tashkilotining kichik guruhida haftada nechta machg'ulot rejalashtirilgan?

a) 12ta

b) 10ta

c) 14ta

d) 15ta

27. Maktabgacha ta'lim tashkilotining o'rta guruhida haftada nechta machg'ulot rejalashtirilgan?

- *a)14ta
- b)10ta
- c)12ta
- d)15ta

28. Maktabgacha ta'lim tashkilotida yozgi sog'lomlashtirish davrini belgilang?

- a) 1 iyundan -31 avgustgacha
- b) 25 maydan -30 avgustgacha
- c) 2 maydan
- d) 30 iyulgacha

VI BOB.

BOLALARNI HUQUQIY TARBIYALASHDA QONUN HUJJATLARIDAN FOYDALANISH.

§ 13. Oilaviy nodavlat maktabgacha maktabgacha ta'lim tashkilotlari hamda oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatining asoslari

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining maqsadi va vazifalarini, ularning faoliyatini tashkil etish, moddiy-texnik va uslubiy jihatdan ta'minlash, moliyalashtirish, ularni boshqarish tartibini belgilaydi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'z faoliyatida O'zbekiston Respublikasi [Konstitutsiyasiga](#) va qonunlariga, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi palatalarining qarorlariga, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, qarorlari va farmoyishlariga, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari va farmoyishlariga, O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi imzolagan davlat-xususiy sheriklik to'g'risida bitimga, boshqa qonun hujjatlariga, shuningdek, ushbu Nizomga amal qiladi¹².

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti faqat davlat-xususiy sherikchilikning oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini moddiy-texnik va uslubiy jihatdan ta'minlash shakli asosida qishloq joylarda tashkil etiladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti yakka tartibdagi tadbirkor shaklida faoliyat yuritadi va bank hisob raqamiga, o'z nomi ko'rsatilgan muhriga ega bo'ladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining maqsadi va vazifalari

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining maqsadi:

maktabgacha yoshdagi bolalarni (keyingi o'rinlarda bolalar deb ataladi) har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlantirish;

ta'lim-tarbiya berish orqali bolalarni maktab ta'limiga sifatli tayyorlash;

bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining vazifalari:

ta'lim-tarbiya jarayoniga zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarini joriy etish;

bolalarning hayotini muhofaza qilish va sog'lig'ini mustahkamlash;

bola shaxsini sog'lom va yetuk, maktabda o'qishga tayyorlangan tarzda shakllantirish;

¹² O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 30 iyuldagi "Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalari hamda Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalari faoliyati bo'yicha ruxsatnoma berish tartibi to'g'risida" 595-sonli qarori

bolalarning intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlanishini ta'minlash;

bolalarda xalqimizning yuksak ma'naviyati va insonparvarlik an'analariga sadoqat tuyg'ularini shakllantirish.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari:

ota-onalar bilan kelishuv bo'yicha qo'shimcha xizmatlar ko'rsatish (shu jumladan o'qituvchilar, murabbiylar, tibbiyot xodimlarini taklif qilish);

xizmatlar ko'rsatishdan tushgan mablag'lar hisobiga tarbiyachi va uning yordamchisi ishini qo'shimcha ravishda rag'batlantirish;

foyda olish huquqiga ega.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini tashkil etish

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari tuman (shahar) hokimliklari tomonidan beriladigan belgilangan shakldagi ruxsatnomani qabul qilib olgan vaqtdan boshlab ta'lim faoliyatini amalga oshirish huquqiga ega bo'ladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini amalga oshirish uchun litsenziya talab etilmaydi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotining muassislari yakka tartibdagi tadbirkor bo'ladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotiga kirish joyida fuqarolarni oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti haqida ma'lumotlardan xabardor qilish maqsadida axborot peshlavhasi o'rnatiladi.

Unda tuman (shahar) hokimliklari tomonidan berilgan belgilangan shakldagi ruxsatnoma nusxasi, davlat-xususiy sheriklik to'g'risidagi bitim nusxasi, pedagog va tibbiyot xodimlarining diplomlari nusxalari, Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotining ish tartibi va boshqa hujjatlarning nusxalari joylashtiriladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotida 3 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan 7 — 12 nafar bolalarga tarbiya berilishiga yo'l qo'yiladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti tashkil etilishi rejalashtirilayotgan uyda bolalarning sog'lom o'sishi va tarbiya olishlari uchun zarur shart-sharoitlar bo'lishi, bino va inshootlar yong'in xavfsizligi hamda sanitariya-epidemiologiya nazoratining sanitariya qoidalari, normalari va gigiena normativlariga mos bo'lishi lozim.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi bilan belgilangan tartibda davlat-xususiy sherikchilik to'g'risida bitim imzolagandan so'ng faoliyatini boshlaydi.

Davlat-xususiy sheriklik to'g'risidagi tuzilgan bitimlarning yagona reestri Maktabgacha ta'lim vazirligi tomonidan yuritiladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'lim mazmuni maktabgacha ta'limga qo'yiladigan davlat talablariga asosan ishlab chiqilib, O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi tomonidan tasdiqlangan yoki tavsiya qilingan dasturlar bilan belgilanadi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti o'z (mualliflik) dasturlaridan foydalanishga haqlidir. Ushbu dasturlarni tasdiqlash tartibi O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'limi vazirligi tomonidan belgilanadi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining o'z (mualliflik) dasturlarida milliy, etnik va diniy adovatni targ'ib etishga qaratilgan buzg'unchilik g'oyalarini aks ettirilishiga yo'l qo'yilmaydi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotining ish tartibi va bolalarning muassasada bo'lish vaqti ota-onalarning istak va talablaridan kelib chiqib muassis tomonidan belgilanadi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotida 5 kunlik ish haftasi uchun, qoida tariqasida, quyidagi kunlik ish tartibi joriy etiladi:

9 soatli;

4 soatli.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti joylashgan hududda yashaydigan aholi talablaridan kelib chiqib, nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotida 6 kunlik ish haftasi ham joriy etilishi mumkin.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarning ovqatlanishi O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan tasdiqlangan sanitariya qoidalari, normalari va gigiena normativlari asosida amalga oshiriladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilariga tibbiy yordam ko'rsatish sog'liqni saqlash organlarining shartnoma asosida maxsus birlashtirilgan tibbiyot xodimlari tomonidan amalga oshiriladi.

Tibbiyot xodimlari oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti xodimlari bilan birgalikda bolalarning hayoti, sog'lig'i va jismoniy rivojlanishi, davolash-profilaktika tadbirlari o'tkazilishi, sanitariya qoidalari, normalari va gigiena normativlariga, ovqatlanish rejimi va sifatiga rioya qilinishi uchun javob beradilar. Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti xodimlarini tibbiy ko'rikdan o'tkazish shartnoma asosida amalga oshiriladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotiga bolalarni qabul qilish

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotiga bolalarni qabul qilish jinsi, irqi, millati, tili, dini, ijtimoiy kelib chiqishi, e'tiqodi, shaxsiy va ijtimoiy mavqeidan qat'i nazar, tegishli tibbiy xulosa asosida amalga oshiriladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotiga bolalarni qabul qilish va muassasadan chiqarish tartibi oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotining qarori bilan amalga oshiriladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotidagi bolalar soni 7 nafardan kam bo'lmasligi va 12 nafardan oshmasligi lozim.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotida o'quv yili joriy yilning 2 sentyabridan boshlanadi va keyingi yilning 1 iyuniga qadar davom etadi. 1 iyundan 1 sentyabrgacha bo'lgan davr muassasada sog'lomlashtirish davri hisoblanadi.

Ta'lim-tarbiya jarayoni qatnashchilari

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalar, ota-onalar yoki ularning o'rini bosuvchi shaxslar (keyingi o'rinlarda ota-onalar deb ataladi), pedagog xodimlar ta'lim-tarbiya jarayonining qatnashchilari hisoblanadi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti bolalarni qabul qilishda ota-onalarni o'z ustavi, kun tartibi, ta'lim-tarbiya dasturlari va boshqa hujjatlar bilan tanishtirishi shart.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti bilan ota-onalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar ushbu muassasaning ustavi hamda shartnoma bilan tartibga solinadi. Ota-onalar bilan tuzilgan shartnoma bolalarning ushbu muassasada bo'lish vaqtini, ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishda tomonlarning huquqlari, majburiyatlari hamda javobgarligini o'z ichiga oladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi bilan tuzilgan bitimga asosan tarbiyalanuvchilar umumiy sonining 70 foizi miqdorida ijtimoiy ko'makka muhtoj oilalarning farzandlarini o'qitish, ular uchun kamida 3 yil davomida ota-onalar to'lovining imtiyozli hajmlarini (shu joydagi davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun belgilangan hajmlardan oshmaydigan miqdorlarda) belgilaydi¹³.

Ota-onalar quyidagi huquqlarga ega:

o'z bolalari uchun ta'lim-tarbiya shakllarini, oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'lim berish tilini tanlash;

oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarga ta'lim-tarbiya berish uchun zarur shart-sharoitlar yaratilishini hamda bolaning shaxsiga nisbatan hurmat bilan munosabatda bo'lishni talab qilish;

oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti bilan tuzilgan shartnoma shartlarida belgilangan tartibda kun davomida o'ziga qulay bo'lgan vaqtda bolalarni maktabgacha ta'lim tashkilotidan olib ketish;

ota-onalar qonun hujjatlariga va shartnomaga muvofiq boshqa huquqlarga ham ega bo'lishlari mumkin.

Quyidagilar ota-onalarning majburiyatlari hisoblanadi:

¹³ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 30 iyuldagi "Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalari hamda Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalari faoliyati bo'yicha ruxsatnoma berish tartibi to'g'risida" 595-sonli qarori

oilaviy nodavlat ta'lim tashkiloti bilan tuzilgan shartnomaga muvofiq ota-onalar badalini o'z vaqtida to'lash;

oilaviy nodavlat ta'lim tashkilotida bolaga berilgan ta'lim-tarbiyani mustahkamlash uchun zarur shart-sharoitlar yaratish.

Ota-onalar qonun hujjatlariga va shartnomaga muvofiq boshqa majburiyatlar ham olishlari mumkin.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchisi va xodimlari o'rtasidagi munosabatlar o'zaro hamkorlik, bolaning shaxsini hurmat qilish va unga shaxsiy xususiyatlariga muvofiq rivojlanishi uchun erkinlik berish asosida olib boriladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotida tegishli oliy yoki o'rta maxsus pedagogik ma'lumotli shaxslar pedagogik faoliyat bilan shug'ullanish huquqiga ega.

Oliy yoki o'rta maxsus pedagogik ma'lumotga ega bo'lmagan (tegishli hududlarda oliy yoki o'rta maxsus pedagogik ma'lumotli talabgorlar mavjud bo'lmagan holatlarda) O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi tomonidan oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim yo'nalishi bo'yicha qayta tayyorlovdan o'tkazilgan shaxslar ham pedagogik faoliyat bilan shug'ullanish huquqiga ega.

Sud tomonidan yoki tibbiy xulosaga muvofiq bunday faoliyat bilan shug'ullanishi taqiqlangan shaxslarning pedagogik faoliyat bilan shug'ullanishiga yo'l qo'yilmaydi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotining pedagoglari va boshqa xodimlari bilan mehnat shartnomalari tuzish va ularni bekor qilish qonun hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari belgilangan tartibda pedagog kadrlar sha'ni va qadr-qimmatini himoya qiladi, ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalari, mualliflik dasturlari, metodik qo'llanmalar va didaktik materiallar joriy etilishi uchun shart-sharoitlar yaratadi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti xodimlarining huquq va imtiyozlari qonun hujjatlarida, ushbu muassasaning ustavida, shuningdek, mehnat shartnomasida belgilanadi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotining pedagog xodimlari quyidagi huquqlarga ega:

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarishda ushbu muassasa ustavida belgilangan tartibda qatnashish;

o'z kasbiy sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilish;

qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ham ega bo'lishlari mumkin.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotining pedagog xodimlari quyidagilarga majbur:

ta'lim-tarbiya jarayoniga zamonaviy ta'lim dasturlarini tatbiq etish;

ilg'or xorijiy tajribani hisobga olgan holda bolalarni har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlantirish bo'yicha o'ziga yuklangan vazifalar doirasida shart-sharoitlar yaratish;

bolalarga yuqori professional darajada ta'lim-tarbiya berish orqali maktabgacha ta'lim sifatini oshirish;

pedagog axloq-odobiga rioya qilish, bolaning qadr-qimmatini hurmat qilish, bolalarni tazyiqdan himoya qilish, ularni mehnatga, ota-onaga hurmat, atrof-muhitga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish ruhida tarbiyalash;

o'zining kasbiy ko'nikmalarini va pedagogik mahoratini doimiy ravishda takomillashtirish.

Pedagog xodimlar qonun hujjatlariga muvofiq boshqa majburiyatlar ham olishi mumkin.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish va uning faoliyatini nazorat qilish

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish muassis tomonidan amalga oshiriladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari har chorakda kamida bir marta o'z faoliyati to'g'risidagi hisobotni tuman maktabgacha ta'lim bo'limiga taqdim etadi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyatini nazorat qilish muassis tomonidan, shuningdek, qonun hujjatlarida belgilangan tartibda vakolatli davlat organlari tomonidan amalga oshiriladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari tomonidan maktabgacha ta'limga qo'yiladigan davlat talablarining va ta'lim-tarbiya dasturlarining bajarilishini nazorat qilish ushbu sohadagi vakolatli organ — O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi tomonidan amalga oshiriladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini attestatsiyadan o'tkazish, ularning faoliyatini vaqtincha to'xtatib turish va to'xtatish qonun hujjatlarida belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotini moliyalashtirish va moddiy-texnik ta'minlash

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotiga mol-mulk qonun hujjatlarida belgilangan tartibda biriktiriladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti o'ziga birlashtirilgan mol-mulkni va o'ziga ajratilgan mablag'lar hisobiga sotib olingan mol-mulkni qonun hujjatlariga muvofiq tasarruf etadi.

Maktabgacha ta'lim vazirligining hududiy organlari tomonidan oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyati uchun zarur bo'lgan jihozlar, asbob-uskunalar va o'quv materiallari beriladi. Mazkur jihozlar va o'quv materiallaridan ehtiyotkorlik bilan foydalanish va ularning saqlanishiga oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti javob beradi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyati qonun hujjatlariga muvofiq muassisning mablag'lari hamda O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti hisobidan ajratiladigan subsidiyalar hisobidan moliyalashtiriladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlariga quyidagi maqsadlar uchun O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjetidan subsidiyalar ajratiladi:

tarbiyachi va yordamchi xizmatlariga tegishli toifa bo'yicha qisqa muddatli yoki 9-soatlik davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun belgilangan mehnatga to'lanadigan haqqa teng shartlarda va hajmlarda ish haqi to'lash;

davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun belgilangan normativlar bo'yicha ovqatlanish, yumshoq inventar, anjomlar va dori-darmonlarga ajratilayotgan miqdorlarda xarajatlarni qoplash;

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti qonun hujjatlarida taqiqlanmagan boshqa mablag'lar hisobidan ham moliyalashtirilishi mumkin.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyati bo'yicha ruxsatnoma berish tartibi to'g'risida

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyati bo'yicha ruxsatnoma berish tartibini belgilaydi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari davlat-xususiy sherikchilik shartlari asosida tashkil etiladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyati bo'yicha ruxsatnoma berish tuman (shahar) hokimliklari tomonidan amalga oshiriladi.

asosiy tushunchalar:

ruxsatnoma — vakolatli organ tomonidan yakka tartibdagi tadbirkorga beriladigan, tadbirkorlik faoliyati sohasida harakatlarni bajarish va (yoki) muayyan faoliyatni amalga oshirish huquqini beradigan hujjat;

talabgor — yakka tartibdagi tadbirkor yoxud ularning ruxsatnoma olish uchun tegishli ariza bilan belgilangan tartibda orqali murojaat qiladigan vakolatli shaxsi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyati bo'yicha mazkur nizomga ilovadagi shaklga muvofiq ruxsatnoma (keyingi o'rinlarda ruxsatnoma deb ataladi) cheklanmagan muddatga beriladi.

Talabgor arizasiga ko'ra, ruxsatnoma muayyan muddatga berilishi mumkin.

Ruxsatnoma yakka tartibdagi tadbirkorga oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etish va ularning faoliyatini yuritish huquqini beradi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotiga ruxsatnoma berish talablari va shartlari

Ruxsat berishga doir qoidalarga muvofiq oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etish va ularning faoliyatini amalga oshirish bo'yicha talablar va shartlar hisoblanadi:

nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari to'g'risidagi qonun hujjatlariga qat'iy rioya qilish;

nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida mulkka egalik qilish huquqi yoki boshqa mol-mulk huquqi asosida tegishli bo'lgan binolar, inshootlar va sharoitlarning mavjudligi;

o'quv va tarbiya jarayonini davlat talablariga, o'quv rejalariga va ta'lim dasturlariga muvofiq tashkil etish.

oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti, uning tarbiyalanuvchilari, pedagoglari va ta'lim-tarbiya jarayoni to'g'risidagi ishonchli axborotni yozma shaklda tuman (shahar) maktabgacha ta'lim bo'limiga taqdim etish yoki Maktabgacha ta'limni boshqarishning axborot tizimiga kiritish.

Ruxsatnoma berish uchun mazkur Nizomning 6-bandida nazarda tutilmagan boshqa talab va shartlar belgilanishi mumkin emas.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyati bo'yicha ruxsatnoma olish uchun zarur bo'lgan hujjatlar

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyati bo'yicha ruxsatnoma olish uchun talabgor tomonidan tuman (shahar) maktabgacha ta'lim bo'limiga ariza bilan murojaat qilinadi va arizada yakka tartibdagi tadbirkorning ismi, familiyasi, otasining ismi ko'rsatiladi va unga quyidagilar ilova qilinadi:

pasportining ko'chirma nusxasi;

oilaviy nodavlat ta'lim faoliyatini amalga oshirish joyining manzili;

bank tashkilotining nomi va bankdagi hisob raqami;

oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotini tashkil etish to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi bilan talabgor o'rtasida belgilangan tartibda imzolangan davlat-xususiy sherikchilik to'g'risida bitim nusxasi;

yong'in va sanitariya-epidemiologiya nazorati organlarining mavjud binolar va xonalarning yong'in xavfsizligi talablariga va sanitariya normalari, qoidalari va gigiena normativlariga muvofiqligi to'g'risidagi xulosalari nusxalari;

oliy yoki o'rta maxsus pedagogik ma'lumotiga ega ekanligini tasdiqlovchi hujjat (tegishli hududlarda oliy yoki o'rta maxsus pedagogik ma'lumotli talabgorlar mavjud bo'lmagan hollarda O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi tomonidan oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim yo'nalishi bo'yicha qayta tayyorlovdan o'tkazilganligini tasdiqlovchi hujjat) nusxasi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyati bo'yicha ruxsatnoma olish uchun talabgor tomonidan hujjatlar tuman (shahar) maktabgacha ta'lim bo'limiga bevosita yoxud ularning olinganligi to'g'risidagi bildirishnoma bilan pochta aloqa vositasi orqali yetkazib beriladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyati bo'yicha ruxsatnoma olish uchun hujjatlar tuman (shahar) maktabgacha ta'lim bo'limining mas'ul shaxsi tomonidan ro'yxat bo'yicha qabul qilinadi, ro'yxatning nusxasi hujjatlar qabul qilib olingan sana to'g'risida belgi qo'yilgan holda arizachiga yuboriladi (taqdim etiladi).

Ishonchsiz yoki noto'g'ri ma'lumotlar taqdim etilganligi uchun ruxsatnoma talabgori qonun hujjatlariga muvofiq javob beradi.

Arizalarni ko'rib chiqish va ruxsatnoma berish yoki ruxsatnoma berishni rad etish to'g'risida qaror qabul qilish

Ruxsatnoma talabgorining arizasi ko'rib chiqilgani uchun yig'im undirilmaydi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyati bo'yicha ruxsatnoma berish bo'yicha tuman (shahar) hokimligi huzurida komissiya tuziladi va u tuman (shahar) moliya bo'limi, iqtisodiyot bo'limi, adliya bo'limi, qurilish bo'limi hamda maktabgacha ta'lim bo'limi boshliqlaridan iborat tarkibda shakllantiriladi.

Komissiya toq sonli a'zolaridan va kamida yetti kishidan iborat bo'lishi kerak. Tuman (shahar) maktabgacha ta'lim bo'limi boshlig'i komissiya kotibi hisoblanadi.

Komissiyaning ishchi organi tuman (shahar) maktabgacha ta'lim bo'limi hisoblanadi. Tuman (shahar) maktabgacha ta'lim bo'limi qabul qilingan hujjatlarni haqqoniylikini o'rganib chiqib, Komissiya yig'ilishi muhokamasiga kiritadi.

Komissiya yig'ilishida talabgor tomonidan oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyati bo'yicha ruxsatnoma olish yuzasidan taqdim etilgan hujjatlar muhokama qilinadi va yig'ilish natijasida talabgorga ruxsatnoma berish yoki ruxsatnoma berishni rad etish masalasi bayonnoma bilan uch ish kuni mobaynida rasmiylashtiriladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyati bo'yicha ruxsatnoma berish to'g'risidagi tuman (shahar) hokimining qarori talabgorning arizasi olingan kundan boshlab uch ish kuni mobaynida qabul qilinadi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyati bo'yicha ruxsatnoma berishni rad etish komissiya bayonnomasida asoslangan holda talabgorga komissiya yig'ilishi bo'lib o'tgan kundan boshlab uch ish kuni mobaynida ushbu bayonnomaning nusxasi taqdim etiladi.

Tuman (shahar) hokimligi ruxsatnoma berish bo'yicha qaror qabul qilganda talabgorga mazkur Nizomning **2-ilovasiga** muvofiq shakldagi ta'lim faoliyatini amalga oshirish uchun ruxsatnoma rasmiylashtiriladi.

Ruxsatnoma ikki nusxada — talabgor va tuman (shahar) hokimligi uchun bir nusxadan tuziladi.

Ruxsatnoma berish quyidagi asoslarga ko'ra rad etilishi mumkin:

murojaat etuvchi tomonidan mazkur Nizomning **9-bandida** nazarda tutilgan hujjatlarning to'liq bo'lmagan hajmda taqdim etilishi;

talabgor tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda noto'g'ri ma'lumotlar mavjudligi.

Ruxsatnoma berishni boshqa asoslar bo'yicha rad etish qat'iyan taqiqlanadi.

Ruxsatnoma berishni rad etish to'g'risida qaror qabul qilingan holatlarda murojaat etuvchiga yozma shaklda, shu jumladan, axborot tizimi orqali elektron shaklda rad etish sabablari, qonun hujjatlarining aniq normalari va murojaat etuvchi ko'rsatilgan kamchiliklarni bartaraf etib, takroran murojaat qilishi mumkin bo'lgan muddat ko'rsatilgan rad etish haqidagi xabarnoma yuboriladi (taqdim etiladi).

Ruxsatnoma berishda rad uchun asos bo'lgan sabablar murojaat etuvchi tomonidan bir oy muddatda bartaraf etilgan taqdirda, hujjatlarni takroran ko'rib chiqish, ruxsatnoma berish yoki uning berilishini rad etish tuman (shahar) hokimligi tomonidan murojaat etuvchining rad etish sabablarini bartaraf etganligi to'g'risidagi arizasi va rad etish sabablari bartaraf etilganligini tasdiqlovchi tegishli hujjatlar olingan kundan e'tiboran 10 kundan ortiq bo'lmagan muddatda amalga oshiriladi.

Nizomning qoidalari buzilishida aybdor bo'lgan shaxslar qonun hujjatlariga muvofiq javob berishadi¹⁴.

¹⁴ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 30 iyuldagi "Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalari hamda Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalari faoliyati bo'yicha ruxsatnoma berish tartibi to'g'risida" 595-sonli qarori

§ 14. BOLALARNI BOSHLANG'ICH TA'LIMGA MAJBURIY BIR YILLIK TAYYORLASHNING MAZMUNI VA MOHIYATI

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 8 dekabridagi "Boshlang'ich ta'limga bolalarni majburiy bir yillik tayyorlashga bosqichma-bosqich o'tish bo'yicha chora-tadbirlar haqida"gi 999-sonli qarori bilan mos holda maktabgacha ta'lim tizimini kelgusida takomillashtirish, sog'lom, faol, to'la rivojlangan, ijtimoiy moslashgan bola shaxsini shakllantirish, shuningdek, boshlang'ich ta'limga bolalarning sifatli tayyorgarligi va kelgusidagi muvaffaqiyatli o'quv faoliyatiga shart-sharoitlarni yaratish maqsadlarida respublikaning barcha xududlarida bosqichma-bosqich tarzda 6-7 yoshli boshlang'ich ta'limga bolalarni majburiy yillik tayyorlash guruhlari tashkil etiladi.

Mazkur guruhlarda bolalar har tomonlama rivojlanadilar. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida maktabgacha ta'lim bilan qamrab olinmagan bolalar bilan ishlash borasida har qanday yangi ish kabi ma'lum bir qiyinchiliklarga duch keladi.

"Ilm yo'li" variativ dasturi mualliflari tomonidan mulkchilik shaklidan qat'iy nazar barcha maktabgacha ta'lim tashkilotlarida 6 -7 yoshli bolalarni boshlang'ich ta'limga bolalarni majburiy bir yillik to'lovsiz tayyorlash bo'yicha guruhlardagi pedagogik jarayonni to'laqonli ravishda tashkil etishga yordam beradigan metodik tavsiyanomalar ishlab chiqilgan.

SHuni ko'zda tutish kerakki, maktabgacha ta'lim qamrab olingan va maktabgacha ta'lim tashkilotlariga qatnamagan bolalarning rivojlanish darajasi sezilarli ravishda farqlanadi. Aynan mana shuning uchun ham kelgusi barcha ishlar asosiga har bir tarbiyalanuvchining individual qirralari va intellektual imkoniyatlari sinchiklab o'rganilishi qo'yilishi zarur bo'ladi.

Eslatib o'tamizki, o'qitish va tarbiyalash tizimi ham maktabgacha ta'lim tashkilotida, ham oilada bolalar faoliyatining istalgan turi ko'rinishida, shu jumladan, o'quv mashg'ulotlarida o'yinlardan foydalanish negizida olib borilishi lozim.

6-7 yoshli bolalarning o'qitilishini tashkil etish mazkur guruhlarda individual, hamkorlikdagi mashg'ulotlar yoki rivojlanish markazlarida kichik guruhlar bo'yicha didaktik va rolli o'yinlar, kuzatishlar, tajriba qilish shaklida olib borilishi mumkin.

Pedagoglarni dastur vazifalari soddalashtiriladigan va har bir kichik guruhdagi bolalar differentsiyalanmaydigan vaziyatlarda amalda uchrab turadigan xatoliklardan ehtiyot bo'lishlarini ta'kidlab o'tamiz. Bunday vaziyatlarda yuqori mahorat va ko'nikma darajasiga ega bo'lgan bolalarda dastur talablarning pasaytirilishi ulardagi qobiliyatlarni sun'iy ravishda pasaytiradi, mashg'ulotga yoki o'yinga qiziqishning yo'qolishiga olib keladi. Pastoq darajadagi mahorat va ko'nikmalarga ega bolalar esa murakkab vazifalarni uddalay olmay qoladilar va ular ham berilgan vazifalarni bajarishga qiziqishlarini yo'qotadilar.

Bolaning individual o'ziga xosliklarini bilish pedagoglarga o'qitishni muvaffaqiyatli tashkil etishga imkon beradi, har bir bola rivojlanishining darajasini

aniqlash esa diagnostik mashqlar yordamida amalga oshirilish mumkin. Bunda bitta bolada nutq mahorati yuqori, boshqasida esa tasviriy mahorat past bo'lishi mumkin, bularni bolalar bilan ishlashda e'tiborga olmaslik mumkin emas.

O'qitish jarayonini boy va turli-tuman o'yinlar dunyosi bilan uyg'unlashtirish bu jarayonni mazmunli va qiziqarli qiladi, istalgan, hatto bolaning nuqtai-nazaridan befoyda o'quv topshiriqlarini bajarish esa qiziqarli va foydali bo'lib qoladi.

O'qitish jarayoniga o'yinlarning kiritilishi bolalarda taklif etilayotgan o'quv mazmunini egallash istagini uyg'otadi, o'quv faoliyati motivatsiyasini yaratadi va olingan natijalardan faxrlanish imkonini beradi.

Ravshanki, ota-onalar pedagoglarning birinchi yordamchilari bo'lishlari kerak. O'zaro yordamsiz va bir-birini qo'llab-quvvatlashsiz bolani to'laqonli rivojlantirish vazifasini bajarish mushkuldir. Ota-onalarga kishi shaxsining butun kelgusi hayoti davomidagi rivojlanishi asoslarini ta'minlovchi bosqich sifatida maktabgacha bo'lgan davrning ahamiyatini, qadr-qimmatini va noyobligini tushuntirish zarur bo'ladi.

Boshlang'ich ta'limga bolalarni majburiy yillik tayyorlash bo'yicha guruhlardagi ta'lim jarayonini tuzish quyidagi bir qator shart-sharoitlarga javob berishi kerak:

1. Maktabgacha yoshdagi bolaning kun tartibida faoliyatning har xil turlarini – o'quv, o'yinli, mehnat kabilarni maqsadga muvofiq tarzda taqsimlash, shuningdek, ularni dam olish va musatqil mashg'ulotlarni navbatma-navbat qo'llash, bu bolalarning charchab qolishlari oldini oladi;

2. Maktabgacha ta'limning variativ shakllarini tashkil etishda ta'lim ishlari mazmuni bolalar faoliyatining turli sohalarini qamrab olishi, bilimlarning predmetli sohaları integratsiyalanishini ta'minlashi, shaxsning tayanch milliy madaniyatini shakllantirishi kerak. Bu bolaga kelgusida boshlang'ich maktabda nazariy bilimlarni va amaliy mahoratni muvaffaqiyatli o'zlashtirishga yordam beradi.

Bolalarning to'laqonli psixofizik rivojlanishi uchun eng muhim shart bo'lib atrofdegilar bilan muloqot qilishda qulay emotsional psixologik iqlimning mavjudligi va uning yaratilishi sanaladi.

Bu yerda ko'p narsa pedagogning pedagogik jarayonni qanchalik to'g'ri tashkil eta olishiga, barcha rejimli lahzalarni amalga oshirishiga, bolalar jamoasidagi o'zaro munosabatlarni tartibga solishiga bog'liq bo'ladi.

Pedagogning professionalizmi bolalar bilan muloqot qila olishidan, ular orasidagi hamkorlikdagi faoliyatda xoyrixohlarcha munosabatlarn o'rnata olishidan, nizoli vaziyatlarga yo'l qo'ymasligidan va bolaga o'z vaqtida yordam bera olishidan iborat bo'ladi.

Maktabgacha yoshdagi bola organizmining funktsional holatiga sezilarli ta'sirni o'quv mashg'ulotlari ko'rsatadi. Faoliyatning bu turi boladan ma'lum bir urinishlarni, harakatli faollikning cheklanshini, pozani kuchaytirishni, diqqatni barqarorlashtirishni talab qiladi.

Bilishga doir faoliyatni tashkil etishda quyidagi qoidalarga rioya qilish kerak:

- bolalarning yoshga doir fiziologik imkoniyatlariga mosligi;
- dasturiy materiallarni soddadan murakkabga qarab berilishi bosqichliligi;
- faoliyatning turli xillarini maqsadga muvofiq tarzda navbatma-navbat qo'llash va o'z vaqtida bir turdan ikkinchisiga o'tish;
- mashg'ulotlar yoki ularning qismlari orasida dinamik pauzalar mavjudligi;
- xonaga va materiallarga gigienik talablarni hisobga olish;
- o'quv jarayonida didaktik tamoyillarga rioya qilish;
- bolaga individual differentsiatsiyalangan yondashuvni amalga oshirish.

Katta maktabgacha yoshdagi bolalar uchun maburiy bir yillik tayyorlov guruhlaridagi ta'lim jarayonini tashkil etish modeli o'z ichiga quyidagi uchta tarkibiy qismlarni oladi:

1. Reglamentlangan o'quv mashg'ulotlari bloki.
2. Bolalar bilan katta yoshli kishining hamkorlikdagi sheriklik faoliyat bosqichi.
3. Erkin mustaqil faoliyat bosqichi.

Maktabgacha yoshdagi bolaning bilishga doir rivojlanishi ta'lim jarayonining mana shu barcha bosqichlarida amalga oshiriladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotiga 3,5-4 soatga keladigan bolalar uchun ta'lim jarayoni maksimal darajada ixcham tarzda tashkil qilinishi kerak, bunda tig'iz vaqt sharoitlarida bola rivojlanishidagi hech qaysi bir muhim yo'nalish ko'zda qochirilmasligi lozim. Badiiy kitoblarni o'qish mashg'ulotlar jadvalidan tashqariga bemalol chiqarilishi mumkin va ota-onalarga uyda bolaga kitobni qanday o'qib berishni tushuntirish zarur bo'ladi.

Pedagogik texnologiyalar katta yoshli kishining bola bilan o'zaro harakatlarining barcha yo'nalishlariga kelishilgan yondashuvni amalga oshirish imkonini beradi.

Maktabgacha bo'lgan bolalikning har bir yosh bosqichida mazkur davrning o'ziga xosligidan va oila hamda maktabgacha ta'lim tashkilotidagi sharoitlarida hal qilish lozim bo'lgan vazifalardan maksimal darajada foydalanish tamoyiliga rioya qilinadi.

Ta'lim ishlarini tashkil etish ota-onalarga va pedagoglarga bolalarning tarbiyalanishiga hamda rivojlanishiga o'z munosabatlarini umumiy misollar to'plami tarzida emas, balki oldingi tajribalari, qiziqishlari, qobiliyatlarini hisobga olish bilan bola yoshining psixologik o'ziga xosliklarini bilish asosida konkret bola bilan muloqot qilish san'ati sifatida olib qarashga yordam beradi.

Oilada va maktabgacha ta'lim tashkilotida paydo bo'lgan qiyinchiliklarni e'tiborga olmaslik ham mumkin emas. Faqat oila va maktabgacha ta'lim tashkilotining xamkorligida xohlanayotgan natijaga erishish imkonini beradi.

Boshlang'ich ta'limga bolalarni majburiy yillik tayyorlov bo'yicha guruhlardagi bola sog'ligini mustahkamlash va ularning jismoniy rivojlanishi bilan bog'liq ishlar quyidagilarga yo'naltiriladi:

- bolaning sog'lomlashtirilishi va jismoniy rivojlanishi masalalarida oilaning kompetentligini oshirish;

- bolalarda o'z sog'ligiga ongli munosabatni shakllantirish, ularni sog'liqni mustahkamlashning ommabop usullari bilan tanishtirish;

- sog'liq holatining individual o'ziga xosliklarini hisobga olish bilan maktabgacha yoshdagi bolalarning harakatli sifatleri va qobiliyatlarini rivojlantirish.

Bolalar bilan ishlashda **nutq rivojlanishi bo'yicha** ijobiy natijalarga erishish uchun mazkur guruhlarga qatnovchi bolalarning o'zlari haqida tasavvurlarga ega bo'lish lozim. Maktabgacha yoshdagi bolalarning nutqini har tomonlama tekshirib chiqish zarur bo'ladi. Tekshirishni bolalar bilan ishlovchi pedagoglar va defektolog (agar u bo'lsa) bilan parallel ravishda olib borish lozim.

Natijalar tahlili quyidagilarga imkon beradi:

- mutaxassislarining yordamiga ehtiyoj sezadigan, nutq rivojlanishi sust va patologiyali bo'lgan bolalarni aniqlash;

- bolalarning nutq rivojlanishi darajasi bo'yicha yetarlicha kontrastli bo'lgan kichik guruhlarni ajratib olish, ulardan birinchisiga nutqning turli tomonlarini yaxshi egallagan maktabgacha yoshdagi bolalar, ikkinchisiga esa nutqi sust yoki yomon bo'lgan bolalar kiradi.

Ko'plab maktabgacha yoshdagi bolalarning kommunikativ rivojlanishi yetarlicha qulay amalga oshadi. Ular ham o'z tengdoshlari, ham katta yoshlilar bilan aloqa o'rnatadilar, birgalikda ishlash va o'ynash haqida kelisha oladilar, o'zlaricha reja tuzadilar; ular o'z iltimoslarini ifodalab bera oladilar, xabar bera oladilar va shu kabilarni amalga oshiradilar; muloqotning turli xil vositalari – nutqli, mimikali, qo'l harakati bilan usullarni o'zlashtirgan bo'ladilar.

SHu bilan birga tan olish lozimki, maktabgacha yoshda bo'lgan bolalarning ko'pchilik qismi kommunikativ faoliyatni egallashda ma'lum bir qiyinchiliklarni boshdan o'tkazadilar. Bu qiyinchiliklar yorqin ifodalangan xususiyatga ega bo'lishi mumkin, lekin ular ko'pincha unchalik ham sezilmaydigan bo'ladi. Ularni bolalarning kattalar bilan o'zaro harakatlari, tengdoshlari, sheriklik o'yinlari, birgalikdagi o'yinlar tizimini sinchiklab o'rganib chiqish davomida aniqlaydilar. Kattalar odatda buning sababini bola xarakterining o'ziga xosliklarida deb biladilar, aslini olganda esa bunday hodisaning ildizlari maktabgacha yoshdagi bolaning shakllantirilmagan kommunikativ faoliyatidan izlash kerak.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning kommunikativ xulq-atvori paydo bo'lishi bilan bog'liq bo'lgan pedagog faoliyatida ikkita asosiy yo'l belgilanadi:

- bola tomonidan o'z tengdoshlarini anglashini rag'batlantirish, ular bilan ishbilarmonlik hamkorligini rivojlantirish va umumiy qiziqishlarni shakllantirish bo'yicha maxsus ishlar;

- maktabgacha yoshdagi bolaning turli xildagi kommunikativ vositalarni (emotsional mimikaviy, pantomimik, qo'l harakati bilan, so'zli) qabul qilish va ulardan foydalanish qobiliyatini takomillashtirish.

Elementar matematik tasavvurlarni (matematikani) rivojlantirish sohasida maktabgacha ta'lim mazmunining asosiy yo'nalishlari:

- son va miqdor haqida, shakl, qiymat va uni aniqlash usullari haqida tasavvurlarni shakllantirish;

- makonli-maydon va vaqt yo'nalishlarini takomillashtirish.

Har bir yo'nalish bolalar uchun ommabop, konkret bo'lgan mazmun bilan to'ldiriladi va ko'rgazmali asosda atrof-muhitdagi predmetlarning xossalari (qiymati, shakli, miqdori) haqidagi tasavvurlarni shakllantirishga yordam beradi.

Pedagogning harakatlarini quyidagilarga yo'naltirish lozim:

- bolalarning yaratuvchanlik natijador faoliyatiga
- kattalar bilan bilishga doir muloqoti uchun shart-sharoitlarni ta'minlashga, bolada paydo bo'ladigan savollarni muhokama qilishga;
- maktabgacha yoshdagi bola uchun qiziqarli va ommabop bo'lgan hodisalarni kuzatishlarni kolleksiyalashga;
- maxsus adabiyotlarni o'qishga;
- tajribalar o'tkazish, kuzatish va bilishga doir faoliyat jarayonini va natijalarini bola bilan muhokama qilishga.

Bunda elementar matematik tasavvurlarning rivojlanishi ilm-fanga ma'lum bo'lgan tushunchalar va bog'liqliklar bola tomonidan mustaqil ravishda kashf qilinadi, bola tomonidan eng muhim qonuniyatlar o'rnatiladi. Didaktik o'yinlar, topshiriqlarni birgalikda bajarish o'qitish jarayonini qiziqarli, ommabop va rivojlantiruvchi o'qitishga aylantiradi.

Bilish faoliyati bolaning olg'a siljishdagi individual sur'ati bilan belgilanadi. Bunda didaktik ta'sir ko'rsatishlarning mazmunini va takrorlanuvchanligini tanlab olishda individual dozirovkaga erishiladi. Kuzatishlar ko'rsatadiki, maktabgacha yoshda bola uning o'zi tanlab olgan faoliyat eng katta samaradorlik bilan amalga oshiriladi.

Bu faoliyatning shiori bo'lib **“Menga ayt – men yoddan chiqarib qo'yaman”**, **“Ko'rsat menga – men eslab qolaman”**, **“Meni qiziqtir – men o'rganaman”** kabilar hisoblanadi.

Istalgan **badiiy faoliyatning** eng muhim sifatlaridan biri bo'lib uning ijodiy xususiyati sanaladi. Bolalar tasavvuriga xos bo'lgan yorqinlik, yengillik va tezkorlikka bog'liq holda bola o'z ijodkorlik faoliyatida muvaffaqiyatli yechimlarga erishishi mumkin.

Bolalarning badiiy-estetik rivojlanishida quyidagi vazifalar hal qilinadi:

- faollikning barcha turlarida bolaning hissiy tajribalari boyitilishi;
- berilgan yoshga mos keluvchi badiiy faoliyatni tashkil etish;
- bolaga faoliyat turini, syujetini, materialini, va vositalarini tanlash imkoniyatining taqdim etilishi;
- bolalarcha soddadillikni qo'llab-quvvatlash, bolada tasavvurlarni, fantaziyani rag'batlantirish.

Bolaning badiiy-estetik tarbiyalanishida ishtirok etishga va maktabgacha ta'lim tashkilotining hayotida ishtirok etishga ota-onalarni jalb etishning eng istiqbolli shakllari bo'lib quyidagilar sanaladi:

- ota-onalar va pedagoglar bolalar bilan eng to'laqonli muloqot qilish tajribasi bilan almashinadigan mavzuiy ko'rgazmalar;
- bolaning mintaqaviy madaniyatni bilib olishiga yo'naltirilgan muzeylarga sayohatlar;
- ota-onalar bilan bayramlar, bolalar ishlari ko'rgazmasini o'tkazish.

Oila pedagog uchun faqat ta'sir ko'rsatish ob'ekti bo'lib qolmasligi kerak, mazkur guruhlar pedagoglaridan bola uchun oila – bu hayotiy zarur bo'lgan muhit ekanligi, ko'p jihatdan bolaning shaxs sifatida shakllanishini belgilovchi ekanligini o'zlari tushunishlari va buni ota-onalarga singdirishlari talab qilinadi.

Ota-onalarning pedagogik jarayon doirasiga jalb etilishlari, ularning bu jarayondan manfaatdor tomon sifatida ishtirok etishlari pedagog shuni xohlagani uchun emas, balki ularning o'z farzandlari rivojlanishi uchun kerakdir.

Ta'lim jarayonida quyidagi bir nechta yo'nalishlar bo'yicha differentsiallashtirilgan va individual yondashuvlar yuzaga chiqariladi:

- mashg'ulotlarda ko'rgazmali metodlardan (predmetlar namunalarini ko'rsatish, harakat usullarini namoyish etish), so'zli (savollar, ko'rsatmalar, tushuntirishlar), o'yinli metodlar va usullardan keng foydalaniladi. Mazkur yoshning xususiyatlaridan kelib chiqqan holda pedagog hikoyasidan kamdan-kam hollarda foydalaniladi.

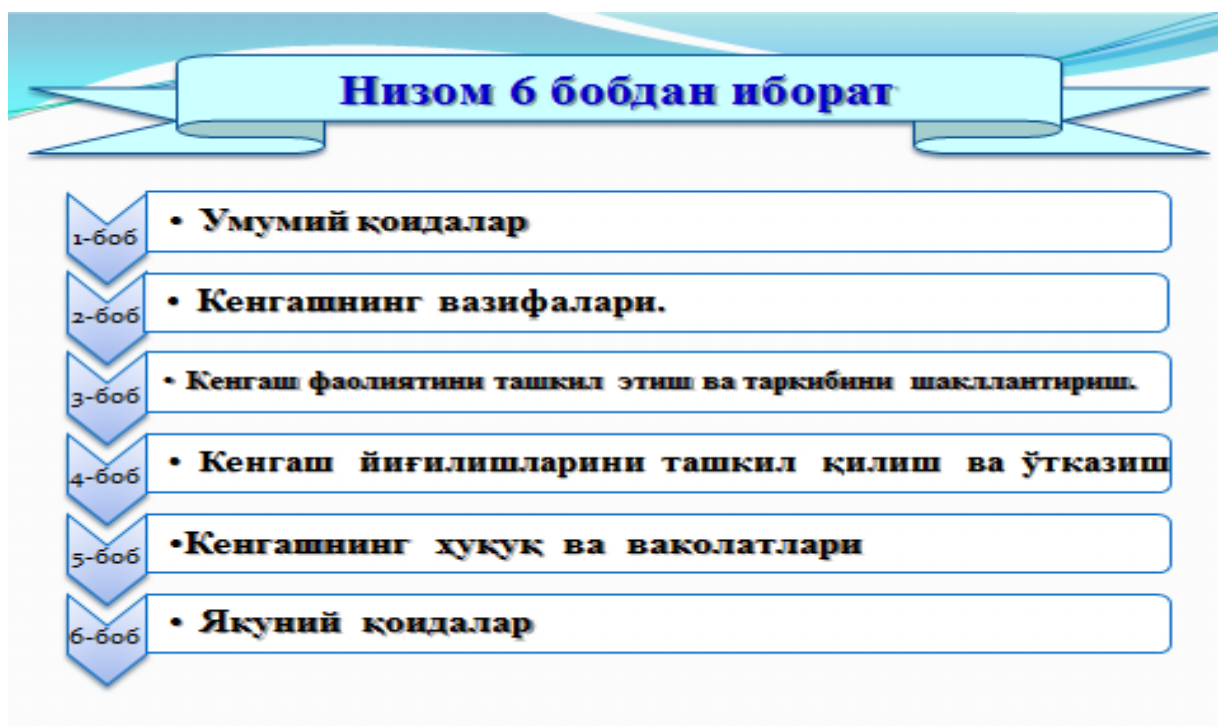
Pedagogik jarayonlarda ota-onalarning ishtirok etishlari darajasining o'zgarishi quyidagi sxema bo'yicha ro'y beradi:

- ota-onalar bilan parallel ravishda ma'naviy-ma'rifiy ishlarni MTT mutaxassislari ham olib boradilar. Ular barcha qiziqtiradigan masalalar bo'yicha seminar-praktikumlar, maslahatlar, individual suhbatlarni tashkil etadilar;
- bolalarning rivojlanishni nazorat qilish va tahlil qilish, bu bolalarning kunduzi qisqa vaqtda maktabgacha ta'lim tashkilotida bo'ladigan guruhlaridagi ta'lim-tarbiya ishlarining tarkiiy qismi bo'lib, u quyidagi maqsadlarni ko'zda tutadi:
- psixologik-pedagogik ta'sir ko'rsatishning individual yo'naltirilganligini aniqlash, u quyidagilar bilan ifodalanadi:
- har bir bolaning xulq-atvori va rivojlanishi ustidan kuzatib borish;
- tarbiyaviy ta'sirlarni o'z vaqtida korrektsiyalash haqida qarorlarni qabul qilish.

§ 15. MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA KUZATUV KENGASHINI TASHKIL ETISH VA UNING SAMARALI FAOLIYAT OLIB BORISHINI TASHKIL ETISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2018 yil 30 sentyabrdagi PQ-3955-sonli qarorida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida amaldagi Vasiylik kengashlarining faoliyatini tugatish va ularning o'rniga Kuzatuv kengashlarini tashkil qilish belgilangan. Mazkur qarorni ijrosini ta'minlash maqsadida, vazirlik tomonidan Maktabgacha ta'lim tashkilotining Kuzatuv kengashi haqidagi namunaviy Nizom ishlab chiqildi va vazirning 2018 yil 21 noyabrdagi 2-mx-son buyrug'i bilan tasdiqlandi xamda O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 2018 yil 3 dekabrda 3094-sonli raqam bilan davlat ro'yxatidan o'tkazildi.

Mazkur Nizom O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 30 sentyabrdagi PQ -3955-son "Maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga muvofiq maktabgacha ta'lim tashkiloti Kuzatuv kengashining maqsadi, vazifalari vakolatlari xamda faoliyatini tashkil etish tartibini belgilaydi.

КЕНГАШНИНГ ФАОЛИЯТИ

Кенгаш ўз фаолиятини Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг қарорлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарорлари, фармонлари ва фармойишлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари ҳамда бошқа қонун ҳужжатлари, шунингдек муассасанинг Устави ҳамда мазкур Низом асосида амалга оширади

КЕНГАШНИНГ ВАЗИФАЛАРИ

худудий бўлинма томонидан тавсия этилган номзодлар таркибидан муассаса раҳбарини сайлаш, шунингдек уни эгаллаб турган лавозимдан озод этиш ҳақида таклифлар киритиш, муассасани ривожлантиришнинг устувор йўналишларини;

муассаса фаолиятини такомиллаштириш, молиявий-хўжалик ҳолати, даромадлар ва харажатлар, бюджет ва бюджетдан ташқари ҳамда ҳомийлик маблағларидан фойдаланиш бўйича амалга оширилган ишлар тўғрисида муассаса раҳбарининг ҳисоботларини тинглаш;

муассасанинг йиллик молиявий режаларини, кўрсатилган пуллик хизматлар нарҳининг миқдорларини ва муассаса мулкидан фойдаланганлик учун ижара ҳақи миқдорини, шу жумладан аукциондаги бошланғич нархни муассаса раҳбарининг иштирокида танишиб чиқиш ва таклифлар бериш;

муассаса раҳбари, педагог ва бошқа ходимларининг фаолияти бўйича ижтимоий сўровлар ўтказиш

муассасада тарбияланувчилар учун қулай шарт-шароитлар яратиш ҳамда уларни яхшилаш бўйича ота-оналар ва жамоатчилик ташкилотлари ва ҳомийлар билан ҳамкорлик қилишда амалий ёрдам кўрсатиш;

муассаса ривожлантиришга доир устувор йўналишларни белгилаш бўйича таълим муассасаси раҳбарининг дастур ва режалари юзасидан ҳудудий бўлинмага таклифлар киритиш;

муассасанинг ходимларини рағбатлантириш бўйича ҳудудий бўлинмага таклифлар бериш;

Кенгашнинг биринчи йиғилишида иштирок этаётган аъзолар умумий сонининг оддий кўпчилик очик овоз бериши орқали Кенгаш раиси ва котиби сайланади. Бундай Кенгаш раиси ва котиби Кенгаш аъзоси ҳисобланган ота-оналар орасидан сайланади.

Кенгаш таркиби 3 йиллик муддатга сайланади. Бунда Кенгаш таркиби ҳар ўқув йили бошида қўриб чиқилиши мумкин. Кенгаш аъзоларининг сайлашда муассасада тарбияланаётган болаларининг ота-оналари ёки уларнинг босувчи шахслар (улардан бири) иштирок этиши мумкин

Кенгаш аъзоси этиб сайланган ота-оналарининг фарзандлари муассаса тарбияланувчилар қаторидан чиқарилганида кенгашнинг ушбу аъзоси кенгаш аъзолари қаторидан чиқарилади ва унинг ўрнига ота-оналар орасидан бошқа аъзо сайланади.

Кенгаш аъзолари муассаса тарбияланувчилари ота-оналарининг умумий йиғилишида очик овоз бериш йўли билан сайланди.

Муассасанинг раҳбари ёки унинг ўринбосарлари, шунингдек уларнинг яқин қариндошлари Кенгаш аъзолари сифатида сайланишига йўл қўйилмайди.

Муассаса маъмурияти ходимлари, педагоглар, тарбиячилар, тарбиячи ёрдамчилари Кенгашга яширин овоз бериш орқали сайланади ва муассаса педагогик кенгашининг қарори билан тасдиқланади.

Кенгаш аъзолигига ҳудудий бўлинма вакили тегишли туман (шаҳар) мактабгача таълим бўлинмаси буйруғи билан тайинланади.

Кенгаш аъзоси Кенгашнинг йиғилишларида сурункали 3 марта узрли сабабларсиз иштирок этмаган тақдирда, у Кенгаш аъзолари таркибидан чиқарилади.

Кенгаш йиғилишларини ташкил қилиш ва ўтказиш

Кенгашнинг биринчи йиғилиши муассаса раҳбари томонидан ташкиллаштирилади ва ўтказилади. Кенгаш ҳар чорақда камида бир марта йиғилади. Кенгаш йиғилиши баённома билан расмийлаштирилади. Кенгаш йиғилишида унинг умумий аъзоларидан 60 фоизи иштирок этганда Кенгаш қарор қабул қилиши мумкин. Кенгаш ўз фаолиятини дахлсизлик, ошкоралик, шаффофлик, адолатлилик тамойилларига мувофиқ амалга оширади. Кенгаш қарорлари аъзоларининг тенг ҳуқуқлилиги асосида оддий кўпчилик овоз бериш йўли билан қабул қилинади. Овозлар тенг бўлган ҳолларда Кенгаш раисининг овози ҳал қилувчи ҳисобланади. Кенгаш йиғилишларига Кенгаш раиси раислик қилади. Кенгаш раиси ўз ваколатини вақтинча бажариш имконияти бўлмаган ҳолларда (хизмат сафари, таътил ва касаллик даврида), унинг вазифасини бажариш кенгаш аъзоларидан бирига вақтинча юклатилади. Бунда муассаса ва ҳудудий бўлинма ходимларига юклатилиши мумкин эмас. Кенгаш йиғилишида муассасас раҳбари ёки ўринбосарлари кузатувчи сифатида иштирок этиши мумкин.

Кенгаш йиғилишлар мазкур Низом талабларига мувофиқ такомиллаш-тирилиши ва ўтказилиши ҳамда ҳужжатларнинг тўғри ва тўлиқ расмийлаштирилиши учун Кенгаш раиси масъул ҳисобланади. Кенгаш йиғилиши ўтказилишидан камидан 10 кун олдин йиғилиш ўтказиладиган кун, вақти, жойи ва муҳокама этиладиган масалалар ҳақида Кенгаш аъзолари хабардор қилиниши учун Кенгаш раиси масъул ҳисобланади. Муассасас раҳбари Кенгаш йиғилишларини ўтказиш ва унинг ташкил қилиш (ҳужжатларни расмийлаштириш ва сақлаш учун зарур бўлган хона, муассаса фаолияти билан боғлиқ маълумотлар ва концевлария жихозлари) учун масъул ҳисобланади. Кенгашнинг фаолияти бўйича маълумотларни ҳар чоракда муассасаснинг расмий веб-сайтида доимий ахборот воситаларида ёки муассасаснинг барча кўриши мумкин бўлган жойига жойлаштириш тавсия этилади. Кенгаш йиғилишлари ўтказилганлиги ҳақидаги баённомалар Кенгаш йиғилиши ўтказилган кундан бошлаб 3 кундан бошлаб қўй бўлмаган муддатда ҳудудий бўлимага тақдим этилиши лозим.

КЕНГАШНИНГ ҲУҚУҚ ВА ВАКОЛАТЛАРИ

Муассасаснинг тегишли даврдаги фаолияти бўйича муассаса раҳбаридан маълумотлар сўраш ва олиш.

Муассасаснинг молиявий ҳисоботлари билан танишиш.

Ҳомийлик ва хайрия маблағларининг кириш қилиниши ва сарфланиши ҳақидаги маълумотлар билан танишиш.

Муассаса педагог ходимларининг ишын, кадр-шамъин, кадр-ҳимоя қилиш бўйича тақлифлар киритиш.

ЯКУНИЙ ҚОИДАЛАР

 Кенгашнинг фаолиятига муассаса раҳбари, ҳудудий бўлинма, маҳаллий ҳокимликлар ва бошқа ташкилотларнинг аралашуви йўлга қўйилмайди.

 Муассасада тарбияланувчилар ва уларнинг ота-оналаридан турли хил сабаблар билан муассаса раҳбари Кенгаш аъзолари ва бошқа ходимлари томонидан пул йиғиш маблағларини йиғиш қатъан тақиқланади.

 Мазкур Низом Ўзбекистон Республикаси Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги ҳамда Ўзбекистон Қасаба уюшмалари Федерацияси Кенгаши билан келишилган.

 Кенгаш раиси, котиби ва аъзолари жамоатчилик асосида амалга оширилган қўзғатув кенгашидаги фаолияти юзасидан интизомий жавобгарликка тортилиши мумкин эмас.

 Мазкур Низом талаблари бузилишида айбдор бўлган шахслар қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда жавобгарликка тортилади.

IV BOB BO`YICHA XULOSA

1. Davlat-xususiy sherikchilikning oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini moddiy-texnik va uslubiy jihatdan ta'minlash shakli asosida tashkil etilgan oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyati o'rganish tahlil qilinadi.

2. Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotiga bolalarni qabul qilish, ta'lim-tarbiya jarayoni qatnashchilari, oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish va uning faoliyatini nazorat qilish, nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotini moliyalashtirish va moddiy-texnik ta'minlash, oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyati bo'yicha ruxsatnoma berish tartibi to'g'risida, oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotiga ruxsatnoma berish talablari va shartlari, oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyati bo'yicha ruxsatnoma olish uchun zarur bo'lgan hujjatlar haqida ma'lumotlar beriladi.

3. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarni boshlang'ich ta'limga majburiy bepul bir yillik tayyorlashni joriy etish tajriba loyihasini amalga oshirilishi haqida tushunchalar beriladi.

4. "Boshlang'ich ta'limga bolalarni majburiy bir yillik tayyorlashga bosqichma-bosqich o'tish bo'yicha chora-tadbirlar haqida"gi 999-sonli qarori bilan mos holda maktabgacha ta'lim tizimini kelgusida takomillashtirish vazifalari bilan tanishtiriladi.

5. Kengashning asosiy maqsadlari, tashkilotning ustuvor vazifalarini belgilash, maktabgacha ta'lim tuman (shahar) bo'linmasi tomonidan tavsiya etilgan

nomzodlar tarkibidan maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarini saylash, tashkilotning maqsadlari va vazifalarini hamda ularga erishish rejalarini tasdiqlash, tashkilotda amalga oshirilishi belgilangan vazifalarning bajarilishi va maqsadli ko'rsatkichlarga erishilishi ustidan nazorat olib borish.

Nazorat savollari

1. Maktabgacha ta'lim tashkilotining kuzatuv kengashi qanday tashkil etiladi
2. Maktabgacha ta'lim tashkilotining kuzatuv kengashi a'zolari qanday shakllantiriladi
3. Maktabgacha ta'lim tashkilotining kuzatuv kengashi qanday huquq va vakolatlar mavjud
4. Maktabgacha ta'lim tashkilotining kuzatuv kengashi maqsad va vazifalariga nimalar kiradi
5. Maktabgacha ta'lim tashkilotining kuzatuv kengashi tashkilot faoliyatidagi tutgan ahamiyati.

MAKTABGACHA TA'LIMDA ME'YORIY ASOSLAR FANI BO'YICHA IZOHLI LUG'AT

Konstitutsiya-("constitution" lotincha so'z bo'lib, "tuzish" degani) "qoida" va "nizom" ma'nolarini anglatadi. Konstitutsiyada jamoat va davlat tuzilishi, davlat hokimiyati va boshqaruvining asoslari, fuqarolarning asosiy huquq va majburiyatlari aniq belgilab beriladi

Inson huquqi- insonning davlat bilan munosabatdagi huquqiy holatini, uning iqtisodiy, siyosiy va madaniy sohalardagi imkoniyatlarini tavsiflash tushunchasi

Konstitutsiyaviy Huquq- huquqning yetakchi tarmog'i, shuningdek, huquqiy fanlar va o'quv-ta'limi turlaridan biri. Konstitutsiya va konstitutsiyaviy huquqning farqi shundan iboratki, konstitutsiya birgina qonun hisoblansa, konstitutsiyaviy huquq juda ko'p huquqiy manbalarni, shuningdek, konstitutsiyani o'z ichiga oluvchi butun bir huquqiy tarmoqni qamrab oladi

Qonun- Davlat xalq xo'jaligining tegishli sohasiga oid me'yorlarni belgilovchi, Oliy Majlisda qabul qilinadigan, sohaning strategik rivojlanishini ifodalovchi, uzoq muddatga mo'ljallangan, takomillashib boruvchi hujjat.

Farmon- Tegishli soha yoki muhim ob'ektga, voqeylikka nisbatan chiqarilgan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining topshiriq va ko'rsatmalarini ifodalovchi me'yoriy hujjat.

Farmoyish- ijro etish muddati tezlikni, operativlikni talab etuvchi vakolatli idoralar rahbarlari tomonidan chiqariladigan me'yoriy hujjat.

Buyruq- Sohaga oid vakolatga ega bo'lgan tashkilotlarning turli rahbarlari tomonidan davlat qonuni, PF va VM Qarorlari hamda yuqori tashkilotlarning turli ko'rsatmalar ijrosini ta'minlash hamda korxonalar, muassasa, tashkilotlar boshqaruvini amalga oshirish uchun chiqarilgan me'yoriy hujjat .

Alohida ta'lim olish ehtiyojlari bo'lgan bolalar — nogironligi bo'lganidan yoki bo'lmasligidan qat'i nazar, oila, pedagoglar, mutaxassislar, jamiyat va davlatning alohida e'tiboriga muhtoj bo'lgan individual ehtiyojlarga ega bolalar;

Davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti — davlat tomonidan moliyalashtiriladigan va boshqariladigan hamda maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartiga muvofiq maktabgacha ta'lim va tarbiya xizmatlari ko'rsatuvchi tashkilot;

Inklyuziv ta'lim va tarbiya — bolalarning alohida ta'lim olishga bo'lgan ehtiyojlarini hamda individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda ta'lim va tarbiya olishi uchun teng imkoniyatlarni ta'minlaydigan jarayon;

Maktabgacha bo'lgan yosh — bolalarning tug'ilgan paytidan yetti yoshgacha, to ularga umumiy o'rta ta'lim tashkilotlarida ta'lim berish boshlangan paytga qadar bo'lgan yoshi;

Maktabgacha ta'lim va tarbiya — bolalarga ta'lim va tarbiya berishga, ularni intellektual, ma'naviy-axloqiy, etik, estetik va jismoniy jihatdan rivojlantirishga,

shuningdek bolalarni umumiy o'rta ta'limga tayyorlashga qaratilgan uzluksiz ta'lim turi;

Maktabgacha ta'lim va tarbiya davlat standarti — ta'lim-tarbiya jarayonining hajmiga, mazmuniga va sifatiga, maktabgacha ta'lim tashkilotini qurish va jihozlashga, shuningdek maktabgacha yoshdagi bolalarning sog'lom ovqatlanishini va xavfsizligini tashkil etishga doir majburiy talablar majmui;

Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat ta'lim dasturi — bola tomonidan o'zlashtirilishi lozim bo'lgan asosiy bilimlarning, mahorat va ko'nikmalarning hajmini hamda mazmunini belgilovchi, shuningdek ta'lim va tarbiya mazmunining o'ziga xosligini, ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlarini tavsiflovchi hujjat;

Maktabgacha ta'lim tashkiloti — maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasida ta'lim va tarbiya xizmatlari ko'rsatuvchi davlat va nodavlat tashkiloti;

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti — nodavlat ta'lim xizmatlarini ko'rsatish sohasidagi faoliyatni amalga oshirishga doir litsenziya asosida maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasida ta'lim va tarbiya xizmatlarini ko'rsatuvchi yuridik shaxs;

Pedagogning kasbiy standarti — maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagogining shaxsiy kasbiy sifatlariga, bilimlariga, mahorati va ko'nikmalariga doir asosiy talablar majmui;

Davlat -xususiy sheriklik — xususiy investitsiyalarni jalb qilish, resurslarni birlashtirish va xavf-xatarlarni taqsimlash maqsadida davlat sherigi va xususiy sherikning aniq muddatga yuridik rasmiylashtirilgan maktabgacha ta'lim sohasidagi o'zaro samarali hamkorligi;

Davlat -xususiy sheriklik to'g'risida bitim (keyingi o'rinlarda matnda bitim deb yuritiladi) — tomonlarning huquqlari, majburiyatlari va javobgarligini, shuningdek davlat-xususiy sheriklik loyihasini ijro etishning boshqa shartlarini belgilab beradigan davlat sherigi va xususiy sherik o'rtasida tuzilgan yozma shartnoma;

Davlat -xususiy sheriklik to'g'risidagi bitim tomonlari (keyingi o'rinlarda matnda tomonlar deb yuritiladi) — davlat sherigi va xususiy sherik;

Davlat sherigi — O'zbekiston Respublikasining Maktabgacha ta'lim vazirligi (keyingi o'rinlarda matnda Vazirlik deb yuritiladi);

Xususiy sherik — bitim tuzgan yoki bitim tuzish istagini bildirgan yuridik yoxud jismoniy shaxs. Davlat tashkilotlari xususiy sheriklar bo'la olmaydi, shuningdek xususiy sheriklar tarafida ishtirok eta olmaydi;

Davlat -xususiy sheriklik to'g'risidagi bitim ob'ekti (keyingi o'rinlarda matnda ob'ekt deb yuritiladi) — bitim bo'yicha maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etish maqsadida foydalanilishi mumkin bo'lgan yer uchastkalari, bo'sh turgan

binolar, shu jumladan ishlaymaydigan va but qilinmagan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari hamda boshqa ob'ektlar;

But qilinmagan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari — rejadagi quvvatining 50 foizi ham but qilinmagan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari;

Davlat -xususiy sheriklik loyihasi — muhim davlat, ijtimoiy, iqtisodiy va ilmiy-texnik ahamiyatga ega bo'lgan maktabgacha ta'lim sohasidagi investitsiyaviy, innovatsion, infratuzilmaviy va boshqa tadbirlar majmui;

Filantropik faoliyat — jismoniy va yuridik shaxslarning fuqarolarga yoki yuridik shaxslarga mol-mulkni, shu jumladan pul mablag'larini beg'araz (bepul) o'tkazish, bepul tarzda ishlarni bajarish, xizmatlar ko'rsatish, boshqacha ko'mak berish bo'yicha ixtiyoriy faoliyati;

Ijtimoiy ko'makka muhtoj oilalar — kam ta'minlangan oilalar, a'zolari nogironligi bo'lgan shaxslardan iborat bo'lgan oilalar, boquvchisini yo'qotgan oilalar, bolaning ota-onasi kvotalar bo'yicha mintaqalarga taqsimlangan ijtimoiy soha xodimlari bo'lgan oilalar, to'rt yoki undan ko'p bolalari bo'lgan oilalar;

Maxsus kontingent — harbiy xizmatchilarning va huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining bolalari, maktabgacha ta'lim tizimi xodimlari va davlat umumta'lim maktablari pedagog xodimlarining bolalari;

Kontsessiya (kontsersion bitim) — muayyan muddatga tuzilgan bitim, unga ko'ra davlat kontsersionerga qurilish ishlarini amalga oshirish uchun yer uchastkalariga, shuningdek maktabgacha ta'lim tashkilotini qayta qurish va jihozlash uchun binolarga egalik qilish (tasarruf etish huquqsiz) va ulardan foydalanish huquqini beradi, kontsersion faoliyat natijasida kontsersioner ega bo'lgan mahsulot va daromadlar kontsersion bitimda belgilangan hajmda va shartlarda uning mulki hisoblanadi;

Otaliq — otaliqqa olingan maktabgacha ta'lim tashkilotiga jismoniy yoki yuridik shaxs (otaliq) tomonidan iqtisodiy, moliyaviy, madaniy, ta'lim yoki boshqa beg'araz tizimli yordam ko'rsatish bo'yicha faoliyat.

Rivojlanish - inson tanasi tuzilishi, ruhiyati va xulqida biologik jarayonlar hamda atrof muhit ta'sirida ro'y beradigan o'zgarishlar;

Rivojlanish sohasi - bola rivojlanishidagi aniq bir yo'nalishlar;

Kichik soha - sohaning kichik guruhlar. Asosiy sohalarning kichik sohasi rivojlanishning ma'lum bir tomonlarini o'z ichiga qamrab oladi va ularning aniq bir yo'nalishini ko'rsatib beradi;

Kutilayotgan natija - bolalarda kutilayotgan bilim, ko'nikma va malakalar ko'rsatkichi;

Bola kompetentsiyasi - ma'lum bir yosh davriga xos bo'lgan vazifalarni maqsadli bajarish uchun yetarli bo'lgan bolaning bilimi, ko'nikmasi va malakalari hamda qadriyatlarini;

Integratsiya - bola ta'limi va rivojlanishidagi mazmun tarkibiy qismlari o'rtasidagi bog'liqlik;

Inklyuziv ta'lim - bolalarning alohida ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlarini inobatga olgan holda ta'lim va tarbiya olinishini teng ta'minlovchi jarayon;

«**Men**» **kontseptsiyasi** - bolani o'zi haqidagi anglangan tasavvurlari tizimi, uning refleksiv faoliyatini bir qismi;

Refleksiv faoliyat - bolada o'z tushunchalari va xatti-harakatlarini anglash va mustaqil tahlil qilishi asosida xulosalar shakllanishi jarayoni.

Kompetentsiya bolaning bilim, ko'nikma, malaka va qadriyatlari majmuidir. Boshlang'ich kompetentsiyalar, rivojlanish sohasidan qat'i nazar, bola shaxsi shakllanishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Kommunikativ kompetentsiya - muloqot vositalaridan turli vaziyatlarda foydalana bilish ko'nikmasi.

O'yin kompetentsiyasi - bolaning o'yin jarayoni va uni tashkil qilishda tajriba, bilim va ko'nikmalardan ijodiy foydalanishi. O'quv-tarbiyaviy jarayon uchun asos hisoblanadi.

Ijtimoiy kompetentsiya - hayotiy vaziyatlarda kattalar va tengdoshlar bilan muloqotda axloq qoidalari va me'yorlariga rioya qilgan holda o'zini tuta olish mahorati.

Bilish kompetentsiyasi - atrofdagi olamni ongli ravishda idrok qilish va olingan bilim, ko'nikma, malaka va qadriyatlardan o'quv va amaliy vazifalarni hal qilish uchun foydalanish.

Ruxsatnoma — vakolatli organ tomonidan yakka tartibdagi tadbirkorga beriladigan, tadbirkorlik faoliyati sohasida harakatlarni bajarish va (yoki) muayyan faoliyatni amalga oshirish huquqini beradigan hujjat;

Talabgor — yakka tartibdagi tadbirkor yoxud ularning ruxsatnoma olish uchun tegishli ariza bilan belgilangan tartibda orqali murojaat qiladigan vakolatli shaxsi.

Asosiy adabiyotlar:

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining asarlari.

1. Mirziyoev SH.M. “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir”. – T.: “O'zbekiston”, 2019.
2. Mirziyoev SH.M. “Konstitutsiya— erkin va farovon hayotimiz, mamlakatimizni yanada taraqqiy ettirishning mustahkam poydevoridir” mavzusidagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 25 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasi.

Normativ-huquqiy hujjatlar

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 30 sentyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida" PQ-3305-son qarori.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 30 sentyabrdagi "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2017 yil 30 sentyabrdagi PF-5198-sonli Farmoni.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 maydagi "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4312-sonli Qarori.
6. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 13 maydagi "Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 391-son qarori.
7. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018yil 22 noyabrdagi "Maktabgacha ta'lim sohasida davlat-xususiy sheriklik shakllarini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi VM-944-sonli qarori.
8. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 30 iyuldagi "Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalari hamda Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalari faoliyati bo'yicha ruxsatnoma berish tartibi to'g'risida" 595-sonli qarori
9. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirining 2018 yil 21 noyabrdagi "Maktabgacha ta'lim tashkilotining kuzatuv kengashi haqidagi namunaviy nizomni tasdiqlash to'g'risida"gi 2-mh-son buyrug'i.
10. "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'grisida"gi O'zbekiston Respublikasi qonuni. O`RQ-595-son 16.12.2019
11. "Maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori. PQ-4312-son 08.05.2019
12. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vaziri A.SHinning 2018 yil 18 iyundagi "O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablarini tasdiqlash haqida"gi 1 MH son buyrug'i.
13. "Ilk qadam" maktabgacha ta'lim tashkilotining davlat o`quv dasturi. Toshkent – 2018 yil.

Axborot manbalari:

1. www.cspi.uz- Toshkent viloyati ChDPU elektron sayti.
2. <http://www.president.uz> – O'zbekiston Respublikasi Prezidenti portali.
3. <http://www.gov.uz> – O'zbekiston Respublikasi xukumati portali.
4. <http://www.xs.uz> – "Xalq so'zi" gazetasi sayti.

5. <http://www.lex.uz> – O'zbekiston Respublikasi Qonun xujjatlari ma'lumotlar milliy bazasi sayti.
<http://www.kun.uz> – O'zbekiston va jahon yangiliklari, eng so'nggi xabarlar sayti.